

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

Natalija Janeš

red. prof. dr. Darja Zaviršek

**ANALIZA STROKOVNEGA DELA
"INTERVENTNE SLUŽBE CENTRA ZA SOCIALNO
DELO" V PRIMERIH DRUŽINSKEGA NASILJA**

MAGISTRSKO DELO

Kočevje, 2014

Univerza v Ljubljani

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **NATALIJA JANEŠ**, študent/-ka drugostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **06110224**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:

» **ANALIZA STROKOVNEGA DELA "INTERVENTNE SLUŽBE CENTRA ZA SOCIALNO DELO" V PRIMERIH DRUŽINSKEGA NASILJA**«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o študiju na programih druge stopnje;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, **01.09.2014**

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, **01.09.2014**

Podpis avtorja/-ice:

Naslov: Analiza strokovnega dela "Interventne službe centra za socialno delo" v primerih družinskega nasilja

Povzetek: S sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini je bila urejena zakonska podlaga za delovanje institucij z namero preprečevanja nasilja. Z družinskim nasiljem se ukvarjajo centri za socialno delo, posebej odločilno funkcijo lahko pripišemo Interventni službi, določeni za posamezno regijo. Njena naloga je vzdrževati nenehno dežurstvo za najbolj akutne primere, ko je potrebno takojšnje posredovanje. Obravnava družinskega nasilja je že v osnovi multidisciplinarna, saj sodelujejo različne institucije, najpogosteje gre za korelacijo policija – center za socialno delo. Socialni delavci, ki so zavezani trojnemu mandatu, podajo svoj prispevek k strokovnemu delu ob upoštevanju javnih pooblastil, moralno-etične in zagovorniške doktrine. V praksi je njihova temeljna tehnika dela strokovni pogovor. Raziskava, podkrepjena z empiričnim delom, je potrdila pomen dela Interventne službe. Glede na znaten poskok prijav nasilja v obdobju od 2010 do 2013 lahko trdimo, da je v družbi čutiti premik, saj le-ta ne želi tolerirati nasilništva, žrtev pa se je v istem obdobju znatno opogumila in se ne počuti zaznamovana. Od prvotne mladoletniške žrtve prehajamo do odkrivanja odrasle žrtve, praviloma ženskega spola. Na letni ravni so izpostavljena vsaj tri obdobja, ki pogojujejo več nasilnega ravnanja. Zakonska podlaga in uspešno medinstitucionalno sodelovanje se kažeta s porastom izrečenih ukrepov prepovedi približevanj.

Ključne besede: normalizacija nasilja, interventna služba, multidisciplinarna obravnava, pogovor, trojni mandat socialnih delavcev

Title: Analysis of professional work of "Intervention service of centre for social work" in cases of domestic violence

Abstract: With the adoption of the Law for the Prevention of Domestic Violence, a legal basis was organised for the functioning of institutions with the intention of preventing violence. When dealing with domestic violence, Centers for social work, a particularly decisive feature can be attributed to the Intervention service provided for each region. Its mission is to maintain a continuous on-call duty for the most acute cases where immediate intervention is required. Professional treatment of domestic violence is multidisciplinary based, as it involves various institutions, most often we are facing a correlation Police - Centre for Social Work. Social workers who are committed to the threefold mandate, give their contribution to the professional work respecting the public powers, moral and ethical advocacy and doctrine. In practice, the basic technique of the work is a professional conversation. The study, supported by the empirical part, has confirmed the importance of the work of the Intervention service. Noticing the substantial leap of reported violence from 2010 to 2013, it can be said that society has moved its stance and does not want to tolerate violence. In the same period the victim has been encouraged and does not feel marked. From the first teenager victims we are now facing adult victims of the violence, mostly women. On an annual basis there are at least three periods exposed when we meet more violent behavior. The legal basis and successful inter-institutional cooperation is reflected by the increase of the imposed restraining orders.

Keywords: normalization of violence, intervention service, multidisciplinary treatment, conversation, triple mandate of social workers

KAZALO

1 UVOD	6
2 NASILJE V DRUŽINI	10
3 NORMALIZACIJA NASILJA	29
4 ZAKON O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI	32
4.1 SODELUJOČI ORGANI	34
4.2 NALOGE CENTROV ZA SOCIALNO DELO	37
4.3 MULTIDISCIPLINARNOST	38
5 INTERVENTNA SLUŽBA CENTRA ZA SOCIALNO DELO	43
5.1 NALOGE IN UKREPI	44
6 POGOVOR KOT TEMELJNA TEHNIKA DELA	46
6.1 ZNAČILNOSTI	55
6.2 PROCES OPOLNOMOČENJA	65
7 INTERVENTNA SLUŽBA V PRAKSI SKOZI ŠTUDIJ DOKUMENTACIJE	68
7.1 VZOREC	70
7.2 TEZE	71
7.3 METODOLOGIJA	73
7.4 PREDSTAVITEV REZULTATOV	74
7.4.1 Leto 2010	75
7.4.2 Leto 2011	82
7.4.3 Leto 2012	84
7.4.4 Leto 2013	86
7.4.5 Gibanje nasilnih dejanj v 4-letnem obdobju	88
7.5 ANALIZA REZULTATOV	90
7.6 UGOTOVITVE	93
8 USMERITVE ZA PRIHODNJE DELO	104
8.1 OSREDOTOČENJE NA PERSPEKTIVO ŽIVLJENJSKEGA POTEKA	104
8.2 TROJNI MANDAT STROKOVNIH DELAVCEV	107
8.3 KJE SMO IN KAM MORAMO	111
9 SKLEP	117
10 SEZNAM VIROV	121
11 PRAVNI VIRI	124

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število opravljenih intervencij v letu 2010 glede na št. oseb	75
Tabela 2: Vrste intervencij v letu 2010 glede na št. primerov	79
Tabela 3: Število opravljenih intervencij v letu 2011 glede na št. oseb	82
Tabela 4: Vrste intervencij v letu 2011 glede na št. primerov	83
Tabela 5: Število opravljenih intervencij v letu 2012 glede na št. oseb	84
Tabela 6: Vrste intervencij v letu 2012 glede na št. primerov	85
Tabela 7: Število opravljenih intervencij v letu 2013 glede na št. oseb	86
Tabela 8: Vrste intervencij v letu 2013 glede na št. primerov	87
Tabela 9: Podatki SCSD za leto 2010	94
Tabela 10: Podatki SCSD za leto 2011	95
Tabela 11: Podatki SCSD za leto 2012	95
Tabela 12: Podatki SCSD za leto 2013	96
Tabela 13: Število obravnavanih kaznivih dejanj po 191. členu KZ-1 (Nasilje v družini) glede na zaključni dokument	97
Tabela 14: Pregled ukrepov "Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi" po 39. a členu Zakona o policiji	99
Tabela 15: Nadaljnji postopek obravnave ukrepov "Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi"	100
Tabela 16: Kršitve zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)	101

KAZALO GRAFIČNIH PRIKAZOV

Grafični prikaz 1: Število intervencij po mesecih – leto 2010	78
Grafični prikaz 2: Nudenje intervencij različnim starostnim skupinam – leto 2010	81
Grafični prikaz 3: Število intervencij po mesecih – leto 2011	83
Grafični prikaz 4: Nudenje intervencij različnim starostnim skupinam – leto 2011	83
Grafični prikaz 5: Število intervencij po mesecih – leto 2012	85
Grafični prikaz 6: Nudenje intervencij različnim starostnim skupinam – leto 2012	85
Grafični prikaz 7: Število intervencij po mesecih – leto 2013	87
Grafični prikaz 8: Nudenje intervencij različnim starostnim skupinam – leto 2013	87
Grafični prikaz 9: Gibanje števila nasilnih dejanj	88
Grafični prikaz 10: Letna razpršenost nasilnih dejanj	89
Grafični prikaz 11: Naraščanje števila ukrepov prepovedi približevanja	89

1 UVOD

"Razjezil se je. In me je udaril. Razjezil se je. Čisto enostavno. In me udaril. S tako silo, da sem zletela čez kuhinjo. Udarila sem v korito in padla. Nič nisem čutila, samo šok. In v glavi se mi je vrtelo. Nekaj časa sploh nisem vedela, kje sem, s kom sem, kako da sem se znašla na tleh. Potem sem zagledala njegova stopala, pa njegove noge, ki so s tlemi naredile trikotnik. Zdelo se mi je, da je nekje visoko nad mano. Zelo visoko. Morala sem se usločiti, da sem ga videla. Potem se je sklonil in se mi približal: "Vse v redu?" Njegov obraz, njegove oči so mi šle po celem obrazu, vsak milimeter, vsak kotiček. Gledale, iskale. Gledale, če se mi kaj pozna, gledale, če mi teče kri. Skrbelo ga je. Njegov obraz je bil ena sama skrb in ljubezen. Prestrašen je bil. Moje oči je preskočil. Prijel me je za glavo in me pogledal po obeh straneh. "Padla si," je rekel."

(Kozmik, Dobnikar, 1999: 32)

V preteklosti je bilo nasilje nad ženskami v družini zaznano kot zasebni in moralni problem ne pa kot problem družbe (Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco, 2003: 4). V zadnjem desetletju je prišlo do sprememb v dojemanju nasilja, vendar pa je še vedno prisotna neenakopravnost med spoloma, družbena moč je neenakopravno porazdeljena med ženske in moške. Porazdelitev družbene moči je vezana na tradicionalne vloge, ki so pripisane in pričakovane tako od moških kot tudi od žensk. Žal pa to vodi v diskriminacijo žensk na vseh življenjskih področjih (365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani, 2010: 16). Hkrati je zaznati visoko družbeno toleranco do storilcev nasilja. Navedeno pogojuje, da ženske, ki so žrtve nasilja, toliko težje poskrbijo za svojo varnost in druge pripadajoče pravice.

Nasilje v družinah v slovenskem kazenskem zakoniku vse do leta 1999 ni bilo opredeljeno kot posebna kategorija nasilnega ravnanja. Statistična evidenca o nasilju v družinah je bila zabeležena skupaj z drugimi oblikami nasilnih ravnanj, kar pa je nekoliko zameglilo realno sliko dogajanja v družinah.

Policija, stroka in nevladne organizacije soglasno izpostavljajo, da je družina za ženske in otroke najnevarnejši kraj.² Večina poškodb s smrtnim izidom se zgodi v okviru družine.

---

² Vsaka peta Slovenka je žrtev svojega partnerja, zlorabe otrok v družinah so mnogo pogostejše, kot si mislimo.

Nasilje je način nadzorovanja. Izvaja ga ena oseba nad drugo in se odraža na različne načine, zato ločimo fizično in spolno nasilje, grožnje, emocionalne zlorabe in ekonomsko zatiranje (Zaviršek, 1994: 63).

Nasilje v družini oziroma v partnerski zvezi je v praksi zelo raznovrstno glede na pogostost, oblike, dolgotrajnost, situacije itd. (Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco, 2003: 109). Vendar se v družini oziroma partnerskih odnosih redko pojavlja samo ena vrsta nasilja. Preden partner udari partnerko, jo pogosto zmerja, ponižuje, zaničuje, preklinja, ji grozi. Tako žrtev dobi občutek manjvrednosti in je prepričana, da si je nasilje zaslužila. Različne oblike nasilja so prisotne tako med tujci kakor med znanci oziroma partnerji. Nasilje se pogosto dogaja v prostoru zasebnega, vendar ima družbene razsežnosti, saj se dogaja ne glede na rasno, kulturno, nacionalno, versko, razredno ali katero drugo pripadnost.

Nasilje v družini ima posebne značilnosti v primerjavi z drugimi vrstami nasilja. Podatki kažejo, da je od 90 do 97 odstotkov povzročiteljev nasilja nad ženskami moškega spola (Hague, Malos: Domestic Violence, Action for Charge, New Clarion Press, 1993). Povzročitelj nasilja z nasiljem zlorablja, pridobiva, povečuje svojo moč in nadzira družinske članice in člane, ki imajo manj moči in manjšo možnost zaščite. Najpogostejše žrtve nasilja v družini so ženske, otroci, ostareli, bolni, hendikepirani. Povzročitelj nasilja lahko v različnih obdobjih uporablja različne oblike nasilja, zato moramo pri obravnavi vsakega posameznega dogodka upoštevati zgodovino odnosa in žrtvine odzive razumeti v povezavi z le to. Nasilje v družini traja dalj časa in je pogosto skrbno varovana družinska skrivnost, čeprav žrtev nasilja pomoč išče prvič (Kaljenje, 2010: 43).

Pri izrazu nasilje v družini je opredeljen zgolj prostor (teritorialno, socialno, psihološko), kjer se posameznim družinskim članom ali članicam dogaja nasilje. Ta prostor so: družina, dom in družinski odnosi. Izraz pa ne pojasnjuje, kdo povzroča in kdo doživlja nasilje v družini. Ta izraz lahko deluje tudi zavajajoče, saj se odgovornost za nasilje v družini, prav tako kot izraz "družinsko nasilje", porazdeljuje na vse družinske člane enako. Prav zato je pomembno, da vedno natančno opredelimo vrsto nasilja v družini, in sicer:

1. nasilje nad ženskami v družini,
2. nasilje nad otroki v družini,
3. nasilje nad starejšimi v družini,
4. nasilje nad invalidnimi osebami v družini,

5. zanemarjanje kot oblika nasilja, kadar oseba opušča nujno skrb za družinskega člana, ki jo ta potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin,
6. nasilje nad moškimi.

Z uporabo natančno opredeljenega izrazja lahko pojasnimo, kdo v družini doživlja nasilje in komu mora družba ponuditi specifične oblike pomoči za zaščito pred nasiljem, ki temeljijo na individualni obravnavi in so prilagojene posameznicam, ki v družinah doživljajo nasilje. Ob tem ne smemo prezreti, da je več kot 85 odstotkov žrtev nasilja v družini žensk in otrok (Kaljenje, 2010: 42).

Fizično nasilje obsega hujše in lažje oblike nasilja (to so klofutanje, davljenje, porivanje, odrivanje, onemogočanje gibanja, najrazličnejši udarci, brcanje, pretepanje, metanje predmetov v žrtev, lasanje, spotikanje). Ta vrsta nasilja se stopnjuje od klofute in odrivanja do brutalnega pretepa, ki lahko v končni fazi povzroči celo smrt osebe. Žrtev lahko dokaže fizično nasilje in je zapisana v medicinski dokumentaciji. Pri nekaterih žrtvah fizičnega nasilja se pogosto pojavlja občutek nemoči, izguba zaupanja, zloraba mamil, izguba stika s sabo in samomorilne misli (Balažic, 2006: 23–24).

Spolno nasilje prevzame obliko spolnosti. Žrtve takega nasilja so ponavadi pripadnice in pripadniki šibkejših skupin prebivalstva: ženske, otroci, telesno in duševno prizadeti, povzročitelji pa so večinoma moški. Posledice spolnega nasilja se kažejo pri nekaterih žrtvah v zmanjševanju pomena zlorabe, v zanikanju, da se je sploh zgodilo, ter v potlačenju spomina. Pri drugih prevladuje občutek, da telo ni njihovo (Balažic, 2006: 24–25).

Psihično nasilje (grožnje) je opredeljeno kot vzorec vedenja, s katerim eden od partnerjev vedno doseže tisto, kar želi, vendar na račun drugega partnerja, njegovih prepričanj in želja. Vzorec se nenehoma ponavlja. Med psihično nasilje štejemo tudi spreminjanje vedenja, besede, ki ranijo, izbruhe jeze, tiranska pravila ... S takim obnašanjem nasilnež žrtev popredmeti kot lastnino in dokazuje moč ter avtoriteto nad njo (Balažic, 2006: 25).

Pri čustvenem nasilju (emocionalne zlorabe) velja izpostaviti jezo, ki je eden od načinov izvajanja čustvenega nasilja nad drugimi ali samim seboj. K čustvenemu nasilju prištevamo še godrnjavost, pritoževanje čez druge, obtoževanje drugih, neupravičeno ljubosumje, brezobzirnost, užaljenost ... (Balažic, 2006: 25–26).

Ekonomsko nasilje/zatiranje je, kadar partner nadvlada drugega, ga finančno kaznuje in spravlja v neenakopraven položaj. Najvidnejša posledica t.i. ekonomskega zatiranja je, da si eden partner ne upa zapustiti drugega (Balažic, 2006: 26).

Najpogostejša oblika nasilja v družini je, kot sem že izpostavila, nasilje nad ženskami. Tudi dr. Zaviršek pravi, da slovenske policijske statistike dokazujejo, da so v 99 % primerov nasilja med odraslimi osebami v družini žrtve ženske, povzročitelji nasilnih dejanj pa so moški. Fizično nasilje moških je obravnavano kot ravnanje, ki je sprejemljivo in je zgolj posledica stresov, naporov in odgovornosti, ki jih narekuje vsakdanje življenje. Izvori konfliktov in posledično tudi nasilnih dejanj so pri moških v posesivnosti in ljubosumnosti, njihovih pričakovanjih glede ženskega dela v gospodinjstvu, njihovih prepričanjih, da imajo pravico žensko kaznovati, če le-ta naredi kaj "narobe", in potrebi po vzdrževanju avtoritete. Moški svoja agresivna čustva usmerjajo navzven, ženske pa jih z naučenim vedenjem usmerjajo vase/navznoter, kar pa je vzrok za nastanek psihosomatskih motenj, kroničnih bolezni in depresije ... (Zaviršek, 1994: 65–66). V situacijah družinskega nasilja ženske uporabijo veliko energije, moči in čustvene pripravljenosti za to, da bi preprečile nasilje in da bi njihov odnos postal znosen. Ista avtorica pravi, da je za njihovo preživetje pomembno spoznanje, da tudi obnašanje, ki je prilagojeno zahtevam povzročitelja nasilja, ne more preprečiti nasilja. Zato je njihovo delovanje usmerjeno v iskanje poti za preživetje. Delajo za to, da bi bile njihove fizične in psihične poškodbe čim manjše.

Ženska mora za odhod od nasilnega partnerja zbrati ogromno poguma. Številne ženske nekajkrat odidejo in se vrnejo, preden zmorejo dokončno prekiniti razmerje. Zapuščanje nasilnega partnerja je proces, v katerem ženske tehtajo med strahom in upanjem, za kar je potreben dolgotrajni proces. Po odhodu ženske se lahko nasilje nadaljuje ali celo stopnjuje.

Najbolj osebna metoda odkrivanja nasilja je pogovor, vendar mora biti spraševalec strokovno usposobljen. Kljub vsemu pa se ženske, ki svojo stisko razkrijejo, največkrat zaupajo sorodnikom ali prijateljem, prijavo na policijo pa poda manjše število žrtev.

Ženske, ki so žrtve nasilja, o nasilju ne spregovorijo, ker verjamejo, da se nasilje dogaja samo njim in da jim nihče ne bo verjel, da se nasilje dogaja večini žensk in da se zato nimajo pravice upreti, da jih bo storilec ubil, če bodo storile kaj, kar ga lahko razkrinka, da same

sprožajo nasilje in da so odgovorne zanj, da so slabe in nevredne (Zaviršek, 1994: 65). Ne zavedajo se, da je lahko njihovo življenje drugačno in bolj kvalitetno.

Žrtev, ki je dlje časa izpostavljena zlorabam, težko avtonomno oblikuje odločitev, da bo prijavila partnerja. Takšna prijava najprej zahteva, da prizna sebi, da je žrtev in da razume, da sama za dogajanje ni odgovorna. Nasilje v družini je družinska skrivnost, njegove razsežnosti pogosto niso znane.

Vsa ta vprašanja kot tudi dinamika pojava nasilja, zlasti dogajanja ob intervenciji strokovnih delavk centra za socialno delo, me zanimajo v pričujoči nalogi. O problematiki nasilja v družini je bilo v slovenski literaturi napisanega že veliko, sama pa se želim dotakniti in predstaviti interventno službo centrov za socialno delo. Poleg uvodnega dela, kjer izpostavljam osnovna spoznanja na temo nasilja ter proces normalizacije nasilja in miselni preskok družbe, ki ne tabuizira in ne zanika tega problema več, predstavlja osrednji del naloge moja raziskava. Narejena je po metodi študija dokumentacije. Podatki zanjo so povzeti iz tedenskih poročil Interventne službe Centra za socialno delo Kočevje za obdobje štirih let (2010–2014). Z njo želim dokazati, da smo začeli nasilje v družini odgovorno in strokovno obravnavati, da družba o tem pojavu ne molči več in da je prijav čedalje več ter da smo zaradi principa multidisciplinarnega dela tudi bolj uspešni. Veliko spoznanj črпам iz svojih delovnih izkušenj in dela v praksi. Te so mi pokazale, da je pri stiku z ljudmi, ki doživljajo ali so preživeli nasilje, bistven element pogovor. Zato mu v nalogi pripisujem pomembno vlogo in ga predstavljam kot temeljno metodo dela. Natančno seznanjam tudi z določbami Zakona o preprečevanju nasilja v družini. Menim, da jih moramo strokovne delavke temeljito poznati, saj usmerjajo naše interventno delo. Ob koncu se dotaknem še dileme mandata, ki ga imamo socialne delavke. Skozi opredelitev poklicne identitete socialnih delavk želim prikazati in razložiti pojma dvojnega in trojnega mandata ter tako razbliniti nejasnosti, ki se pojavljajo v praksi, ko smo pogosto soočeni z nihanjem med zakonskimi pooblastili in vsem tistim, kar naredimo ali bi si še želeli narediti poleg kot zagovorniki oseb z izkušnjo nasilja.

2 NASILJE V DRUŽINI

“Nasilje v družini se pojavlja ne glede na socialno-ekonomski položaj, spol, starost, etnično pripadnost ali druge osebne okoliščine družinskih članic in članov. Po Zakonu o

preprečevanju nasilja v družini je nasilje vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu oziroma zanemarjanje družinskega člana. Gre za vprašanje zlorabe družbene moči, potrebe po prevladi in nadzorovanju ene osebe nad drugo. Tovrstni vedenjski vzorci so posledica neenakomerne porazdelitve moči med spoloma ter med starši in otroki. Nasilje v družini je pogosto v razmerjih, v katerih ga dovolijo ali celo jemljejo za družbeno sprejemljivo vedenje.

Družina kot temeljna skupnost naj bi bila varno okolje, ki omogoča potešitev osnovnih bioloških, duševnih in socialnih potreb. Kadar ne deluje kot varno okolje, utrpijo največjo škodo njeni najranljivejši člani, med katere gotovo sodijo otroci. Ti nimajo razvitih obramb, s katerimi se obvarujejo destruktivnih vplivov okolja odrasli ljudje. Prav tako otroci nimajo socialne moči, da bi si poiskali pomoč zunaj družine ali si celo izbrali drug dom. V podobnem položaju so velikokrat tudi najstarejši člani družin in invalidi. Statistika dokazuje še, da so pogosteje izpostavljene nasilju v družini ženske. K temu prispeva patriarhalno usmerjena družba, v kateri imajo moški višji socialno-ekonomski položaj.

Nasilje v družini zajema različne oblike: fizični napad, prisiljevanje v spolne odnose, spolno zlorabo, posilstvo, grožnje, ustrahovanje, ekonomsko nasilje, opustitev dolžne skrbi oziroma zanemarjanje in podobno. Še vedno se to nasilje velikokrat dojema izključno kot zasebna zadeva. Zapoved molka oziroma pretirane lojalnosti pa je izjemno škodljiva in neetična, ko se znotraj družine dogajajo zlorabe oziroma nasilje. Nesprejemljivost zapovedi molka je predvsem v tem, da zahteva lojalnost žrtev, s čimer se krog nasilja v družini oži ter onemogoča pomoč okolice in pristojnih organov" (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, Splošni okvir, Uvod).

"Bistveno pri opredelitvi nasilja v družini torej je, da ena oseba zlorablja svojo (pre)moč nad drugo, s katero je ali je bila v posebnem duševnem razmerju. Ta njun čustveni odnos lahko izhaja iz sorodstvenih vezi ali partnerske zveze (zakonska, zunajzakonska, istospolna skupnost)" (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, Splošni okvir, Uvod).

"Najpogostejše težave pri ugotavljanju obsega in vrst nasilja v družini so:

- premajhna družbena občutljivost za to nasilje,

- nedoslednost prijavljanja nasilnih dejanj (zaradi sramu, strahu, samoobtoževanja, slabe dostopnosti do služb in strahu pred odzivom), zaradi česar jih veliko ni zaznanih in ni kaznovanih,
- neuskklajeno delovanje pristojnih služb in neustrezna povezanost njihovih evidenc,
- prepočasno odzivanje pristojnih služb v posameznih primerih,
- starejši se še zlasti bojijo in sramujejo prijaviti in priznati pristojnim organom, da so žrtve nasilja v lastni družini, saj so fizično odvisni od povzročiteljev zaradi zadovoljevanja telesnih potreb,
- neuskklajenost pristojnih organov v prizadevanju za večjo ozaveščenost in občutljivost glede nasilja v družini,
- nezadostna programska ponudba glede na potrebe uporabnikov,
- neenakomerna pokritost slovenskega prostora s programi pomoči osebam z izkušnjo nasilja v družini in s programi za povzročitelje nasilja,
- neučinkovita porazdelitev sredstev na nacionalni in lokalni ravni za celostno financiranje programov za osebe z izkušnjo nasilja v družini” (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014, Splošni okvir, Ocena stanja).

Zgodovina nasilja je dolga, hkrati pa ima svojo utrto pot za sabo tudi boj proti nasilju nad ženskami. Svoje začetke je imelo gibanje v 60. letih 20. stoletja v Veliki Britaniji, nato pa se je začelo širiti v Združene države Amerike in po drugih zahodnoevropskih državah. Ena izmed začetnih akcij³ je imela v 70. letih svoj uspeh v nastanku zatočišča⁴ za pretepe ne ženske (in otroke), ki je bilo locirano na obrobju Londona⁵. Tako so ženske dobile prostor za druženje v lokalni skupnosti, medsebojno so si začele izmenjevati lastne zgodbe o fizičnem nasilju nad njimi s strani moških partnerjev. Večina je o nasilju spregovorila prvič in tako je bila ubesedena tudi potreba po varnem prostoru za tiste ženske, ki se želijo umakniti pred nasiljem.

---

³ Akcija se je začela kot protest mater zaradi ukinitve mleka v šolah. Na prostem shodu se je zbralo 500 žensk in otrok s kravo, ki je na simbolni ravni pomenila njihove zahteve (Zaviršek, 1994: 67, povzema po Dobash, Dobash, 1992).

⁴ "Zatočišče je fizični prostor, kamor se lahko ženska umakne pred nasiljem, najde zaščito in se odloči o svojem življenju" (Dobash, Dobash, 1992: 60).

⁵ Zatočišče se je imenovalo Chiswick Women's Aid (Zaviršek, 1994: 67, povzema po Dobash, Dobash, 1992).

V Združenih državah Amerike se je gibanje proti nasilju nad ženskami začelo leta 1973. Leto dni kasneje pa je v Minnesoti začela delovati ženska zagovorniška služba⁶ in prehodno zatočišče za pretepe ne ženske v Bostonu (Zaviršek, 1994: 67).

Istega leta, torej 1974, so se v Veliki Britaniji ženske združile v Nacionalno federacijo ženske pomoči⁷, na Škotskem (Glasgow in Edinburg)⁸ so začela nastajati prva zatočišča. Prvo zatočišče v nekdanji Zvezni Republiki Nemčiji je bilo zgrajeno pozimi 1977/78 v Berlinu.⁹ Med leti 1977 in 1983 je nastalo okoli 150 novih hiš, povprečna starost iskalk pomoči pa je bila med 20 in 40 let, imele so dva otroka in polovica od njih tudi stalno zaposlitev (Zaviršek, 1994: 67).

Zatočišča so bila izjemnega pomena in eden najvidnejših rezultatov ženske socialne akcije v 70. letih 20. stoletja. Ženskam so pomagala uvideti, da niso edine, ki doživljajo nasilje, pomagala so jim prebroditi socialno izolacijo. Pomembna so kot fizični prostor, ki nudi neformalno podporo, in sicer profesionalno socialno in emocionalno, pa tudi medicinsko in pravno, ter svetovanje. Začetne oblike gibanja proti nasilju nad ženskami so bile usmerjene v nudenje pomoči in podpore (Zaviršek, 1994: 68). Zaradi slabih izkušenj z delom moških prostovoljcev v začetnem obdobju ustanavljanja zatočišč so bili le-ti izključeni iz ženskega gibanja (tako v Veliki Britaniji kot tudi v Združenih državah Amerike). Gibanje je tako postalo izključno organizacija žensk.

In kako je pri nas? Kadar je govora o pomoči in svetovalnem delu ženskam, ki so doživele in še doživljajo nasilje, nikakor ne gre spregledati zelo pomembne mreže, ki jo tvorijo nevladne organizacije. Slednje izvajajo različne oblike psihosocialne pomoči. Uveljavljeno je telefonsko, osebno in spletno svetovanje ter informiranje. Ob tem nevladne organizacije nudijo še podporno terapevtsko delo, socialno zagovorništvo, celostno pomoč in podporo ženskam, žrtvam nasilja. Obstajajo tudi skupine za samopomoč za ženske, ki so doživele nasilje.

---

⁶ Njeno ime se je glasilo Women's Advocates.

⁷ V izvorniku je bilo njeno ime National Women's Aid Federation. Nacionalna raziskava, ki je bila izvedena v Angliji in Walesu, je pokazala, da je v času od septembra 1977 do septembra naslednjega leta živelo v zatočiščih in drugih prehodnih namestitvah za pretepe ne ženske 11.400 žensk in 20.850 otrok. Zaradi prostorske stiske so bile mnoge zavrnjene (Dobash, Dobash, 1992: 66).

⁸ Škotsko gibanje (Scottish Women's Aid) je med leti 1989 in 1990 namestilo 12.000 žensk in otrok, 2.000 pa jih je bilo zaradi pomanjkanja prostora zavrjenih (Dobash, Dobash, 1992: 70).

⁹ Zatočišče je imelo preprosto ime, in sicer Frauenhaus Berlin. Vanj se je že ob odprtju vselilo 90 žensk in otrok (Zaviršek, 1994: 68).

Konec osemdesetih, v začetku devetdesetih let so bile v Sloveniji ustanovljene ženske nevladne organizacije kot posledica na prazen prostor v javnem sektorju. V tistem času so javne socialne službe zanikale probleme pretepenih in zlorabljenih žensk. Feministično gibanje je sprožilo, da so se dotaknili reševanja problema nasilja nad ženskami tudi v javnem sektorju (centri za socialno delo, policija, izobraževalne ustanove). Centri za socialno delo so pričeli z ustanavljanjem varnih hiš, vse bolj so se usmerjali v svetovalno dejavnost.

Odločilni premik na področju obravnave nasilja v družini je bil v Sloveniji narejen leta 1989, ko je nastala prva nevladna organizacija – SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja. Aktivno delovanje je spodbudilo razvoj socialnega varstva in drugih strok, zlasti policije in sodstva. Nevladne organizacije so se zavzemale, da se lahko telesno poškodbo preganja po uradni dolžnosti, da se preganja spolno nadlegovanje, da se kaznuje psihično nasilje, da se upoštevajo okoliščine, v katerih ženske zanikajo ali spreminjajo zgodbo o preživetem nasilju, da se podaljša čas, v katerem nasilno dejanje zastara, da ima ženska pravico do neformalne zagovornice ipd. (Zaviršek, 2006: 31–33).

Program za prvo zatočišče je bil sestavljen leta 1995, leta 1996 pa je bilo odprto prvo zatočišče, in sicer v Mariboru. Leto kasneje mu je sledilo zatočišče v Ljubljani. Prvi materinski dom je bil ustanovljen leta 1990 na Škofljici blizu Ljubljane. Njegova ustanoviteljica je katoliška organizacija Karitas. Od takrat so nastala še mnoga druga. V Sloveniji pred nastankom ženskih nevladnih organizacij ni bilo žensk, ki bi s svojimi izkušnjami opozarjale na problematiko nasilja. Nekatere strokovnjakinje so šele v nevladnih organizacijah javno spregovorile o lastnih izkušnjah z nasiljem (Zaviršek, 2006: 31–33).

Nevladne organizacije, ki delujejo na področju nasilja so (Vollmaier, 2009: 32–34):

- Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (Ljubljana, Celje)

Društvo SOS telefon je najstarejša nevladna organizacija v Sloveniji. Specializirana je za pomoč ženskam in otrokom, ki imajo za sabo izkušnjo z nasiljem. Nudi jim telefonski svetovalni pogovor, svetovanje po elektronski pošti, preko faksa se lahko nanje obrnejo tudi gluhe ženske in otroci. Individualno svetovanje in zagovorništvo nudijo ženskam, ki imajo izkušnjo s spolnim nasiljem. V skupino za samopomoč se lahko vključijo ženske, ki potrebujejo pomoč in podporo. V njihovem okviru deluje Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja.

- Društvo Ženska svetovalnica (Ljubljana)

Nudijo različne oblike individualnega svetovanja, telefonski svetovalni pogovor, svetovanje preko pisem ali po elektronski pošti. Tiste, ki potrebujejo pomoč, se lahko vključijo v skupino za samopomoč. Zagovorništvo omogočajo vsem uporabnicam njihovih programov. Tudi ženske, ki imajo motnje hranjenja, se lahko zatečejo k njim, saj imajo za njih organizirano skupino za samopomoč. Organizirajo tudi delavnice Body image. V njihovem okviru deluje Krizni center v Ljubljani.

- Društvo za nenasilno komunikacijo (Ljubljana, Maribor)

Ženskam in otrokom, ki imajo izkušnje s katero koli obliko nasilja, nudijo individualno svetovanje, telefonski svetovalni pogovor, svetovanje preko elektronske pošte in zagovorništvo. So edina nevladna organizacija v Sloveniji, ki nudi svetovanje tudi povzročiteljem nasilja.

- Zavod EMMA (Ljubljana)

Pomoč nudijo otrokom, mladostnikom oz. mladostnicam, ki so žrtve nasilja, ter odraslim v stiski. Vsem omogočajo zagovorništvo, individualno svetovanje, svetovanje preko telefona. Pod okriljem zavoda deluje skupina za samopomoč, namenjena mladim ženskam.

- Združenje proti spolnemu zlorabljanju (Ljubljana)

Pomoč nudijo otrokom in mladim žrtvam spolnih zlorab ter odraslim, ki so preživeli zlorabo v otroštvu. Nudijo podporo pri razkrivanju spolno zlorabljenega otroka. Nudijo tudi osebno svetovanje in zagovorništvo.

- Papilot – Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj (Ljubljana, Maribor, Kranj, Jesenice, Murska Sobota, Velenje)

Žrtvam kaznivih dejanj ali drugih oblik nasilja nudijo telefonsko pomoč, organizirajo skupino za samopomoč, opravljajo zagovorniške naloge.

- Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi (Ljubljana)

Izvajajo preventivne in kurativne programe za informiranje splošne in strokovne javnosti ter tudi potencialnih in dejanskih žrtev trgovine z ljudmi o preprodaji in spolnem izkoriščanju žensk, otrok in moških. Nudijo konkretno in celostno pomoč: svetovanje po telefonu, terensko

delo, žrtvam omogočajo tudi krizno namestitev. Če žrtve želijo, jim pomagajo pri organizaciji njihovega povratka v domovino.

- Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše (Ljubljana)

Center je strokovna ustanova in javni zavod, usmerjen je v varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov. Otrokom, mladostnikom in njihovim staršem v centru nudijo pomoč pri razreševanju učnih, vzgojnih, vedenjskih, psihosocialnih in psihiatričnih motenj. Organizirani so pogovori z različnimi strokovnjaki, kot so: psihologi, pedopsihiatri, defektologi, psihiatri, pedagogi, specialnimi pedagogi, logopedi in socialni delavci.

- Društvo Center za pomoč mladim v stiski (Ljubljana, Maribor)

Deluje na področju varovanja pravic in duševnega zdravja mladih med 15. in 25. letom starosti. Svetovalnica za mlade v stiski in težavah predstavlja glavni program, ki poteka v obliki razgovorov s posamezniki ali z njihovimi bližnjimi. V skupino za samopomoč se lahko vključijo mladostniki in mladostnice z izkušnjo spolne zlorabe. Treningi socialnih veščin, delavnice, mednarodne izmenjave (tabori) so dejavnosti, ki jih organizirajo. Nudijo pa tudi zagovorništvo vsem, ki to potrebujejo.

Nasilje, ki ga nad ženo ali partnerko izvaja mož oz. partner, ni problem posameznice ali družine, je problem celotne družbe/države, ki mora imeti na razpolago učinkovite oblike pomoči. Možnosti, ki so na voljo ženskam – žrtvam nasilja znotraj vladnih institucij so (Vollmaier, 2009: 41–43):

- Centri za socialno delo

Centri za socialno delo so javni socialnovarstveni zavodi. V Sloveniji jih je 62, pooblaščen so za izvajanje javnih pooblastil ter socialnovarstvenih storitev. Uporabnikom nudijo naslednje storitve:

- socialna preventiva,
- socialna prva pomoč,
- osebna pomoč,
- pomoč družini.

Žrtvam nasilja centri za socialno delo nudijo pomoč v obliki prepoznavanja socialne stiske, skupnega iskanja rešitev ter podajanja informacij o drugih programih in izvajalcih. Žrtve nasilja imajo na razpolago tudi svetovanje, pomoč družini in družinskim članom, ko stiske in

težave zaradi neurejenih odnosov postanejo prehude. Tako kot drugi uporabniki/uporabnice so tudi žrtve nasilja upravičene do socialnih pomoči, kot so enkratna denarna pomoč za premostitev trenutne materialne stiske, denarna pomoč kot edini vir preživljanja ter denarni dodatek v funkcionalni obliki. Primarna naloga centrov za socialno delo je pomagati vsem, ki se znajdejo v težavah.

Nasilje nad ženskami se v centrih za socialno delo več let ni obravnavalo v okviru zakonsko določenih storitev, saj takšno nasilništvo ni bilo nikjer posebej izpostavljeno. Do spremembe je prišlo približno tri leta nazaj, ko je bil sprejet specialni zakon na tem področju – Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Kljub temu pa žal še vedno praksa ostaja od centra do centra drugačna, pogojuje jo različna interpretacija obstoječe zakonodaje, prizadevnost posameznega centra in nenazadnje tudi kompetentnost zaposlenih. Žal pogosto centri za socialno delo niso dovolj kadrovsko močni in zaposleni ne dovolj strokovno usposobljeni ali opremljeni s specifičnimi znanji, potrebnimi za pomoč ženskam, žrtvam nasilja.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini je prinesel izboljšavo, saj zagotavlja, da na centrih za socialno delo delujejo koordinatorice¹⁰ za preprečevanje nasilja v družini. Le-te nudijo strokovno podporo zaposlenim, pomagajo pri organizaciji in vzdrževanju mreže izvajalcev in programov na področju socialnega varstva za preprečevanje nasilja. Njihova naloga je tudi prenos novih znanj, vplivanje na strokovno in laično javnost glede vzpostavljanja odnosa do različnih oblik in obsega nasilja. Ob tem opravljajo analizo stanja v posamezni regiji, koordinirajo in vrednotijo inovativne razvojne programe.

- Policija

Varovanje življenja, premoženja ljudi in zagotavljanje osebne varnosti so temeljne naloge policije. Policisti običajno prvi pridejo v stik z žrtvijo, saj so se dolžni odzvati na vsak klic na pomoč. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji daje policistom večja pooblastila, kot so jih imeli do omenjene spremembe. Nasilno osebo smejo odstraniti iz doma, sledi lahko prepoved približevanja domu oziroma žrtvi nasilja vsaj za 48 ur. Sodišče odloča o podaljšanju prepovedi približevanja. Žrtev nasilja ima pravico pričakovati, da se policija

---

¹⁰ Imenovanih jih je 14, za obljubljsko regijo deluje ena na Centru za socialno delo Kočevje.

odzove na njen klic, na kraju dogodka se naredi zapisnik, policisti žrtev nasilja seznanijo z njenimi pravicami.¹¹

Policija zaznava porast števila obravnavanih kaznivih dejanj nasilja v družini.¹² Opaziti je spremembo družbe do nasilnih dejanj. S spremenjeno zakonodajo so organi pregona dobili več pooblastil v boju proti nasilju, kar se pozitivno odraža v povečanju zaupanja v organe pregona.

- Zdravstvene ustanove

Zaposleni v zdravstvenih ustanovah običajno zgolj oskrbijo poškodbe ter izdajo zdravniško potrdilo, ki ga bo žrtev potrebovala ob sprožitvi kazenskega postopka.

- Državno tožilstvo

Naloga državnega tožilstva je preganjanje storilcev kaznivih dejanj. Tožilci vlagajo in zastopajo kazenske ovadbe, tako da pridejo v neposreden stik z žrtvijo nasilja šele po vložitvi kazenske ovadbe. Pregon na predlog pomeni, da mora žrtev nasilja sama podati predlog za pregon kaznivega dejanja. Zasebno tožbo pa vloži na pristojnem sodišču.

- Sodišča

Če zbrani dokazi zadostujejo za vložitev obtožbe, jo državni tožilec pošlje pristojnemu sodišču. Priprave na glavno obravnavo se pričnejo, ko obtožba postane pravnomočna. Sodnik po končanem dokaznem postopku javno razglasi sodbo.

- Javni jamstveni in preživninski sklad Republike Slovenije

Preživninski sklad RS upravičencem s priznanjem in izplačevanjem nadomestila preživnine povečuje socialno varnost, kadar preživninski zavezanec ne izpolnjuje svojih obveznosti. Pravico do plačevanja preživnine ima tisti otrok ali mladostnik, ki mu je z dogovorom centra za socialno delo ali aktom sodišča (sodba, sklep sodne poravnave) določena preživnina, je državljan RS in ima stalno prebivališče v RS.

---

¹¹ Društvo SOS telefon je v letu 1999 izvedlo vrsto delavnic o razumevanju problematike nasilja nad ženskami in otroki, ki se jih je udeležilo skoraj 1.000 policistov in policistk s področja Policijske uprave Ljubljana.

¹² Mag. Stanislav Vrečar, direktor Policijske uprave Ljubljana, meni, da se ni toliko povečalo število kaznivih dejanj nasilja v družini, kot se je povečalo število oškodovank in oškodovancev, ki pomoč in rešitev poiščejo pri organih pregona (356 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani, 2010: 33).

- Urad Vlade RS za enake možnosti

Urad za enake možnosti si prizadeva prispevati k izboljšanju neenakosti med ženskami in moškimi. Urad spremlja položaj žensk, njihove zajamčene pravice, ki so določene z ustavo, zakoni in mednarodnimi konvencijami. Obravnava predpise, akte in ukrepe, ki jih sprejema Vlada Republike Slovenije. Prizadeva si za njihovo upoštevanje v konkretnih primerih neenakega obravnavanja na podlagi spola. Osnovna naloga zagovornice enakih možnosti žensk in moških je obravnava primerov domnevne diskriminacije zaradi spola na vseh področjih družbenega življenja. Neenaka obravnava se pojavlja na področju zaposlovanja, delovnega razmerja, izobraževanja, na ekonomskem, socialnem, političnem področju in v drugih sferah družbenega življenja.

- Brezplačna pravna pomoč

Če povprečni mesečni dohodek na člana družine ne presega višine minimalne plače, določene z zakonom, ki ureja minimalno plačo, je oseba upravičena do brezplačne pravne pomoči. Prošilec mora za dodelitev brezplačne pravne pomoči vložiti prošnjo pri pristojnem sodišču, na območju katerega ima prebivališče. Brezplačna pravna pomoč se lahko odobri za pravno svetovanje, pravno zastopanje, druge pravne storitve določene z zakonom, kot tudi za oprostitev plačila stroškov sodnega postopka. Do brezplačne pravne pomoči so upravičene vse žrtve nasilja.

Nasilje nad ženskami je tema, ki je vsebovana tudi v političnih krogih državnih institucij in institucijah Evropske unije, pa tudi v mednarodnih organizacijah.¹³

Organizacija združenih narodov (OZN) je uradno začela namenjati pozornost nasilju nad ženskami šele na začetku devetdesetih let 20. stoletja. Na Dunaju je leta 1993 potekala Svetovna konferenca o človekovih pravicah. Prav tako je bila istega leta sprejeta Deklaracija Združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami. V Pekingu je leta 1995 potekala četrta svetovna konferenca o ženskah.

Izrecne oblike nasilja nad ženskami ne omenja nobeden od dokumentov, ki sestavljajo listino človekovih pravic (Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o ekonomskih,

---

¹³ Svet Evrope je razpravljajal o Konvenciji za preprečevanje in delovanje proti nasilju, vključno z nasiljem v družini.

socialnih in kulturnih pravicah, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah). Poudarjajo pa dolžnost države, da štiti temeljne človekove pravice.

V Evropski uniji se je pod različnimi predsedovanji odvijalo nekaj dogodkov na temo nasilja nad ženskami, katerih rezultat so bila večinoma priporočila. Institucije Evropske unije so sprejele nekaj dokumentov, v katerih države članice pozivajo k izvedbi določenih ukrepov na področju nasilja nad ženskami.

Evropska ministrska konferenca o enakosti med ženskami in moškimi je bila leta 1993 posvečena problematiki nasilja nad ženskami kot kršenju človekovih pravic. Sprejeta je bila *Deklaracija o politikah za delovanje proti nasilju nad ženskami v demokratični Evropi*. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je leta 2000 sprejela resolucijo, v kateri obravnava problematiko nasilja nad ženskami. Priporočilo o nasilju nad ženskami v družini je sprejela leta 2002, v njem je nasilje nad ženskami v družini označila za najpogostejšo in vsakdanjo obliko nasilja nad ženskami ter države članice pozvala, naj priznajo svojo dolžnost preprečevanja in kaznovanja dejanj nasilja nad ženskami v družini. Leta 2002 je Odbor ministrov sprejel priporočilo o zaščiti žensk pred nasiljem.

Obstajajo različni dejavniki tveganja za nasilje. To so najbolj pogoste okoliščine, pri katerih pride do izbruha nasilja, saj prispevajo k večji agresivnosti nasilneža in oslABLjeni kontroli. Razdelimo jih lahko v večje skupine in so po vsebini:

- biološki (telesni in zdravstveni),
- psihološki in psihosocialni,
- socio-ekonomski,
- kulturološki,
- razvojni.

V skupini prvih najpogosteje zaznamo starost žrtve, nosečnost in telesno privlačnost. Ob teh izstopajo tudi duševne motnje in bolezni ter telesne prizadetosti (hendikep). Tu so najbolj izpostavljene ženske z intelektualnimi, s senzornimi in z gibalnimi prizadetostmi, ki živijo v zavodih.

V drugi skupini so najpogostejši strah, sram in čustvena navezanost na partnerja. Pogosti so še občutki osamljenosti, projiciranje negativnih občutkov na partnerja, stalno hrepenenje po

ljubezni, občutek pomanjkanja ljubezni, občutek čustvene praznine, pokornost, ponižnost, občutek nemoči.

Najpogostejši socio-ekonomski dejavnik tveganja za nasilje pri žrtvah je ekonomska odvisnost in dejstvo, da so bile ženske same žrtve ali priča nasilju v primarni družini. V manjši meri se izpostavlja še nizka izobrazba, nizek socio-ekonomski status in vernost.

Vsekakor pa zgoraj navedene temeljne skupine ne zajemajo vseh dejavnikov, znotraj katerih prihaja do nasilja. Obstajajo še drugi, mogoče manj pogosti, pa vendar so lahko v posameznih segmentih prav tako ogrožujoči. Omenjene dejavnike bom natančneje predstavila po posameznih skupinah ljudi, ki se pojavljajo kot žrtve nasilja:

- partnerji,
- otroci,
- starejši.

Še vedno prevladuje tradicionalno gledanje na odnos moški – ženska ter na njuno spolno vlogo. Iz tega izvira tudi stališče, da ima moški nad svojo ženo/partnerko določene pravice. Med drugim naj bi bili to tudi dopustnost pretepanja in telesnega kaznovanja. Ženska je tista, ki ima v takšnem okolju več obveznosti, zlasti skrb za dom in otroke ter ponižnost in spoštovanje moža. Njena vloga je usmerjena v poslušnost. Mož je gospodar in ima pravico ocenjevati, ali ženska izpolnjuje svoje dolžnosti. Če oceni, da dolžnosti niso izpolnjene, ima po tem tradicionalnem pojmovanju vso pravico do kaznovanja.

Študije, ki jih navaja dr. Selič (2007: 11–13), v industrijsko razvitih in manj razvitih tradicionalnih družbah, kažejo na naslednje sprožilne situacije, ki vodijo v nasilne odzive moškega:

- neubogljivost,
- odgovarjanje, »jezikanje« (dejavno vključevanje v prepir),
- zamujanje s pripravo obroka,
- neustrezna skrb za otroke in/ali dom (glede na pričakovanja),
- omenjanje denarja ali drugih žensk (kot spolnih partnerk),
- zapuščanje doma brez moškega dovoljenja,
- zavračanje spolnega odnosa,

- sum o nezvestobi (ženske).

Kljub vsemu pa je potrebno povedati, da gre za interakcijo treh dejavnikov, ki predstavljajo neposredne vzroke, da je oseba žrtev nasilja v družini:

- vedenje nasilneža,
- delovanje sistemov (služb) in
- slaba odzivnost socialnega okolja (odnos družbe).

Ključnega pomena za odkrivanje dejavnikov tveganja partnerskega nasilja je poiskati ustrezen odgovor na vprašanje: "Zakaj?" Pri tem se pokažejo vsi vzroki za nasilno ravnanje, ki praviloma izvirajo iz okolja osebe, ki ima za sabo izkušnjo nasilja. Hkrati so dejavniki tega okolja še vedenje bližnjih, delovanje institucij in strokovnjakov, kulturne norme, vrednote in družbene prakse. Nasilno situacijo sooblikujejo še nizka ozaveščenost, tradicionalno gledanje na spolne vloge in oblike družin, omejena učinkovitost kazenskega pregona, policijske subkulture, pešanje standardov socialnega varstva, tranzicijski učinki, nezaposlenost. Dr. Selič (2005: 81–82) zaključí, da lahko govorimo o:

- neposrednih vzrokih,
- vzrokih ozadja,
- temeljnih vzrokih;

vsi trije so v odnosu sovplivanja.

Povzamemo lahko, da so dejavniki tveganja za partnersko nasilje povezani s sledečimi ravnanji/stanji (Selič, 2005: 82–83):

- ravnanje posameznika (na primer razmerja moči v družini, splošno nespoštovanje drugega kot avtonomnega bitja, naučeno nasilno odzivanje, brezbržnost do posledic, ki jih dolgotrajno zlorabljanje povzroča, in podobno);
- delovanje sistemov (lahko gre za pomanjkljivo in/ali neustrezno zakonodajo, odsotnost doktrinarnih ali regulacijskih rešitev, tudi za pomanjkanje strokovnega znanja in izkušenj);
- družbeni dejavniki, predsodki, stereotipi in vrednote, ki vplivajo na percepcijo družinskega nasilja kot zasebne, intimne težave, sprejemanje podrejene vloge ženske, družbene delitve moči med moškimi in ženskami.

Raziskovalci so ugotovili, da je trpinčenje otrok povezano z nekaterimi tipičnimi okoliščinami. Mlakar (2010) izpostavlja sledeče:

- nižji socialno-ekonomski status,
- zloraba alkohola ali drog v družini,
- enostarševske družine,
- družine v stresnih situacijah,
- družine, v katerih je prisoten konflikt med starši,
- neenak družbeni status partnerjev (izobrazba, dohodki, religija),
- otroci s posebnimi značilnostmi temperameta: neprilagodljivi, uporni, nervozni, bolelni.

Dejavniki tveganja sami po sebi niso vzrok nasilja, ampak prispevajo k zburanju nasilnih reakcij.

Mlakar (2010) navaja, da ameriške raziskave, ki zajemajo velik reprezentativni vzorec, ugotavljajo, da etnična pripadnost, tradicionalni model družine ali religija niso dejavniki tveganja, kadar izločimo vplive revščine in stresnih situacij. Nasilje je enak problem tudi med izobraženimi in dobro situiranimi sloji, vendar prisotnost dejavnikov tveganja poveča verjetnost njegovega pojavljanja.

Otroci kot žrtve nasilja vedno utrpijo dolgoročne posledice. Pogovori s takšnimi otroki razkrivajo, da približno 80 % le-teh vidi in sliši prepire med starši, četudi starši skušajo spore prikriti (Mlakar, 2010). Psihološke raziskave nasilja nad otroki pokažejo, da so posledice nasilja največkrat nepopravljive in otroke spremljajo na njihovi življenjski poti. Prizadenejo njihov kognitivni, vedenjski in čustveni razvoj.

Zaznati je tudi posebnosti pri otrocih, katerih matere so bile žrtve fizičnega nasilja – pretepanj. Ti otroci kažejo v odraslosti bistveno več anksioznosti, imajo zelo nizko samospoštovanje, nagnjeni so k obsesivno-kompulzivnim motnjam, pri njih je zaznati bistveno slabšo pozornost, pogosto so hiperaktivni, nagnjeni so k samomorilnosti, njihova socialna integracija je manj- ali neuspešna, uspeh v šoli je slabši, dosegajo nižje učne rezultate, zlasti pa je višji njihov nivo agresivnosti.

Dognanja pričajo celo o tem, da se moški, ki so zakrivili hujše oblike nasilja (npr. pretepanje, težki udarci, grožnje z orožjem ali njegova uporaba), razlikujejo od moških, ki so povzročili

manj hude oblike nasilja (npr. grabljenje, porivanje, metanje), po tem, da so bili drugi v otroštvu samo priče nasilja, sami pa niso utrpeli fizičnih kazni.

Posledice nasilja v družini so drugačne pri dečkih kot pri deklicah. Iz tuje literature izhajajo spoznanja, da dečki, ki so žrtve nasilja v svoji primarni družini, pozneje večkrat postanejo storilci nasilnih dejanj, medtem ko deklice pogosteje postanejo žrtve tudi v svojem partnerskem odnosu. V zasledovalni študiji je bilo ugotovljeno, da se zlasti pri deklicah posledice nasilja ne kažejo v aktivnem povzemanju nasilnega vedenja, ampak v umiku in izolaciji, samoobtoževanju in občutkih krivde, ki pri njih pogosto vodijo v depresivna stanja (Mlakar, 2010).

Nasilje različno vpliva na odzive otrok različnih starosti, ki so bili priča ali žrtev nasilnih ravnanj.

- Zelo majhni otroci: pogosto so slabega zdravja, slabo spijo in veliko jokajo.
- Predšolski otroci: pojavljajo se znaki strahu, kriki, razdražljivo vedenje, skrivanje, tresenje in jecljanje.
- Mlajši otroci: na splošno so bolj prizadeti kot starejši, bolj verjetno se pri njih pojavijo somatske motnje in večja je možnost nazadovanja na zgodnejše stopnje razvoja.
- Starejši otroci in adolescenti: pogosto so zelo zadržani in skrivnostni glede družinske situacije in zanikajo probleme. Zlasti adolescenti lahko začnejo manipulirati z družinskimi odnosi, tudi sami uporabljajo agresijo kot sredstvo za reševanje problemov, prevalijo krivdo na druge, bežijo od doma, se povežejo z enim od staršev nasproti drugemu, kažejo pa tudi zunanje znake visoke anksioznosti (npr. grizejo si nohte, pulijo si lase).

Prizadetost otroka je odvisna tudi od njegove zmožnosti razumevanja dogodkov (Mlakar, 2010). Otroci do osmega leta starosti so manj sposobni razumeti dogajanje v okolju, zato večino dogodkov povezujejo s seboj. Niso zmožni upoštevati več dejavnikov v okolju hkrati in imajo pogosto napačno pojmovanje vzročnosti. Zato kot krivce vidijo sebe. Menijo, da so sami tisti, ki so povzročili jezo staršev. Praviloma so močno prestrašeni in pod hudim stresom. Nasilni starši mislijo, da otroku niso storili nič žalega, a to ne drži. Starejši otroci razlagajo dogodke na osnovi predhodnih dejanj in čustev. Pogosto se opirajo na očitke in žaljivke, ki si jih izmenjujejo starši. Ti otroci se naučijo kriviti druge (svoje brate/sestre, starše, predhodne

dogodke v družini). Včasih očitke usmerijo proti sebi ali trpinčeni materi ter njo krivijo za družinske težave.

Posebne učinke na otroke imata še stopnja in pogostost nasilnih ravnanj. Pri visoki stopnji agresivnosti (hujši obliki nasilnega vedenja) se zdi, da ima že ena sama izkušnja enako usodne posledice za otroka, kot če se to ponavlja večkrat. Pri manj hudem nasilju pa je prizadetost otroka tem večja, čim večkrat se situacija ponavlja in čim dlje slednja traja (Mlakar, 2010).

Otroci so vse pogosteje žrtve nasilja v šoli. Sistem vzgoje in izobraževanja kot ključne dejavnike nasilja izpostavlja sledeče tri (Dejavniki tveganja za nasilje, 2009):

- previsoka strpnost do različnih vrst in oblik nasilja,
- odnos do nasilja v šoli,
- vpliv medijev (oziroma interneta in nosilcev sodobnih tehnologij).

Kot problemi se izpostavljajo še sledeči dejavniki (Dejavniki tveganja za nasilje, 2009):

- sistem vzgoje v družini,
- vpliv določenih tradicionalnih navad ali običajev, nasilje kot kulturna norma,
- pomanjkanje skrbi in nadzora nad otroki,
- premalo zavzemanja staršev,
- pomanjkanje javnih vzorcev ustreznega vedenja,
- ponižujoče izkušnje v šoli in doma,
- neustrezna komunikacija,
- ekonomska kriza, različni socialno-ekonomski statusi staršev,
- razlike med generacijami,
- zloraba alkohola in drog,
- izkušnje z nasiljem v primarni družini,
- slabi bivalni in delovni pogoji,
- stroga hierarhična struktura odnosov.

Iz raziskave, ki je preučevala klice otrok na pomoč (Arko, 1993), je razvidno, da so otroci, ki so klicali v največjem deležu (52 %) stari od 11 do 14 let, sledijo mlajši od 10 let (33 %) in nato starejši od 14 let (15 %). V večjem številu kličejo deklice (72 %) kot dečki. Kot razloge za klic so otroci navedli: zanemarjanje (11 %), spolno zlorabljanje (13 %), psihično zlorabljanje (28 %), fizično nasilje (48 %). Poleg tega kličejo otroci na SOS telefon še zaradi:

medosebnih odnosov z vrstniki, ljubezenskih zapletov, nerazumevanja s starši, poniževanja, zastraševanja, problemov v zvezi z učenjem (Ferlan, 1991).

Nasilje nad starejšimi je na začetku veljalo za problem socialnega skrbstva in staranja prebivalstva. Kasneje se je z naraščajočim zavedanjem razsežnosti družinskega nasilja začelo obravnavati kot problem javnega zdravja in kazenskega pregona. Razumevanje problema pa določa tudi iskanje rešitev (Selič, 2005: 78).

Mednarodna mreža za prewencijo pred zlorabo starejših opredeljuje zlorabo starejših ljudi kot posamično ali ponavljajoče se ravnanje, lahko pa tudi kot opustitev potrebnih dejanj v katerem koli medosebnem odnosu, ki naj bi temeljil na zaupanju, kar povzroči škodo ali stisko pri starejši osebi. Zlorabe starejših je mogoče prepoznati in le-te opisati kot telesne, psihične ali čustvene, finančne ali materialne in spolne. Prištejemo pa lahko tudi zanemarjanje. Dogajajo se predvsem v družinah kot tudi v različnih institucijah (Svetovna zdravstvena organizacija, 2002).

Kakovost življenja starejših ljudi ni odvisna le od materialnih pogojev, temveč je za njihovo zdravje, psihosocialno počutje velikega pomena njihova varnost, sprejetost v družinskem okolju ter širšem socialnem okolju.

Nekateri vzroki nasilja so (Žiberna, 2005: 52):

- nedograjene družbene norme, saj skrb za druge ni vrednota; poleg tega je družina v krizi vrednot, pomanjkljiva je družinska vzgoja,
- pomanjkljiva zakonodaja glede obravnave in postopkov preprečevanja tovrstnega nasilja,
- revščina,
- stanovanjska stiska,
- nizka izobraženost in nizka osveščenost starih generacij,
- starejši nočejo biti v breme mladih in sprejemajo nasilje kot usodo,
- nepoznavanje pravic starejših oseb,
- slaba odzivnost socialnega okolja in nizka socialna kultura ljudi.

Raziskave razvitih držav na temo nasilja in zlorab ljudi, starih 65 let in več, ugotavljajo, da je do 10 % žrtev iz navedene starostne skupine (Pentek, 2005: 55). Ob tem opozarjajo, da je odstotek še višji in da je viden oziroma znan (prijavljen) le manjši del navedenih zlorab.

Pri zlorabi in nasilju nad starejšimi osebami je zelo pomembno prepoznavanje dejavnikov tveganja, različnih oblik ter znakov zlorabe. Seveda pa je ob tem potrebno tudi učinkovito ukrepanje. Vendar so včasih starejše osebe ne le žrtve, ampak tudi storilci dejanj zlorab in nasilja. Dejavniki tveganja so (Hvalič Touzery, 2005: 88):

- psiho-fizični dejavniki (telesna nemoč, odvisnost od drugih, izoliranost);
- dejavniki, odvisni od okolice starega človeka (družinski oskrbovalci so brez podpore, storilec je odvisen od starega človeka, zasvojenost osebe, oskrbovalec je preobremenjen, premajhne možnosti različnih oblik skrbi za starejše ljudi, slabi medčloveški odnosi, prenapolnjenost domov);
- kulturni ali socialno-ekonomski dejavniki tveganja (gledanje na starejše ljudi kot na nemočne, slabotne, nesposobne samostojnega odločanja, spreminjanje osnovnih mrež podpore starejšim, sistemi dedovanja, posedovanja dobrin znotraj družine, trganje tradicionalnih medgeneracijskih družinskih vezi, migracije mladih daleč od domačega kraja, osamitev ostarelih staršev v socialnih okoljih).

Nasilju so starejši izpostavljeni tudi v bolnišnicah, domovih za ostarele in drugih ustanovah, namenjenih dolgotrajni negi. V raziskavi, ki jo navaja Svetovna zdravstvena organizacija, je 36 % osebja poročalo, da so bili priče vsaj enemu pojavu fizičnega nasilja nad starejšim varovancem. 10 % jih je priznalo, da so to vsaj enkrat naredili sami in 40 % jih je dejalo, da so psihično zlorabljali varovance. Dejanja nasilja nad starejšimi vključujejo fizično oviranje varovancev, zmanjševanje njihovega samospoštovanja, zmanjševanje možnosti izbire ob dnevnih dogodkih ter nezadostno nudenje nege.

Starejše glede nasilja nad njimi ogroža več pojavov. V nekaterih primerih gre za napete odnose v družini, ki se poslabšajo zaradi stresa in frustracije, ko postane starejši človek bolj odvisen od drugih, v drugih primerih je lahko dejavnik, ki sproži nasilje ekonomska in bivanjska odvisnost negovalca od starejšega varovanca. Tudi socialna izolacija je pomemben faktor za osebo, ki trpi zaradi zanemarjanja. Izoliranih je veliko starejših ljudi bodisi zaradi fizične ali duševne bolezni, invalidnosti bodisi zaradi izgube družinskih članov in prijateljev. Kulturni dejavniki, ki vplivajo na stopnjo ogroženosti, so tudi prikazovanje starejših kot

krhkih, slabotnih in odvisnih ljudi, načete vezi med družinskimi člani, spreminjanje osnovnih podpornih mrež za starejše, postopek dedovanja, ki ima posledično vpliv na porazdelitev moči in materialnih dobrin v družini, selitev mladih družin in puščanje staršev samih v okoljih, kjer je sicer tradicija, da otroci skrbijo za ostarele starše.

Na dodatne dejavnike je opozorila še raziskava Inštituta Antona Trstenjaka¹⁴, ki je bila opravljena konec leta 2003, in sicer na:

- slabo zdravje: zdravstvene težave je imelo skoraj 84 % zlorabljenih ljudi¹⁵, v glavnem so bile to resnejše in dolgotrajne težave, skoraj polovica od teh so bili nepokretni ljudje ali ljudje s težavami z mobilnostjo;
- odvisnost od drugih: več kot 2 tretjini zlorabljenih ljudi je bilo odvisnih od nege in oskrbe ostalih;
- zlorabljene osebe so brez partnerja¹⁶: le dvanajstina ljudi je bila poročenih, ostali sodelujoči so bili ovdoveli, ločeni ali samski;
- zlorabljene osebe živijo skupaj z osebo, ki je povzročitelj nasilja: to je veljalo za 40 % ljudi, zajetih v raziskavo, od tega so v kar 79 % živeli z odraslimi otroki¹⁷;
- problem izgorelosti: raziskava je pokazala trend, da so oskrbovalci oz. negovalci storilci zlorab ravno zaradi svoje izgorelosti.

V javnosti se večkrat pojavljajo mnenja, da je za povečanje nasilja kriva kar sodobna družba s svojo vrednostno dezintegracijo, z usmerjenostjo v delo, kariero in družbeni uspeh ter s pomanjkanjem časa in smisla za kakovostne intimne odnose. V stroki se ti vidiki šele v zadnjem času odpirajo raziskovanju. Pozitivna psihologija kot novo gibanje v psihološki znanosti je na sploh usmerjena v proučevanje dejavnikov, ki prispevajo k človekovi blaginji. Prevladujoči tok raziskovanja nasilja vključuje zlasti vlogo moralnosti.

---

¹⁴ O raziskavi piše Hvalič Touzery, Simona v članku Zlorabe starih ljudi v Sloveniji, str. 88–91.

¹⁵ Raziskava ne deli zlorabljenih po spolu (oziroma tega avtorica ne navaja), zato ni možno zatrditi, kolikšen je delež zlorabljenih žensk in kolikšen delež moških.

¹⁶ Raziskava navaja, da se pri osebah, ki so poročene ali živijo v zunajzakonski skupnosti, najpogosteje oziroma praviloma kot storilci pojavljajo ravno partnerji, pri osebah, ki so brez partnerja, pa so v 70 % storilci družinski člani in sorodniki, od tega najpogosteje, kar v 56 %, odrasli otroci.

¹⁷ Raziskava navaja, da bistvenih razlik med spoloma storilcev zlorab ni bilo, pokazalo pa se je, da institucionalne zlorabe pogosteje izvajajo ženske kot moški. Sama ocenjujem, da je na tej točki raziskava pomanjkljiva in nedosledna, saj ne navaja niti ne omenja, da je bistvena večina zaposlenega kadra v teh institucijah ženskega spola. To je podatek, ki vpliva na omenjeni rezultat in daje drugačen pogled na trditev. Menim, da bi raziskovalci morali to jasno zapisati, sicer je iztrgano iz konteksta in daje napačen vtis, da so ženske bolj nasilne kot moški, kar pa ne drži.

Dejstvo pa je, da je nasilje enkratno ali ponavljajoče se dejanje, ki se pojavlja v različnih oblikah: fizično, psihološko/čustveno, spolno, finančno. Pri tem je kulturna perspektiva nujna, da bi lahko razumeli fenom zlorab. To pomeni, da moramo dobro spoznati kulture okolja, v katerem se zloraba pojavlja. Ravno tako je pomembno poznati vlogo obeh spolov v določeni družbi. V vseh družbah so nekatere skupine posebej ogrožene. Strnemo lahko, da so to stari, invalidi oziroma osebe s hendikepom, ženske in revni. Za namen preprečevanja nasilja je potrebno udejanjiti razvito ničelno toleranco¹⁸ v našem vsakdanu in pri našem vsakdanjem delu, pa tudi medosebno in medgeneracijsko solidarnost, ki bodo v celoti odklanjale nasilje. Poleg učinkovitega odkrivanja primerov zlorab bo morala tudi država sprejeti primerne ukrepe, ki bodo omogočili nudenje uslug in pomoči žrtvam (socialno varstvo, zdravstvo, policijska obravnava, zakonska zaščita), s pomočjo katerih bo možen ustrezen odgovor na nasilje.

3 NORMALIZACIJA NASILJA

Težavnost odkrivanja nasilja v družini oziroma razlog za dolgotrajno prikrivanje tovrstnih dejanj se skriva ravno v tabuizaciji nasilja. Žal je družba, kot ugotavlja dr. Zaviršek (2003: 4), v določenih primerih "razvila kulturno anestezijo do nasilja, družbeno konstruirano raziskovalno in strokovno neobčutljivost, omrtvičenost, brezčutnost". Kljub neke vrste družbeno sprejeti ničelni toleranci do nasilja, ki naj bi presekala ta pojav, se slednji še vedno pojavlja v primerih npr. hendikepiranih oseb, ki so tudi sicer v družbi nevidne in prostorsko ter socialno izključene. Fizično, psihično in spolno nasilje do nedavnega niti v javni niti v zasebni sferi ni bilo prepoznano kot vprašanje človekovih pravic, temveč kot medicinsko vprašanje. Nasilje nad hendikepiranimi na primer se je razlagalo kot kriminaliteta iz sovraštva, pri čemer so bile hendikepirane osebe v individualnem smislu sicer žrtve, ker so deloma ranljivejše zaradi svojih telesnih posebnosti, zelo pogosto pa so bile žrtve nasilja zato, ker se je prek nasilja nad njimi vzpostavljala norma normalnosti in se obenem konstruirala ideja deviantnosti. V času od leta 1998 je 21 držav sprejelo zakone, s katerimi pokrivajo kazniva dejanja, ki so motivirana s predsodki do hendikepiranih ljudi – t.i. *hate crime laws* (Zaviršek, 2003: 4). Pogosto prihaja posledično do racionalizacije nasilja. Za najpogostejše

---

¹⁸ Pojem ničelne tolerance, njena pomembnost, težnja po razvoju in sprejetju v družbi so teme, ki jih je predstavila, opisovala, razvijala in argumentirala že dr. Zaviršek, leta 1996, v prispevku/članku Od nične ozaveščenosti do nične tolerance.

oblike racionalizacije nasilja se navaja hendikepirane ljudi, ki naj bi bili pogosteje storilci nasilnih dejanj in ne objekti nasilja, saj so ranljivejši za zlorabe, pri čemer pripisujejo nasilje telesni ali mentalni ranljivosti teh ljudi. Nasilje, zlasti v zasebni sferi, naj bi bilo posledica starševske neprestane fizične in čustvene skrbi in odgovornosti (Zaviršek, 2003: 7–8).

Ker je ženska praviloma v poziciji nemoči, je vedno pripravljena razbremeniti moškega, ga razumeti in mu odpustiti. To razumevanje, odpuščanje in pozabljanje predstavlja priznavanje razmerij moči. Pollaščenje in nasilna dejanja moških gredo na račun šibkosti, odpuščanje pa je izraz podrejenosti. Ženske običajno prevzemajo krivdo za moško nasilje in ga interpretirajo na sledeče načine:

- nasilje je normalno in ga doživljajo vse ženske,
- moško nasilje ima racionalen razlog; moški zlorablja žensko, ker je psihično/fizično bolan, alkoholik in podobno,
- nasilje je opravičljivo, ženske si ga zaslužijo, ker izzivajo, so slabe itd.,
- ženske lahko nadzorujejo nasilje, če so dobre, se obnašajo razumno in so prilagodljive; ženske vedo, da niso močne; vedo pa tudi, da se jih moški bojijo; da pa jim moški lahko zaupajo, morajo vedno znova dokazovati, da so nemočne.

Moškim tako uspe pripisati krivdo in odgovornost za nasilje ženskam, ženske pa pripisano krivdo sprejemajo (Zaviršek, 1996: 21–22).

Kljub drugačnim težnjam se še vedno pojavlja, da ženske, ko se obrnejo po pomoč, ne dobijo dovolj jasnega sporočila, da je to, kar se jim dogaja, nedopustno. Včasih ne dobijo niti zadostne podpore pri iskanju izhoda (Urek, 1997: 392). Odgovori socialnih služb imajo zelo pogosto naslednje značilnosti: izogibajo se tabu temam (pretepanje, posilstva, spolne zlorabe, spolna nadlegovanja), relativizirajo, zmanjšujejo ali izničijo pomen tovrstnih dogodkov za življenje ženske, nasilje pripisujejo alkoholizmu, vsebujejo stališče, da so pretepe ne ženske mazohistične, socialne delavke se redko postavijo na stran ženske, prej se nagibajo k temu, da bodo poskušale objektivizirati nasilje nad žensko in iskati opravičilo za nasilneža (ter hkrati na zelo poenostavljen način preložiti polovico krivde in odgovornosti na žensko), preredko ženske dobijo občutek, da je kdo na njihovi strani, kar praviloma zmanjšuje strah pred nasiljem, in preredko so jasno obveščene, katere pravice jim pripadajo in kako jih lahko uveljavljajo ter da imajo pravico do zagovorništva (Urek, 1996: 392).

Na podlagi izkušenj iz prakse ugotavljam, da smo v slovenski družbi v zadnjih letih uspeli naredi velik korak naprej in smo na pravi poti zasledovanja in izvajanja ničelne tolerance. To mi dokazujejo številnejše prijave nasilja, tako s strani žrtev in inštitucij (šole, osebni zdravniki) kot tudi prijave, ki jih podajajo sorodniki, sosedje, prijatelji. Nasilje ni več nevidno, kar je osnova za to, da smo se mu pričeli uspešno zoperstavljati. Strinjam se, da moramo nadaljevati s feminističnim pogledom na to problematiko in slediti dognanjem, da (Urek, 1996: 392–393)¹⁹:

1. ženska nikoli ni kriva za nasilje, ki ga je preživela; nasilje je navzoče v vseh kulturah in časih; odgovornost je na strani nasilneža – ženske iščejo krivdo v svojem ravnanju, ker je družba legitimirala nasilje nad ženskami,
2. ženski verjamemo – zaupanje vanje, njihovo moč in avtonomijo je eden od pogojev, da se bodo okrepile in šle v smeri spreminjanja življenjskih okoliščin, v katerih se pojavlja nasilje nad njimi,
3. pustimo, da njena zgodba pride na plan – pomembno je, da jo ženska pove s svojimi interpretacijami in svojim pridajanjem vrednosti; zgodbe ne prekinjamo in ne vsiljujemo svojih interpretacij, pomembno je, da slišimo o njenem življenju tako, kot ga doživlja sama,
4. ne dajemo nasvetov – spoštujemo integriteto ženske in njeno samostojnost v odločanju; naša vloga ni v tem, da ji povemo, kaj naj naredi, pač pa da jo opogumljamo, da se sama odloči,
5. rešitev za nasilno situacijo se nahaja v ženski sami – strokovne službe so na voljo, da ženski povrnejo zaupanje v sebe; so mediji, da to uvidi; ima pa vsaka ženska svoje načine, s katerimi se lahko postavi v bran nasilju,
6. vsaka situacija nasilja ima izhod – da bi ga ženska našla, potrebuje nepretrgano podporo in opogumljanje; pri tem nujno potrebuje naše zaupanje v njene zmožnosti.

---

¹⁹ Povzemam iz poglavja Feministična delovna etika in načela pri delu z ženskami, ki doživljajo nasilje, kot jih navaja avtorica kot povzetek iz Priročnika za prostovoljke (1995), ki so ga spisale prostovoljke beograjskega SOS telefona za ženske in otroke žrtve nasilja.

4 ZAKON O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI (ZPND)

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) je sprejel Državni zbor Republike Slovenije 1. februarja 2008, razglašen je bil 10 dni kasneje, in sicer 11. februarja 2008 (Uradni list RS, št. 16-487/2008).

Navedeni zakon definira pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (1. odstavek 1. člena ZPND).

Poleg ukrepov, ki jih določa Zakon o preprečevanju nasilja v družini, se za preprečevanje nasilja v družinskem okolju in tudi v namene varstva in/ali pomoči žrtvi v praksi uporabljajo še ukrepi, določeni z drugimi zakoni in na njihovi podlagi izdanimi predpisi (2. odstavek 1. člena ZPND).

Zakon opredeli družinsko nasilje nasploh, strukturirano pa predstavi vrste nasilja. Nasilje v družini je "vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana²⁰ glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja".

Zakon pripoznava pet oblik nasilja in sicer:

- Fizično nasilje

"je vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe",

---

²⁰ Družinske članice oziroma člani (po ZPND) so:

- zakonec ali zunajzakonska partnerica oziroma partner, bivši zakonec ali bivša zunajzakonska partnerica oziroma partner,
- partnerica oziroma partner ali bivša partnerica oziroma partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti,
- krvna sorodnica ali sorodnik v ravni vrsti,
- krvni sorodniki v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena,
- sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena,
- posvojiteljica oziroma posvojitelj in posvojenka oziroma posvojenec,
- rejnica oziroma rejnik in rejenka oziroma rejenec,
- skrbnica oziroma skrbnik in varovanka oziroma varovanec,
- osebe, ki imajo skupnega otroka,
- osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

- Spolno nasilje
"so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena",
- Psihično nasilje
"so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskemu članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske",
- Ekonomsko nasilje
"je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov",
- Zanemarjanje
"je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin".

Prednost zakona je v tem, da določa posebno varstvo pred nasiljem za mladoletne družinske člane – otroke. Sprejeta je norma, ki postavlja formulacijo, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je zgolj prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali če živi v okolju, kjer se nasilje dogaja. Poleg tega so posebne skrbi pri obravnavanju nasilja in nudenja pomoči žrtvam deležne:

- starejše osebe,
- invalidi,
- osebe, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase (4. člen ZPND).

Določeni sta tudi dve pomembni dolžnosti: dolžnost ravnanja (5. člen ZPND) in dolžnost prijave (6. člen ZPND). Dolžnost ravnanja organom in organizacijam nalaga, da morajo izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi, pri tem pa spoštovati integriteto žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo njegove koristi in pravice prednost pred koristmi in pravicami ostalih udeležencev. Jasno je opredeljena še dolžnost organov, organizacij ter posameznikov do prijave nasilja. V primeru nasilnega ravnanja nastopi t.i. ničelna toleranca.

Organi, organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti center za socialno delo. Tega ne storijo samo izjemoma, če žrtev prijavi izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci v zdravstvu, osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.

Zakon je v oporo žrtvi uvedel še dva dodatna instituta. To sta spremljevalec in zagovornik žrtve. Žrtev nasilja si lahko izbere osebo, ki je njen spremljevalec in jo spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. Za prisotnost spremljevalca zadostuje, da žrtev pred pričetkom postopka ali v postopku izjavi, da jo določena oseba spremlja in da želi, da je prisotna. Spremljevalec je lahko vsaka polnoletna oseba, razen osebe, ki je v postopku obravnavana kot povzročitelj nasilja. Ima troje nalog:

- pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete pred organi in organizacijami,
- pomaga pri iskanju rešitev,
- nudi žrtvi psihično oporo (7. člen ZPND).

Žrtev ima pravico še do zagovornika, ki ščiti žrtvine koristi v postopkih in pri drugih aktivnostih, ki zadevajo žrtev (8. člen ZPND). Ker se v praksi občasno pojavljajo dileme glede poimenovanja zagovornik, na tem mestu dodajam pojasnilo, da ZPND ne enači tega pojma s klasičnim pojmom zagovornika – odvetnikom, kot se to pojavlja v drugih predpisih. Tu gre za osebo, ki zavzema zagovorniško držo do žrtve in varuje njene koristi pred posegi institucij.

4.1 SODELUJOČI ORGANI

Ideja zakona je ustvariti mrežo organov in jih povezati, da bi z medsebojnim sodelovanjem in aktivnostmi zagotavljali uspešno obravnavo nasilja in nudili kvalitetno pomoč žrtvam. Primarno so ti organi centri za socialno delo, policija, zdravstvene organizacije, socialno-varstveni zavodi, vzgojno-izobraževalni zavodi, nevladne organizacije. Sekundarno so to tudi pristojna ministrstva, vsaj tako lahko razberemo iz 10. in 11. člena ZPND, ter državni zbor. Slednji je namreč pristojen za sprejem nacionalnega programa preprečevanja nasilja v družini na vsakih pet let, ki ga lahko štejem za enega pomembnejših okvirnih preventivnih ukrepov.

Tu so še ministrstva, ki vsaki dve leti pripravljajo akcijske načrte, ki so izvedbeni akti nacionalnega programa.

Vloga in dolžnosti primarno sodelujočih organov so:

- spoštovati vse z zakoni in drugimi predpisi določene naloge in pooblastila,
- prednostno obravnavati primere nasilja,
- zagotavljati medsebojno obveščanje,
- zagotavljati medsebojno pomoč,
- slediti namenu preprečevanja in odkrivanja nasilja,
- odpravljati vzroke nasilja,
- nuditi pomoč žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje (povzeto skladno s 1. odstavkom 10. člena ZPND).

Strokovni delavci, ki opravljajo naloge na področju nasilja, pa se morajo stalno izobraževati, izpopolnjevati in usposablјjati (4. odstavek 10. člena ZPND).

Mrežo udeleženih organov in njihovo sodelovanje je razbrati tudi med ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve, ki jih določa ZPND v tretjem delu. Ti ukrepi so sledeči:

- **varovanje življenja in zagotavljanje osebne varnosti žrtve:** Pristojni organ za izvajanje ukrepa je policija, pri čemer je njena pristojnost utemeljena na podlagi predpisov, ki urejajo delovanje policije. Na prošnjo žrtve ji policija zagotovi varnost ob vstopu v stanovanjske prostore, v katerih biva, da lahko iz njih vzame stvari, ki so potrebne za zagotavljanje njenih osnovnih življenjskih potreb in potreb njenih otrok (18. člen ZPND).
- **prepovedi zaradi nasilnih dejanj:** Pristojni organ je tu sodišče. Žrtev mu lahko predlaga, da določi ukrepe za odvrnitev nadaljnje škode. Sodišče lahko povzročitelju nasilja, ki je žrtev telesno poškodoval, ji prizadejal škodo na zdravju, posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebne pravice, z odločbo prepove:

~ vstopiti v stanovanje, v katerem žrtev živi,

~ zadrževati se v določeni bližini stanovanja, v katerem žrtev živi,

~ zadrževati in približevati se krajem, kjer se žrtev redno nahaja,

~ navezovati stike z žrtvijo na kakršen koli način, vključno s sredstvi za komuniciranje na daljavo,

~ vzpostaviti vsakršno srečanje z žrtvijo.

Te ukrepe sodišče lahko izreče tudi, če povzročitelj žrtvi grozi, če nasilno vstopi v stanovanje in jo moti, če jo nadleguje proti njeni volji z uporabo in objavljanjem njenih osebnih podatkov po internetu. Ukrepi so izrečeni za obdobje do šestih mesecev, na predlog žrtve pa se lahko podaljšajo za največ dodatnih šest mesecev (povzeto po 19. členu ZPND).

- **varstvo otrok:** Ukrep izreče sodišče. Predlog zanj poda center za socialno delo, starši ali eden od staršev, ki mu ni odvzeta starševska skrb, lahko pa tudi otrok sam, če je starejši od 15 let. Ukrep se uporablja vedno tedaj, ko je žrtev nasilja otrok. Izvajanje izrečenega ukrepa spremlja center za socialno delo (povzeto po 20. členu ZPND).
- **prepustitev stanovanja v skupni rabi:** Tudi o tem ukrepu odloči sodišče na predlog žrtve. Torej odloči lahko, da se žrtvi prepusti v izključno rabo stanovanje, ki je bilo do sedaj v skupni uporabi. Če je povzročitelj nasilja žrtev telesno poškodoval, ji prizadejal škodo na zdravju, posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebnostne pravice in je živel v skupnem gospodinjstvu z njo, ji mora prepustiti rabo skupnega stanovanja v obsegu kot ga je imel sam. Ukrep se lahko izreče bodisi če sta lastnika/solastnika skupnega stanovanja bodisi če imata na njem pravico rabe, užitka ali ga imata v najemu. Ukrep traja največ šest mesecev, vendar se lahko podaljša za enako obdobje, če žrtev kljub skrbnemu prizadevanju ne more najti drugega primerne bivalnega prostora (povzeto po 21. členu ZPND).
- **stanovanjsko varstvo v primeru nasilja ob razvezi:** Tudi v primeru razveze zakonske zveze ima zakonec, nad katerim drugi zakonec izvaja nasilje ali ga izvaja nad otroci, pravico zahtevati, da mu nasilni zakonec prepusti v izključno uporabo stanovanje, v katerem skupaj živita ali sta v njem skupaj živila. Tudi ta ukrep traja šest mesecev, ob možnosti podaljšanja za enako obdobje (povzeto po 22. členu ZPND).
- **pravica žrtve do izvršbe:** Žrtev ima pravico vložiti predlog za izvršbo v primerih izselitve nasilnega zakonca ali povzročitelja nasilja iz skupnega stanovanja, če se ta kljub odločbi sodišča ne želi izseliti. V teh primerih žrtev lahko uporabi vsa pravna sredstva, ki veljajo po pravilih za izpraznitev in izročitev nepremičnin (povzeto po 23. členu ZPND).
- **brezplačna pravna pomoč:** Žrtev nasilja je upravičena do brezplačne pravne pomoči za urejanje vseh pravnih razmerij. Ne glede na določbe in pogoje zakona o brezplačni

pravni pomoči je do slednje upravičena oseba, za katero je bila podana ocena o ogroženosti, ki jo poda pristojni center za socialno delo. Prošnje za brezplačno pravno pomoč, vložene po ZPND, se obravnavajo prednostno (tako določbe 25., 26. in 28. člena ZPND).

4.2 NALOGE CENTROV ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo je v primeru družinskega nasilja dolžan nuditi žrtvi in povzročitelju nasilja vse (socialnovarstvene) storitve. To so, izhajajoč iz izkušenj v praksi, zlasti prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom. Cilji obravnave nasilja so:

- odprava neposredne ogroženosti pri žrtvi,
- skrb za žrtvino dolgoročno varnost,
- odprava vzrokov oziroma okoliščin, v katerih prihaja do nasilja,
- reševanje socialnih in materialnih pogojev bivanja (1. odstavek 14. člena ZPND).

Center za socialno delo lahko napoti povzročitelja nasilja v izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe.

Za obravnavanje nasilja v družini se pri centru za socialno delo ustanovi multidisciplinarni tim.

Center za socialno delo je dolžan proučiti okoliščine primera. Nato mora žrtvi nuditi različne oblike pomoči. Oceniti mora, ali je potrebno oblikovati načrt pomoči. Oblikuje ga skupaj z žrtvijo. Načrt pomoči mora oblikovati, če je za vzpostavitev varnega okolja potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje, če je potrebnih več ukrepov pomoči, v vseh ostalih primerih, če je to potrebno. Načrt pomoči se pripravi na multidisciplinarnem timu. Na njem sodelujejo vsi predstavniki organov in organizacij, ki so ali bodo v okviru svojega področja delovanja obravnavali žrtev ali povzročitelja. Če je žrtev nasilja otrok, se v načrtu pomoči predvidijo ukrepi za varstvo otroka, kot jih predvideva Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Kar pomeni, da lahko pride, poleg ukrepov za varstvo in zaščito otrok, tudi do odvzema otroka (smiselno povzeto po 15. členu ZPND).

4.3 MULTIDISCIPLINARNOST

Interdisciplinarno sodelovanje je mogoče na najrazličnejših ravneh in v različnih oblikah. Namen je združitev strokovnjakov različnih ved, da se izmenjajo različni pogledi na isti problem, konzultacije, kjer izvedenci pomagajo posameznemu praktiku, timu ali organizaciji pri reševanju določenega vidika problema, za katerega nimajo posebnega znanja ali pristojnosti (Flaker, 1997: 4).

Timi so ena bolj konkretnih in razširjenih oblik interdisciplinarnega sodelovanja. Pri tem gre prav za to, da se ljudje zberejo in poskusijo nekaj početi skupaj, se vprežejo v delo, da bi dosegli skupni cilj. Sicer pa tim navadno definiramo (tako Flaker, ki navaja Ovretveita: 1993) kot "manjšo skupino ljudi, ki se povežejo med seboj, da bi prispevali k skupnemu cilju" oziroma (kot Flaker povzema Payne-a: 1982) sodelujoči kolaborativni tim kot nekaj, kar ima "skupne cilje, člani tima pa obdržijo osebno in individualno odgovornost ter si delijo delo tako, da vsak s svojo aktivnostjo prispeva kar največ in zagotovi, da skupaj dosežejo svoje cilje" (Flaker, 1997: 5).

Multidisciplinarni tim lahko definiramo tudi kot "manjšo skupino ljudi, po navadi iz različnih poklicev in dejavnosti, ki se povežejo med seboj, da bi prispevali k skupnemu cilju, ki je zadovoljevanje zdravstvenih in socialnih potreb enega klienta ali populacije klientov v skupnosti" (Flaker, 1997: 5).

Zastavlja se vprašanje, zakaj bi hoteli svoje delo na področju socialnega dela in drugih človeku namenjenih služb opravljati kolektivno²¹. Odgovora na vprašanje sta dva. Prvi je ta, da službe usmerjene v človeka pogosto razgrnejo kompleksne življenjske situacije, s katerimi se ne more ukvarjati en sam strokovnjak. Stranka, ki denimo ima dolgotrajne težave, ne potrebuje le pomoči v obliki zdravljenja, temveč tudi pri nastanitvi, zaposlitvi, potrebuje koga, ki ji bo svetoval in pomagal pri navezovanju odnosov s sorodniki in sosedi ipd. Vse to je mogoče le z usklajevanjem med delavci na teh področjih. Tako ima lahko uporabnik "korist od širokega spektra znanja in metod, ki jih ne more prakticirati zgolj en delavec ali predstavniki enega poklica", četudi sta "določena usposobljenost in znanje skupna poklicem,

---

²¹ Izraz kolektivno je na tem mestu uporabil avtor članka, ki ga citiram. Izraz kolektivno ni enak izrazu multidisciplinarno, vendar je iz vsebine članka razvidno, da avtor razpravlja o slednjem – torej o multidisciplinarni strokovni obravnavi določene teme ali problema s strani več strokovnjakov, kjer vsak prispeva svoja specifična znanja in perspektive.

ki se ukvarjajo s pomočjo človeku" (tako Flaker po Falck-u in Carlton-u: 1984), kar nazadnje omogoča integracijo timskega dela (Flaker, 1997: 5).

Drugi odgovor je ta, da so timi v prid strokovnjakom. Time potrebujemo zaradi delitve dela in porazdelitve moči. Uporabnikov čas je omejen, zato se morajo delavci odločiti, kako ga bodo uporabili. Ko tim raznih strokovnjakov multidisciplinarno oceni posameznega uporabnika, se kaj lahko pokaže, da bi čas, potreben za vse oblike zdravljenja in obravnav, mimogrede presegel 24 ur. uporabnik je čedalje bolj razdeljen med ure, ko je prejemnik različnih storitev. Timsko delo je torej priložnost za strokovnjake, da se soočijo z dejstvom, da je uporabnikov čas omejen, in to ugotovitev koristno uporabijo, določijo prioritete in uskladijo svoje dejavnosti. Še en razlog timskega dela za strokovnjake so odnosi moči med različnimi poklici. Različni poklici vstopajo v time z različnimi stopnjami moči, tako glede na zakonske kompetence kot tudi glede na status in usposobljenost (Flaker, 1997: 5).

Strokovnjaki se lahko med seboj povezujejo na veliko različnih načinov. Večina jih sodeluje med seboj neformalno, z bolj ali manj rednimi stiki, iskanjem nasvetov, s posvetovanjem ali včasih z intervencijo, kadar sami ali njihova organizacija niso zmožni zagotoviti določene storitve. Po drugi strani pa imamo skupine ljudi, ki se zberejo (v nekaterih primerih pa jih zberejo), da bi dosegli nek skupni cilj ali opravili skupno nalogo. Pri tem moramo razlikovati med navadnimi delovnimi skupinami in razvitimi sodelovalnimi timi (Flaker, 1997: 6).

Timi gredo, kot vse druge skupine, skozi nekakšen proces, ki ga lahko vidimo kot zaporedje faz. V začetku je navadno faza orientiranja, ko hočejo člani skupine vedeti, kaj se dogaja, kaj se od njih pričakuje, skrbi jih, kakšen vtis bodo naredili. V naslednji fazi se vprašanja vrtijo bolj okoli namena, umestitve v tim, to pa je tudi čas za konflikte, čas, ko skupina šele začne res delati. Sledi povzetek aktivnosti, zadnje finese in razpustitev. Tako idealno sosledje stopenj poteka le v ugodnih okoliščinah, če ljudje upoštevajo emocionalne, produktivne in organizacijske vidike skupnega dela. V timu se prav tako pojavljajo različne vloge članov tima. Te vloge se v začetku ločujejo, pozneje pa se zabrišejo, lahko se pojavi tudi prekrivanje nalog. V timu vlada tudi določena dinamika moči. Timi so sredstvo, ki ljudi pripravi k delovanju, saj jih prisili, da si prizadevajo za cilje določene organizacije. Pridružiti se skupini ali timu vsekakor pomeni odreči se določenemu deležu individualne suverenosti. Po drugi strani pa je tim tudi nosilec pooblastil. Različni strokovnjaki prihajajo v tim z različnimi formalnimi kompetencami, s poklicnim prestižem, z organizacijskimi in institucionalnimi

privilegiji in osebno močjo. Veliko je odvisno od tega, kako bodo vse to uporabili v timu (Flaker, 1997: 9).

Vedno obstajata vsaj dve stvari, ki ju strokovnjaki prispevajo, in to sta moč in usposobljenost. Vendar pa umetnost strokovnjaka ostaja v tem, da je v zadostno podporo, ne da bi bil preveč pokroviteljski ali kolonizatorski (Flaker, 1997: 9–10).

Socialno delo ima pred drugimi vedami posebno prednost, to je, da je interdisciplinarno že po svoji zgradbi. Socialne delavke se med izobraževanjem naučijo skoraj vsega, kar je povezano s socialno in človeško eksistenco, in po navadi potem v svojem delu tudi uporabljajo heterogene koncepte. Socialno delo v interdisciplinarnem okviru lahko:

- deluje kot prevajalec (ker uporablja preprost vsakdanji jezik) med vedami in poklici in med strokovnjaki in uporabniki in njihovimi bližnjimi skrbniki;
- povezuje procese v timu z vsakdanjim socialnim kontekstom uporabnika in institucionalnimi realitetami v zvezi s sredstvi in situacijami;
- prevaja teorijo v akcijo, pri čemer uporablja priročne potencialne, in se izogiba vnaprej predvidenih standardiziranih rezultatov.

Socialna delavka lahko pomaga razumeti osebni, socialni in materialni kontekst, iz katerega se je porodila stiska: prispeva torej razumevanje problema kot celote (Flaker, 1997: 9–10).

Multidisciplinarnost sodelujočih organov pri obravnavi nasilja v družini izpostavlja tudi ZPND. Določa celo, da se morajo v tovrstnih primerih multidisciplinarni timi konstituirati in dolžnost njihovega sklica nalaga strokovni delavki, ki vodi zadevo na centru za socialno delo. Natančnejše obveznosti ravnanja določa Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini.

V drugem členu omenjeni pravilnik določa, da koordinacijo medinstitucionalnega sodelovanja vodi center za socialno delo, ki je krajevno pristojen za obravnavo konkretnega primera nasilja v družini. Kot obliko medinstitucionalnega sodelovanja pravilnik navaja tudi obravnavanje primera nasilja v družini v multidisciplinarnem timu. Kot namen, ki se ga pri tem zasleduje, pravilnik navaja: povečanje varnosti žrtve nasilja, preprečevanje novega nasilja, motiviranje žrtve za vključitev v pomoč, sprejemanje ukrepov za zaščito pravic in

koristi žrtve (6. člen Pravilnika²²). Vse to pa temelji na principu sodelovanja z različnimi organi.

Naloge multidisciplinarnega tima za obravnavanje nasilja v družini, ki so usmerjene v zagotovitev dolgoročne varnosti žrtve, so (7. člen Pravilnika):

- izmenjava informacij za razjasnitev okoliščin, potrebnih za zaščito in pomoč žrtvi po telefonu, elektronski pošti in na sejah, ki jih sklicuje center za socialno delo,
- usklajevanje aktivnosti,
- seznanitev žrtve z vsemi oblikami pomoči, ki jih nudijo organi,
- izdelava načrta pomoči žrtvi in spremljanje njegovega izvajanja, če je to glede na izdelano oceno ogroženosti žrtve potrebno,
- nudenje najustreznejše zaščite žrtvi,
- sprejemanje odločitev z namenom izvajanja pomoči.

Multidisciplinarni tim za obravnavanje nasilja v družini sestavlja skupina strokovnjakov z namenom zagotoviti celovito pomoč in zaščito posamezni žrtvi. Oblikuje se, če strokovni delavec centra za socialno delo, ki je nosilec primera, presodi, da je za sprejem ocene o potrebnosti izdelave načrta pomoči žrtvi ali za njegovo oblikovanje in izvajanje potrebno sodelovanje drugih organov. Center za socialno delo te organe pozove k sodelovanju v timu. Član tima je, poleg nosilca primera, še najmanj eden izmed delavcev centra. Organi, ki so v konkretnem primeru pozvani k sodelovanju, so se na povabilo dolžni odzvati in določiti predstavnika, ki bo član tima. Člani tima so za svoje delo odgovorni organom, ki so jih določili v tim. Tim vodi strokovni delavec centra, ki je nosilec primera (8. člen Pravilnika).

Tim je ustanovljen, ko se sestane na svoji prvi seji. Sejo se skliče v najkrajšem možnem času, najkasneje pa v treh dneh po določitvi njegovih članov. Člani tima so se dolžni udeleževati sej na podlagi vabil, ki jih pošlje center. Na sejah se piše zapisnik. Ta vsebuje mnenje tima in sprejete sklepe. Organi, katerih predstavniki sodelujejo kot člani tima, morajo zagotoviti, da se bodo sprejeti sklepi uresničevali. Skupaj z žrtvijo se na podlagi sprejetih odločitev aktivno izvajajo vključitve v razpoložljive oblike pomoči. Na določeno sejo tima se lahko povabi tudi strokovnjaka s posebnimi znanji, ki lahko pripomore k boljši obravnavi žrtve in razjasni

---

²² Besedo Pravilnik uporabljam kot okrajšavo za Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini.

določena vprašanja, ni pa član tima. Sicer pa je jevnost na sejah tima izključena (9. člen Pravilnika).

Na seji tima, kjer se oblikuje načrt pomoči, je prisotna tudi žrtev. Načrt, ki se oblikuje, mora biti vedno usklajen z njenimi sposobnostmi in željami. Spremlja jo lahko tudi spremljevalec. V načrtu pomoči se jasno opredelijo oblike pomoči, način spremljanja, trajanje in cilji obravnave. Tim opredeli naloge in vloge vključenih organov. Člani tima morajo vse podatke, ki jih pridobijo pri obravnavanju posameznega primera, varovati kot zaupne. Delo tima se zaključi, ko je načrt pomoči žrtvi realiziran oziroma ko je žrtvi zagotovljena varnost. O tem pošlje center za socialno delo vsem članom tima obvestilo (10. in 12. člen Pravilnika).

Izkušnje, ki sem jih pridobila na centru, kažejo, da je zastopanost oziroma različnost strok v timih običajno okrnjena. Prevelikokrat je težko zagotoviti prisotnost predstavnikov zdravstva in šolstva na interdisciplinarnem timu. Praviloma se kot izgovor in opravičilo pojavlja navedba, da tovrstno delo ne spada v njihov delovni urnik, da jih delo v zdravstvenem domu in šolah polno zaposluje, da jim noben pravilnik ne nalaga tega dela, s katerim imajo samo dodatne stroške, ki jih nihče ne krije, in da je njihova občasna prisotnost na timu vedno dodatno delo, ki ga opravijo v nadurnem času oziroma v svojem prostem času. Po mojih izkušnjah je zaenkrat sodelovanje dobro vzpostavljeno zgolj s policijo, ki se timov redno udeležuje. Praviloma je torej tako, da se rešitve iščejo med možnostmi, ki jih ponujata policijska dejavnost in stroka socialnega dela.

Znotraj primerov družinskega nasilja, ki jih obravnava Interventna služba Centra za socialno delo Kočevje, lahko zatrdim, da se multidisciplinarni tim redno sklicuje. Sogovornika vedno najdemo v predstavniku policije, zgolj občasno pa pri predstavniku šole ali osebnem zdravniku. Na podlagi daljšega uspešnejšega sodelovanja se je pričel na pozive bolj redno odzivati klinični psiholog.

Kljub drugačnim stališčem in razlagam teorije je pri delovanju multidisciplinarnega tima zaznati, da so različne stroke med seboj v razmerju hierarhičnosti in torej neenakosti in se postavljajo v hierarhične odnose. Zelo hitro se določeni predstavniki postavljajo nad stroko socialnega dela in vede/hote ali nevede zagovarjajo lastno specialno področje in rešitve iz svoje dejavnosti. Pogosto so zato ozkogledi, težje sodelovalni in obremenjeni z lastnimi pooblastili. Zato pogosto vidim stroko socialnega dela znotraj tima kot akterja, ki sicer zelo

želi poiskati najboljšo rešitev v korist uporabnice, a je prisiljen plavati med različnimi sebi nadrejenimi strokami in koordinirati njihovo delo, kar je težko. Po lastnem opažanju zaznavam, da dominira kriminalistična stroka oziroma predstavniki policije/kriminalisti. S problematiko nasilja v družini se ukvarjajo kriminalisti, specializirani za to področje, ki praviloma prevzemajo vodilno vlogo pri tovrstnih timih. Pogosto so tisti, ki bistveno vplivajo na oblikovanje načrtov, kako določen problem nadalje obravnavati, njihova nadvlada pa se mi zdi toliko močnejša, ker jo tudi preostali člani tima, z izjemo socialnih delavk, zelo podpirajo. Šolniki se še vedno omejujejo zgolj na dogajanje v času pouka in v šoli, za kaj drugega pravijo, da nimajo možnosti za ukrepanje. Še najtežje je sodelovanje z zdravstveno dejavnostjo, kjer pravijo, da se ukvarjajo s posameznikovim zdravjem in ne s težavami in z odnosi v družini.

5 INTERVENTNA SLUŽBA CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo je kot javni socialno-varstveni zavod v skladu z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini in Zakonom o socialnem varstvu ter na podlagi pogodbe z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Zakonom o policiji dolžan opravljati naloge interventne službe. Dežurstvo oziroma stalno pripravljeno opredeljuje Kolektivna pogodba za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije²³.

Interventna služba je organizirana regijsko, kar pomeni, da jih imamo za področje cele Slovenije 14, vanje pa je glede na geografsko lego razvrščenih vseh 62 centrov za socialno delo. Zaradi takšne organizacije se poleg termina interventna služba uporablja tudi pojem regijska interventna služba, ki je enakoznačen predhodnemu.

Regijska interventna služba za področje socialnega varstva mora zagotoviti ustrezno strokovno obravnavo izven poslovnega časa centrov za socialno delo za določeno populacijo v skladu s Katalogom javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo v situacijah, ki jih lahko opredelimo kot interventne. V interventni službi dela

---

²³ Naslov spletne strani, kjer je dostopno besedilo kolektivne pogodbe, je: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=KOLP78#>.

skupina strokovnih delavk po načelu prostovoljnosti oziroma po odredbi direktorja (Kaljenje, 2010: 97).

Za opravljanje nalog na terenu v okviru stalne pripravljenosti dela skupina strokovnih delavcev, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

1. imajo opravljen strokovni izpit,
2. imajo opravljen izpit iz Zakona o splošnem upravnem postopku,
3. pridobijo pooblastilo direktorja centra,

in kot dodatne pogoje izpolnjujejo še:

4. 5-letne delovne izkušnje po Pravilniku o standardih in normativih v socialnovarstvenih storitvah,
5. pridobljeno VII. stopnjo izobrazbe,
6. opravljen vozniški izpit (Kaljenje, 2010: 97).

Razpored in organizacijo interventne službe vodi koordinatorica za obravnavo nasilja. Koordinatorica za obravnavo nasilja ažurira podatke v dokumentacijo za interventno službo (telefonske številke, ključne osebe, dežurne rejniške družine, prostorske možnosti za namestitve). Centri za socialno delo, ki spadajo pod krajevno pristojnost regijske službe, pomagajo pri ustvarjanju mreže na lokalnem in regijskem nivoju za nemoteno delovanje interventne službe. Plačilo za izvajanje stalne pripravljenosti zagotavlja center za socialno delo, pri katerem je ustanovljena regijska služba, na podlagi podpisanega dogovora med centri.

5.1 NALOGE IN UKREPI

Vsaka strokovna delavka na centru za socialno delo, ki bo pri svojem strokovnem delu zaznala možnost, da se bo situacija v družini ali pri posamezniku poslabšala oziroma kako drugače zapletla zunaj poslovnega časa centra za socialno delo, je o tem dolžna seznaniti interventno službo, da se bo, če bo potrebno, lažje izvedla intervencija.

Intervencije se opravljajo direktno na terenu. Lahko pa tudi po telefonu, če odhod na teren ni potreben.

Interventno službo po telefonu obvešča policija po nejavni telefonski številki, ki so jo prejele vse policijske postaje in se je strankam ne daje (dežurni telefon).

Naloge konkretne strokovne delavke, ki je članica interventne službe, pa lahko razdelimo na štiri skupine:

- naloge strokovne delavke v stalni pripravljenosti,
- naloge strokovne delavke ob intervenciji,
- naloge strokovne delavke po intervenciji,
- naloge strokovne delavke po zaključku stalne pripravljenosti (Kaljenje, 2010: 98–99).

Strokovna delavka ob pričetku stalne pripravljenosti prevzame:

1. dežurni telefon s polnilnikom,
2. dokumente za službeni avtomobil (bianko potni nalog),
3. navodila za izvajanje interventne službe z vso dokumentacijo in obrazci,
4. interni telefonski imenik (za ključne osebe).

Za intervencijo lahko delavka namesto službenega avtomobila uporabi lastni prevoz ali pa v izjemnih primerih taksi. Stroški kilometrine in taksija se povrnejo. Dežurna delavka mora imeti nenehno pri sebi dežurni telefon, vse do predaje stalne pripravljenosti naslednji sodelavki. Na teren odide po sporočilu in seznanitvi z ustreznimi podatki s strani dežurnega policista (Kaljenje, 2010: 98).

Ravnanje in naloge strokovne delavke ob intervenciji so sledeče. Po prejemu obvestila s strani policije interventna strokovna delavka nemudoma vzpostavi kontakt s policijo na terenu in dogovor o nadaljnjem delu in sodelovanju ter telefonski kontakt z osebo, ki je v stiski, če je le to možno. Nato oceni situacijo in se samostojno in avtonomno odloča o potrebnih dejanjih in ukrepih v okviru intervencije. Najprej opravi razgovor z osebo osebno na terenu ali po telefonu, v katerem je potrebno prepoznati potrebo po nadaljnjem ukrepanju (Kaljenje, 2010: 98). Če za ustrezno odločitev o ravnanju v okviru intervencije potrebuje dodatne informacije, se lahko posvetuje s koordinatorico za obravnavo nasilja, direktorico centra za socialno delo, s strokovno delavko, ki zadevo pozna (če so dosegljivi), sicer pa se odloča po lastni presoji.

Krizna intervencija ob nasilju se izvaja ob prisotnosti policije. V drugih primerih se potreba po prisotnosti policije in njenem trajanju oceni na kraju intervencije. V okviru intervencije je potrebno urediti osnovno oskrbo in varstvo uporabnic, ki so ostale same in same zase niso sposobne poskrbeti. Če je izkazana potreba po izločitvi in zaščiti ogroženih uporabnic, se poleg njihove socialne mreže uporabi programe v okviru javne mreže (krizne centre za mlade, krizne centre za ženske, zavetišča, mladinske domove, varne hiše) ter ustrezne zunanje institucije (bolnišnice, urgence).

Če interventna delavka sama ne zmore opraviti intervencije, pokliče na pomoč drugo strokovno delavko iz skupine stalne pripravljenosti. Če je potrebna zdravstvena oskrba za mladoletnega otroka, pri katerem gre za sum nasilnega dejanja nad njim ali za druge oblike zanemarjanja, je potrebno poklicati reševalno službo, strokovna delavka pa mora otroka spremljati na urgenco in situacijo predstaviti dežurnemu zdravniku. Če je potrebna zdravniška oskrba drugih uporabnic, ravna enako kot pri mladoletnih otrocih (Kaljenje, 2010: 99).

Naloga strokovne delavke po zaključku intervencije je za vsako opravljeno storitev pripraviti pisno poročilo, ki ga prvi poslovni dan do 8. ure zjutraj po faksu ali elektronski pošti, nato pa istega dne še z redno pošto, posreduje pristojnemu centru za socialno delo. Informacija se lahko dopolni še s telefonskim sporočilom strokovni delavki, ki je na pristojnem centru zadolžena za posamezno zadevo (Kaljenje, 2010: 99).

Nalogi strokovne delavke po zaključku stalne pripravljenosti sta dve. Prvič ta, da po opravljeni stalni pripravljenosti na standardiziranem obrazcu napiše kratko poročilo in ga posreduje koordinatorici zaradi evidentiranja opravljenega dela in računovodski službi, kar je osnova za plačilo storitve stalne pripravljenosti in drugih stroškov v zvezi z intervencijami. Funkcija poročil je tudi v tem, da sestavljajo sistematično beleženo evidenco. Drugič pa je naloga strokovne delavke ta, da vrne mapo z vso dokumentacijo in dežurni telefon s polnilnikom oziroma ju preda naslednji delavki v stalni pripravljenosti.

6 POGOVOR KOT TEMELJNA TEHNIKA DELA

V praksi opažam, da ima posredovanje institucij v odnose med ljudmi, kjer se dogaja nasilje, velike učinke. Žal so ti pogosto negativni. Delo institucij, ki so specializirane za to, da ljudem

pomagajo, sproži pri ljudeh buren odziv, žrtve pa lahko še bolj izpostavi in jih postavi celo v bolj ogrožujoč položaj. Buren je (po izkušnjah, ki sem jih pridobila) praviloma odziv storilcev nasilnih ravnanj. To pa posledično lahko pelje v stopnjevanje nasilja, ker s tem želi storilec ponovno in v še večji meri nadzorovati, usmerjati in omejevati življenje in razmišljanje žrtve nasilja – ženske. Ker se ženska opogumlja, sam izgublja na moči. Počuti se ogrožen. Izhajajoč iz dognanj teorije lahko rečem, da je čas, ko v odnos oseb ali družine začne posegati institucija, hkrati čas, ko žrtev – ženska postane dovolj močna, da začne s spreminjanjem odnosa s storilcem in hkrati spreminja še krog nasilja.

Zaradi tega si večkrat zastavljam vprašanje, kako lahko neka strokovna intervencija sploh pomaga. To se mi zdi ključna dilema, saj je pripravljenost ljudi pristopiti v strokovno obravnavo toliko manjša, če vedo, da jih čaka veliko negativnih posledic. Takšen odziv sem v praksi že doživela v situaciji, ko mi je gospa na vprašanje, zakaj ni poiskala pomoči že prej, odgovorila z "zakaj pa bi, to je samo veliko galame za nič, saj sprememb tako ni, samo sosedi imajo kaj govoriti"(neformalni pogovor, Kočevje, maj 2012).

Tak odgovor me je pripeljal k razmišljanju o tem, ali smo strokovne delavke dovolj humane ali morda samo dehumaniziramo. Kot opozarja tudi dr. Zaviršek (2000: 125), je dehumanizacija v institucijah velika, uporabniki storitev so dehumanizirani med seboj, za strokovne delavce in sami zase. Opažam, da to drži. Velikokrat neopazno pogledam ženske, ki pridejo v institucijo po pomoč in zaznavam, da vedno gledajo v tla, da se izogibajo očesnemu stiku z drugimi ljudmi. Če na hodniku čakajo na razgovor zaradi doživetega nasilnega ravnanja, le redko spregovorijo s komer koli, na hodniku je pogosto zelo tiho. Če opazijo reklamni plakat zoper nasilje, ga ne pogledajo, ne preberejo napisanega, zavestno hitijo mimo njega. Kot bi si želele, da jih nihče ne bi povezoval z nasiljem. Travmatične izkušnje jih ločujejo, namesto da bi jih povezovale. Samota je očitno učinkovitejši način za ohranjanje nekontaminiranosti kot druženje z ljudmi, ki imajo podobno izkušnjo. Mislim, da sta razloga za to dva. Prvi razlog je po mojem prepričanju posledica same institucije, ki že v osnovi na človeka deluje tako, da je nesproščen, da se počuti neprijetno in izpostavljeno. Po pripovedovanju nekaterih žensk z izkušnjo nasilja je prihod na CSD poleg občutka neprijetnosti povezan še z občutkom sramu, saj jim je nelagodno in se jim zdi, da se jim prijateljice/znanke/sosede posmehujejo, češ "v njihovi družini je res nekaj zelo narobe, da morajo na "socialo", za kar so odgovorne same, saj so ženske tiste, ki držijo družino pokonci" (eno izmed pojasnil, ki sem ga slišala pri razgovoru na CSD, Kočevje, november 2012). Drugi

razlog pa je v (sicer napačnih) predstavah žensk, ki same sebe vidijo kot problematične, krive in odgovorne za to, da so se sploh znašle v obravnavi pred nekim organom. Takšno prepričanje izvira iz njihove socializacije in družbenega govora o nasilju in ženskah. Mislim, da strokovne delavke (vsaj mnoge izmed nas) vedno delamo na tem, da ženske z izkušnjo nasilja napačno predstavijo čim prej odpravijo. Vsekakor jih sama nikoli ne vidim kot problematične, ravno nasprotno, vsaka, ki spregovori, je naredila ogromen korak in je zame herojinja.

Ključno je, da tisti, ki je doživel nasilje, o dogodku govori, da ga z nekom podeli. Za to potrebuje poslušalca (Zaviršek, 2000: 125). Pričo, ki bo dogodek zapisala, ga posredovala naprej, ki bo aktivno delovala, da se na dogodek ne pozabi. Pričo, ki bo pričala zanj. S poslušanjem poslušalec pridobi delno izkušnjo travmatičnega dogodka, ki ga je oseba preživela. Menim, da mu to hkrati omogoča, da vzpostavi odnos zaupanja, oseba z izkušnjo nasilja pa začuti, da se jo upošteva, da je prepoznana kot subjekt.

Pogovor oziroma poslušanje je torej način, da se izognemo dehumanizaciji. Če oseba nima prič od zunaj (sorodnikov, znancev), ni prepoznana kot subjekt od zunaj, mora strokovna delavka sprejeti vlogo priče od znotraj in osebo prepoznati kot subjekt (Zaviršek, 2000: 125).²⁴

Ovira, da tak proces med strokovno delavko in osebo z izkušnjo nasilja ne steče, je molk. K temu bistveno prispeva sama družba, saj je govor o eni bolečini dovoljen, o drugi ne. V javnem pripovedovanju imajo prostor zgolj družbeno sprejemljive bolečine – bolečina, če nekoga izgubiš v vojni da, bolečina, če izgubiš nekoga v psihiatrični bolnici ne; bolečina, če ima nekdo družbeno sprejemljivo bolezen da, če ima AIDS ne (Zaviršek, 2000: 126–127). Molk je potrebno razumeti kot način, kako oseba zaledeni nekdanjo identiteto. Oseba ne pripoveduje svoje osebne zgodbe in je ne deli z drugimi. Z molkom izraža željo po tem, da je ostali ne bi pozicionirali. Molk tako ni le izraz pasivnosti, ampak tudi izraz odpora ali celo protesta. Zato možnost molka ne gre enačiti z nemožnostjo govora kot poudarja Lyotard.²⁵ Molk je lahko tudi izraz moči, lahko je oblika kaznovanja drugega, oblika kaznovanja sebe in včasih tudi heroično dejanje. Nasprotno je lahko molk še posledica nezaupanja, strahu, sramu,

---

²⁴ Dr. Zaviršek tu pojasnjuje pojma *witness from outside* in *witness from inside*.

²⁵ Celotno razpravo in besedilo se lahko prebere v monografiji Lyotard, Jean-Francis (1991), Raskol. Sremski Karlovci, Novi Sad.

odpora ali pa želje po ohranitvi osebne identitete, ki se udejanja preko molka. Ocenjujem, da se strokovne delavke ob intervenciji srečujemo z molčečimi ljudmi ravno zaradi navedenih razlogov. Iz izkušenj ugotavljam, da se molk prekine šele po večkratnih srečanjih in razgovorih z osebami, ki so doživljale nasilje, informacije ob prvi intervenciji pa so praviloma skope. Ljudje so bolj zaprti, popolnoma drugače se odzivajo, če je prisotna policija. Tudi pri razgovorih s kriminalisti so tihi, odgovarjajo s kratkimi stavki, z da in ne. Pomemben faktor je tudi to, da razgovore vedno opravlja ista strokovna delavka. Kadar sem opravljala razgovore z ženskami, žrtvami nasilja, s katerimi sem se prvič srečala na intervenciji in jih pozneje prosila, da mi zaupajo svojo zgodbo, so mi včasih odgovorile tudi z "ni kaj dodati, sami ste videli". Molk mi je v takem primeru povedal mnogo več kot besede. Potem je sledilo še "naj bo to, kar ste videli, samo za vas, naj nihče drug ne zve". Poslušati nepripovedovanje se je zato izkazalo za prav tako pomembno, kakor postavljati vprašanja in poslušati besede. Oboje je del pričevanja (Zaviršek, 2000: 128). Vse to je del zgodbe, ki jo oseba posreduje.

Razlogov za molk je torej več. Na strani žensk, ki so preživele nasilje, je to zato, ker verjamejo, da se nasilje dogaja le njim, da so nekaj posebnega in da jim nihče ne bo verjel, ker mislijo, da se nasilje dogaja večini žensk in da se nimajo pravice upirati, ker so prepričane, da sprožijo nasilje in da so odgovorne zanj, ker ne verjamejo, da je njihovo življenje še kdaj lahko drugačno in bolje, ker menijo, da so slabe in nevredne, da bi jih kdo poslušal in jim pomagal, ker se počutijo nemočne zaradi pomanjkanja znanja in informacij in ne vedo, kaj naj storijo.

Vendar o nasilju molčijo tudi povzročitelji. Oni zato, ker so prepričani, da niso storili ničesar napačnega, zato da se zavarujejo pred posledicami, zato ker v ženski vidijo manj pomembno bitje, zato ker v ženski vidijo krivdo svojega neuspeha in nezadovoljstva ali zato ker jim nasilje prinaša užitek in sprostitev.

Tudi tisti, ki so očividci nasilja, prepogosto ne spregovorijo. Nekateri zato, ker verjamejo, da nasilja ni veliko in njegove posledice niso hude, drugi zato, ker verjamejo, da moški ženske varujejo, spet tretji zato, ker verjamejo, da ženske, ki nasilje doživljajo, to tudi zaslužijo ali pa verjamejo, da si nekatere ženske nasilja želijo, prepogosto pa zato, ker se lažje poistovetijo s povzročiteljem kot z žrtvijo.²⁶

---

²⁶ Besedilo o nasilju, dostopno na internetni strani http://www.student-info.net/sis-mapa/skupina_doc/fsd/knjiznica_datoteke/707515_moski_in_zenske_nasilje.doc (25. 3. 2012).

Srečala sem se tudi z ženskami z nasprotnimi željami. S takimi, ki so se želele spominjati nasilnega dogodka in o njem govoriti z razlogom, da bi zavarovale druge ženske pred tem, da bi se jim zgodilo enako. Neka ženska mi je ob povabilu na intervju dejala tako: "Vam bom povedala, ker ste še mlada, da boste v prihodnje povedala še veliko drugim ženskam, kako naj ravnajo." Tu se je želja po tem, da postane osebna zgodba javno pripovedovanje (Zaviršek, 2000: 129), pokazala kot želja, da bi bili drugi ljudje priče preživetega.

Pomembna stvar, ki jo lahko strokovna delavka nudi žrtvi, je torej pogovor. Na to je davno tega opozoril že Freud, ko je govoril o psihoanalizi. Izpostavil je, da je najvažnejše to, da se analitik z osebo pogovarja. Analitik ne uporablja instrumentov, osebe ne preiskuje, niti ji ne predpisuje zdravil. Če je kakor koli mogoče, jo pusti celo v njeni okolici in njenih razmerah, medtem pa ji pomaga, jo zdravi. Naroči jo ob določeni uri, pusti ji govoriti, jo posluša, nato ji on govori in oseba posluša. Kot pravi Freud, potrebne so le besede, besede in znova besede (Freud, 2005: 213).

Analizo Freudovih tekstov vidim kot pomembno za razumevanje oblikovanosti človekove osebnosti in razumevanje povezave med individualnim (človekom) in družbenim (družbo). Freud je dognal, da mora človek/individuuum zaradi družbe potlačiti vsaj nekaj nagonskih vzgibov. Njegova teorija o psihoanalizi se ukvarja s subjektom kot govorečim človekom ter vprašanjem, kako subjekt postane individuuum. Najodmevnejši Freudov nauk je ta, da je posameznik vselej družbeno bitje, poleg tega pa je pomembno še to, da je človek govorno bitje. Preučil je tudi spolne navade in bil prepričan, da so to kulturni konstrukti, pri čemer velja, da je lahko nek konstrukt v eni družbi prepovedan, v drugi pa dovoljen ali celo zaželen. Vsaka kultura določene vzgibe potlači, da lahko kot družba sploh preživi. To pa ne pomeni, da vse družbe to počnejo enako oziroma v enaki meri.

Freud pravi, da je pogovor kot čarovnija. Z osebo je potrebno govoriti, pogovor rešuje težave. In nadaljuje, da bi prav zares šlo za čudež, ko bi učinki prišli hitro. Toda ugotavlja, da analitično zdravljenje zahteva mesece in celo leta. Beseda je pri tem mogočen instrument, je sredstvo, s katerim drug drugemu izražamo svoja čustva, je pot, po kateri vplivamo na druge. Besede lahko neizmerno dobro denejo in zadajo strašne rane. In beseda je v določenih okoliščinah znamenje kulturnega napredka, odraz družbe. Osebo je potrebno pripraviti na pogovor in za to obstaja preprosta pot. Spodbuditi jo je treba, naj bo do svojega analitika povsem odkrita, naj namenoma ne zamolči ničesar, kar ji pride na misel. V nadaljevanju naj

premaga vse zadržke, ki ji preprečujejo, da bi spregovorila o nekaterih mislih in spominih. Vsakdo ve, da so v njem določene stvari, ki bi jih drugim le nerad povedal ali pa je celo prepričan, da je to povsem izključeno. To so njegove intimnosti. Sluti lahko tudi, da obstajajo stvari, ki jih niti samemu sebi ni pripravljen priznati, ki jih rad skriva pred samim seboj, ki jih zato hitro prekine in prežene iz svojih misli, če se pojavijo. Ta slutnja pomeni velik napredek v psihološkem samospoznavanju. Oseba morda celo sama opazi, da se v tej fazi srečuje z zelo nenavadnim psihološkim problemom: da svojo lastno misel skriva pred samim seboj (Freud, 2005: 214).

Osebo je torej potrebno spodbuditi, da o neki stvari govori, jo s tem razbremeniti pritiska, kar ji dobro dene. To je načelo spovedi, vendar je hkrati več kot to. Je uvod v psihoanalizo. Preko nje oseba pove celo več, kot ve. Ob tem pa se krepi njena moč.

Pri tem je opazna tudi vloga analitika, ki ima poseben osebni vpliv, kar je po Freudovem mnenju upoštevanja vredno. Vendar ga ne gre enačiti s hipnotizmom ali sugestijo. Sugestivne misli na začetku sicer spodbujajo osebo, da se analitiku izpove, a se pozneje zoperstavljajo analitični tehniki, ker prisiljujejo v določene daljnosežne ukrepe (Freud, 2005: 216).

Freud trdi, da je potrebno osebo najprej dobro poslušati in iz pripovedovanja razbrati, kakšne vtise, dogodke, želje je potlačila v nezavedno, ker se je z njimi srečala še v času, ko je bil njen ego šibek in se jih je bala, namesto da bi se spopadla z njimi. Analitik bi zato moral pomagati osebi, da se vživi v takratne situacije in jih ob njegovi pomoči razrešiti. Omejitve, v katere je bil takrat prisiljen njen ego, izginejo in oseba je na nek način ozdravljena.

Analitik mora razbrati sporočila in asociacije, ki jih oseba potvarja. Namigovanja so tista, iz katerih je potrebno uganiti, kaj se skriva zadaj. Freud pravi, da je to gradivo, pa naj gre za spomine, asociacije ali sanje, iz katerih se izhaja. Gradivo pa je potrebno nadalje interpretirati in biti nepristranski ne glede na pričakovanja, ki se pojavijo ob poslušanju zaradi predhodnega strokovnega znanja (Freud, 2005: 245–246).

Freud dodaja še, da lahko analitik pri osebi zazna vzgib volje njegovega ega, da ohrani trenutno stanje. Opozarja, da za to v trenutnem stanju obstajajo razlogi in motivi, ki so na nek način upravičeni. Osebe se zaradi tega ne sme nemudoma siliti v spremembe, čeprav so zanje koristne. Analitik se mora zavedati in ne sme spregledati, da si človek dolgoročno obstoječega

stanja ne želi, da od tega nima nič, da je sprememba potrebna, do tega spoznanja pa bo še prišel (Freud, 2005: 250).

Povedano lahko prezrčalimo na današnji čas in konkretno na obravnavo in nudenje pomoči žrtvam nasilja. Zavedajoč se cikla nasilja strokovna delavka torej ne sme prehitevati in osebe siliti k nenadnim spremembam. Včasih je potrebno osebo postopoma okrepiti, spodbujati njeno samozavest, pripomoči h krepitvi njene moči, da se potem sama odloči za nov korak. Spremljati jo je potrebno skozi proces okrevanja od doživete travme do spoznanja, da za nasilna ravnanja ne nosi odgovornosti, ampak je ta na plečih povzročitelja nasilja. Potrebno jo je pripeljati do uvida, da ni ona sprožila nasilja in ga s spreminjanjem same sebe najbrž tudi ne bo prekinila. Bistveno je strokovno delo prilagoditi žrtvi in njenim željam, cilje načrta pomoči pa prilagoditi njenim trenutnim zmožnostim in prepričanju.

Nekatera spoznanja o odnosih med ljudmi in v kulturi je Freud dognal tudi v svojem delu *Nelagodje v kulturi*. Opisal je, da ima kultura dva namena: prvič, varovati človeka pred naravo, in drugič, uravnavati odnose med ljudmi. Prvi namen se dokaj uspešno uresničuje, pri drugem je kultura manj uspešna. Kaže se celo, da kultura ljudi ni rešila trpljenja. Od vsega je najhujše trpljenje tisto, ki ga doživljamo zaradi človeških odnosov. Pri tem si Freud zastavlja vprašanje, kako je mogoče, da prav tisto, kar je ustvaril človek sam, povzroča največ trpljenja. Ugotavlja, da nosi poglavitno krivdo prav kultura, ki je nastala iz naše narave, iz našega ustroja. To naj bi bil razlog za človekovo nelagodje – človek doživlja v življenju mnogo pulzij. Navedeno ima v svoji naravi, vendar se mora zaradi kulture odpovedati njihovim uresničitvam – zadovoljitvam. Človek mora torej poiskati neko ravnovesje med svojimi željami in omejitvami, ki mu jih postavlja kultura.

Freudova pojasnila so zagotovo uporabna, njegova dela pa pogosto dajejo dober uvid v razumevanje človeške psihe. Navajajo razloge človekovih vzgibov v določenih situacijah, zato menim, da strokovnim delavkam njegovi nauki pogosto pridejo prav, saj si potem lahko lažje razložimo določena vedenja ljudi.

Instrument, ki je strokovnim delavkam pri obravnavi uporabnikov še v pomoč, je inštitut zagovorništva. Zagovorništvo za ženske, žrtve nasilja, je v Sloveniji uvedel Zakon o preprečevanju nasilja v družini, kot je že bilo omenjeno, sprejet leta 2008. Uzakonitev instrumenta predstavlja velik napredek, čeprav ni dokončno formuliran, saj se na natančnejšo

opredelitev v pravilniku še čaka. Menim pa, da se ga moramo kljub nedorečenosti posluževati, ker tako bistveno pripomoremo h krepitvi statusa žrtve, ko se ta sooča z različnimi institucijami in uradniki.

Zagovorništvo v svoji biti pomeni zavzeti se zase ali za drugega, ko se presodi, da ima nekdo moč nad vašim življenjem ali življenjem druge osebe in ne upošteva vaših potreb oziroma potreb druge osebe. Usmerjeno je v dvoje nalog: prvič v to, da se zavzame za pravice osebe, z namenom, da bi se njena moč povečala, in drugič v to, da se zavzame za pravice osebe, da se njen položaj ne bi poslabšal (tudi če je že v strokovni obravnavi). Zagovorništvo torej pomeni govoriti za nekoga, vendar ne v pokroviteljskem smislu, temveč tako, da bodo njegovi interesi, želje in pravice zares upoštevani in ne prikrajšani zaradi manjše ekonomske, družbene in simbolne moči ter znanja (Zaviršek, 2006: 69).

V kategorijo ljudi, ki jim je zagovorništvo potrebno, se prištevajo tudi žrtve nasilja, saj slednje včasih ne morejo govoriti zase, včasih pa se jim pripiše negativne oznake in izkušnje. Zato se pridružujem mnenju dr. Zaviršek (2006: 69), ki pravi, da je potrebno takšne ljudi naučiti in spodbuditi, da postanejo samozavestnejši in se postavijo zase. Temu rečemo opolnomočenje ali krepitev moči. In če kdo, so strokovne delavke tiste, ki bi morale k temu cilju prioritarno stremeti.

Zagovorništva je več vrst (laično, profesionalno, starševsko, kolektivno, neodvisno), strokovne delavke pa moramo ravnati kot profesionalne zagovornice. Kar pomeni, da v prvi vrsti govorimo namesto posameznika, se zavzemamo za njegove pravice, hkrati pa ustvarjamo odnos zaupanja. Ne delimo nasvetov, temveč se zavzamemo in smo pristranski – vedno in povsod, kadar je to potrebno. Sedaj za to obstaja tudi zakonska podlaga, zato moramo takšno postopanje uvesti v delovni vsakdan.

Strokovno delo bi morali usmeriti v štiri naloge. V negovanje uporabnika oziroma pričanje zanj po principu "zagovornik glas uporabnika", protestiranje, prevajanje (sporočil uporabnika) in podpiranje. Problem, s katerim bi se morali soočiti, pa je ta, da bi kot strokovne delavke z mandatom za izvrševanje socialne politike države prišle v dvojno funkcijo in konflikt, ker institut zagovorništva nasprotuje nekaterim idejam v sistemu socialnovarstvenih storitev.²⁷

---

²⁷ Podobno izpostavlja tudi dr. Zaviršek D.: Zagovorništvo otrok in zagovorniška drža, V: Zagovornik glas otroka, str. 71.

Nastopili bi torej v dveh med seboj tekmovalnih statusih. Tudi sama se v praksi s takšno situacijo pogosto srečujem. In kot edini način rešitve konfliktnosti vidim izoblikovanje in nadgrajevanje spretnosti strokovnih delavk za varovanje temeljnih pravic uporabnika. Seveda ob predpostavki zadostnega znanja ali vsaj usmeritev, kje in kako poiskati ustrezne informacije, poznavanja zakonodaje, spretnosti pogajanja in zavzemanja za interese uporabnika znotraj multidisciplinarnih timov.

Kar me veseli, je dejstvo, da so nekatere nevladne organizacije že aktivno prevzele institut socialnega zagovorništva kot vodilo svojega delovanja in natančno izdelale smernice, kaj znotraj slednjega izvajajo. Kot primer navajam aktivnosti, ki jih znotraj socialnega zagovorništva opravljajo svetovalci v Društvu za nenasilno komunikacijo v primerih nasilja:²⁸

- vzpostavljanje sodelovanja s centri za socialno delo, šolami, vrtci, varnimi hišami, materinskimi domovi, kriznimi centri, domovi za stare in drugimi organizacijami;
- opozarjanje centrov za socialno delo, šol, vrtcev, domov za stare, domov za otroke, socialnovarstvenih zavodov za usposabljanje in drugih organizacij, ki delajo z uporabnico ali uporabnikom, na posebnosti in značilnosti situacij v primerih nasilja, predstavitev problemov z vidika nasilja in spodbujanje, da to upoštevajo pri nadaljnjih postopkih;
- pomoč pri organiziranju umika žrtve nasilja in njenih otrok iz nasilnega okolja, ko povzročiteljevo nasilje povzroča tako močno izolacijo žrtve, da ne more sama poskrbeti za umik, ali če tega ne zmore zaradi drugih razlogov (mladost, neizkušnost, starost, nepokretnost, bolezen, oddaljenost), čeprav si to želi;
- dogovor z organizacijami, ki obravnavajo primer, da ustne obravnave in druge dele postopka izvajajo na način, ki uporabnici ali uporabniku olajša sodelovanje v postopku;
- spremstvo uporabnice ali uporabnika pri stikih z drugimi organizacijami, pri ustnih obravnavah in kriznih timih, še posebej, če je prisoten povzročitelj nasilja;
- pomoč žrtvam nasilja pri pridobivanju pravnih informacij in organiziranju pravnega zagovorništva, če tega ne more storiti sama zaradi izolacije ali drugih omejitev;

---

²⁸ Povzeto po besedilu o socialnem zagovorništvu, objavljeno na internetni strani Društva za nenasilno komunikacijo: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/osebe-z-izkunjo-nasilja/socialno-zagovornitvo.html> (25. 3. 2012).

- prijavljanje nasilja na center za socialno delo ali policijsko upravo in dajanje pisnih ali ustnih pobud na centre za socialno delo, tožilstva in sodišča, da organizirajo krizne time, pospešijo postopke, preučijo dodatne informacije;
- pisanje ali pomoč pri pisanju pritožb na zapisnike, v katerih so zanemarjena ali nekorektno zavedena stališča oziroma besede uporabnice ali uporabnika;
- pisanje ali pomoč pri pisanju pritožb na ravnanje strokovnih delavk in delavcev pri delu z uporabnicami in uporabniki;
- opozarjanje ministrstva, Urada varuha človekovih pravic in drugih ustreznih služb na sistemske pomanjkljivosti pri reševanju posameznega primera nasilja.

Dejavnosti so konkretne in razpršene na vsa področja oziroma organe, s katerimi se stranka v postopku srečuje, zato zagovorništvo zares dosega svoj namen. Mislim, da bi navedene aktivnosti morali prevzeti tudi strokovne delavke v javnih zavodih in v drugih državnih organih, saj bi le tako vsakemu uporabniku jasno sporočili: "Verjamem ti. Sem na tvoji strani."

6.1 ZNAČILNOSTI

Tehnična osnova socialnega dela so spretnosti, med katere spada tudi pogovarjanje (Flaker, 2003: 242). Pogovori in besede so temelj socialnega dela. Pogovor ima v ideologiji socialnega dela dominanten položaj. "Nujne spretnosti pogovarjanja so: vodenje pogovora, poslušanje (aktivno, empatično), raziskovanje, reflektiranje in problematiziranje, razvijanje novosti (novih interpretacij), sklepanje dogovorov, ustvarjanje rešitev in konkretnih dejanj. Vodenje pogovora paradoksalno največkrat pomeni, da omogočimo uporabniku, da vodi pogovor, se pravi, da pogovoru bolj sledimo in soustvarjamo, kot pa da bi ga vodili. Vodenje pogovora pogosto pomeni ukvarjati se s kartografijo pogovora, vedeti, kje v pogovoru se nahajamo, kdaj je treba pogovor povzeti, kdaj se s sogovornikom soočiti, kdaj klepetati ali kdaj priti do sklepov" (Flaker, 2003: 243).

"Poslušanje je spretnost in disciplina. Ali slišimo tisto, kar hočemo slišati, ali tisto, kar nam sogovornik hoče povedati? Aktivno poslušanje dostikrat pomeni, da se zadržimo oziroma da se izognemo svojim mislim" (Flaker, 2003: 243).

“Empatijo lahko negujemo z vživljanjem v telesne položaje in dihanje sogovornika, lovljenjem intonacije sogovornika, vživimo se v določeno ali življenjsko situacijo sogovornika” (Flaker, 2003: 243).

Pogovor je tudi raziskovalen proces. Smo raziskovalci vsega, kar nam sogovornik pokaže. “Postavljamo delovne hipoteze in jih deduktivno preverjamo. Zamišljamo si hipotetične situacije in spodbujamo domišljijo” (Flaker, 2003: 244).

“Refleksija ni samo preprosta povratna informacija, je zrenje povezav, celot in delov. Problematiziranje ni usmerjenost v probleme. Še zlasti ne v problematiziranje oseb, njihovih lastnosti in dejanj. Je življenje z drugimi. Problematizacija v socialnem delu je preoblikovanje samoumevnosti konkretnega življenja v predmet našega razgovora, dialoga, je vzpostavljanje kritične zavesti in pripravljenosti delovanja” (Flaker, 2003: 244).

“Veliko pogovorov v socialnem delu je naravnanih v akcijo, v ravnanja, ki bodo izboljšala življenja sogovornikov. Zato pričakujemo, da na koncu pogovarjanja pridemo do sklepov in odgovorov na vprašanje: Kaj storiti?” (Flaker, 2003: 244). Sklenem lahko z idejo, da je pogovor tehnika, metoda, način, pomoč in končna rešitev.

Sodobni pogled na svetovalni razgovor, kot ga razumemo v praksi danes, so najboljše predstavila feministična gibanja. Kot primer k uporabnici usmerjenega svetovalnega dela in razgovora²⁹ navajam ugotovitve, ki jih v svoji knjigi poda J. Chaplin (1990).

Chaplinova pove, da gredo uporabnice skozi sedem faz svetovalnega ciklusa, kar načeloma traja eno leto. Ker so možna odstopanja, lahko nekaterim vzame le nekaj tednov, pri drugih gre lahko za vseživljenjski proces (Chaplin, 1990: 1).

Uvodoma pojasni, da feministično svetovanje ni zgolj tehnika ali stil. Hkrati o tem ne obstaja šola, kjer bi se te tehnike priučili. Enostavno gre za različne odnose med ljudmi, različne vrednote, ki jih gojimo, različne načine razmišljanja in različnost osebnosti, ki jih predstavljamo. Feministično svetovanje ne ponuja samo polnejšega življenja v sedanjosti, ampak je usmerjeno tudi v prihodnost, v družbo, v kateri bodo t.i. ženske vrednote in načini

---

²⁹ Razgovor oziroma pogovor kot svetovalni cikel.

razmišljanja ovrednotene in spoštovane enako kot moške (Chaplin, 1990: 2). Tisoče let patriarhalno usmerjene družbe so namreč prinesle delitve med spoloma, kjer se zadovoljevanje zgolj individualnih potreb in ciljev pripisuje moški perspektivi, usmerjenost v skrb za druge in negovanje pa ženski. Družba sicer oboje dojema kot nepogrešljivo, a hkrati daje ženskemu pogledu inferiorni položaj. Feministično svetovanje se zato ukvarja tudi s tem, da ljudi pripravljajo na družbo, v kateri bosta negovanje in sodelovanje tako spoštovani kot neodvisnost in asertivnost.³⁰ Feministično svetovanje zavrača model, v katerem ena stran ali oseba vedno zmaguje. Zagovarja uravnotežene medosebne odnose, večjo pravičnost in enakost (Chaplin, 1990: 3–4).

Tovrstno svetovanje se ukvarja s t.i. "objektivno" kot tudi "subjektivno" realnostjo, torej z življenjskimi situacijami in problemi ter s subjektivnim notranjim svetom posameznice, njenimi mislimi in čustvi (Chaplin, 1990: 7). Teži k temu, da uporabnico naučijo novih načinov razmišljanja ter novih vzorcev obnašanja. Omenjenemu posveča enako pozornost kot psihodinamiki nezavednih čustev (Chaplin, 1990: 8). Presega družbeno ustaljeno prepričanje o moško/ženskih vlogah in družbeno ukoreninjeno prikrivanje človekovih ranljivih strani, kot je strah pred šibkostjo in opuščanjem skrbi za druge, ki vodi v to, da zmanjka časa zase, in v to, da ne dopuščamo drugim, da poskrbijo za nas same. Feministično svetovanje potrjuje, da sodobna družba ne dovoljuje žalovanja, da vedno pričakuje, da smo veseli, zato se občutki žalosti in žalovanje prikrivajo, kar pogosto vodi v depresijo (Chaplin, 1990: 9–10).

Chaplinova razloži, da so štiri vede oblikovale razvoj modernega feminističnega svetovanja, in sicer: 1. starodavne feministične modrosti, 2. moderni feminizem, 3. psihoanaliza in 4. humanistična psihologija. Te so začrtale osnove, ki opozarjajo zlasti na dvojne razlik. Prvo je razlikovanje med *nasveti* in *svetovanjem*: pri svetovanju ustvarjamo varno in podpirajoče

---

³⁰ **Asertivnost** je izraz, ki pomeni zaupanje v svoje sposobnosti, spoštovanje samega sebe in učinkovito komunikacijo. Z asertivnim pristopom zmorete:

- mirno, vztrajno in odločno zagovarjati svoje pravice;
- izraziti občutke (telesne simptome) povzročitelju, če vas žali, ponižuje, kriči na vas;
- s spoštovanjem izraziti nasprotovanje, kadar se z nečim ne strinjate;
- delovati z jasnim namenom (ciljem);
- biti del rešitve, ne problema.

Asertivnost ni ne ponižnost, ne agresivnost, ampak srednja pot med obema. Je sposobnost znati se postaviti zase, zagovarjati lastno mnenje, zavzemati se za nekaj, potegovati se za lastne pravice, vendar brez nasilja, s spoštljivim odnosom do drugačnosti drugega in njegove svobode. Namenjena je torej varovanju sebe, lastnih vrednot, osebnosti in dostojanstva.

Natačnejše pojasnilo asertivnosti je možno prebrati v samostojnem poglavju strokovne monografije Završek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*.

okolje za uporabnico, kjer raziskuje in izraža svoja čustva in misli ter kjer jo opogumljamo k razmisleku o alternativnih vzorcih vedenja, a ne dajemo nasvetov in ne ponujamo svojih rešitev; drugo je razlikovanje med *formalnim* in *neformalnim svetovanjem*: feminizem s pojmom formalnega svetovanja razume svetovanje, ki je strukturirano, z omejenim časom, jasno vlogo svetovalke, individualno obravnavo, medtem ko poteka neformalno svetovanje pogosto v skupinah, je časovno neomejeno, z zabrisanimi vlogami udeleženih. Neformalno svetovanje postavlja fokus na točke, ki so udeleženkam skupne, in na izkušnje, ki jih delijo med seboj, pri formalnem svetovanju pa je celoten fokus na posameznici in njenem konkretnem problemu (Chaplin, 1990: 19). Avtorica pojasni še, kdo so uporabnice tega svetovanja. To so ženske s težavami v odnosih, z depresijami, s pomanjkanjem življenjskega cilja, z anksioznostjo, s težavami s telesno težo, z duševnim zdravjem.

Pomemben ostaja prvi stik svetovalke in uporabnice. Prvi vtisi nastanejo že takoj, zato je treba preseči skrito hierarhijo njunega odnosa, ki se kaže preko glasu, naglasa, okolja, kjer se pogovori izvajajo, stavbe, kjer potekajo srečanja. Stopnja hierarhičnosti v odnosu je odvisna tudi od uporabnice, zlasti stopnje njenega osebnostnega razvoja in notranje rasti. Temu se mora svetovalka prilagoditi, zato posameznica na določeni stopnji potrebuje svetovalko, ki predstavlja "popolne starše" in dober zgled, v nadaljevanju pa svetovalko, ki je povprečen človek tako z dobrimi kot s slabimi lastnostmi. Od vsakega posamezne svetovalke je odvisno, kako se bo uporabnici predstavil. Najbolje je, da je avtentična, takšna, kot je. Skrbeti pa mora, da je okolje dobrodošlo in čim bolj ženskam prijazno. Približati se mora uporabnici in njeni izkušnji, biti mora razumevajoča. Zavedati se mora vidika enakosti z uporabnico, ki ima tri nivoje: 1. tega, da gre za splošno človeško humanost in zavedanje, da imamo v osnovi vsi nekaj skupnega; 2. dejstva, da sta tako svetovalka kot uporabnica ženski, ki živita v družbi, kjer so dominantni moški; ne glede na njune razlike v načinu življenja sta obe že bili zavrženi in patronizirani s strani moškega; torej dejstva, da obstaja hierarhija spola v družbi; 3. enakosti med obravnavo; z uporabnico se pogovarjamo kot z enakovredno odraslo posameznico. Ob prvem pogovoru je pomembno, da se svetovalka zave, da uporabnica potrebuje občutek, da je zanjo poskrbljeno, da jo na nek način neguje. Deluje na tem, da jo sprosti. Pokazati mora bazične socialne veščine, konstruktivno človeško interakcijo, delati na razvoju občutka varnosti, zaupanja, resnično poslušati in prisluhniti uporabnici ter izkazati spoštovanje (Chaplin, 1990: 22–25).

Chaplinova (1990: 36–38) predstavi sedem faz, čez katere gre uporabnica tekom svetovanja. Prva je t.i. *faza negovanja in skrbi – mothering phase*. Ima tri oblike:

- *varnost in zaščita (holding)*: svetovalka zagotavlja varno in stabilno okolje za uporabnico; že samo dejstvo, da je na istem mestu in ob isti uri vsak teden, je oblika varnosti; oblika varnosti je tudi svetovalkina pozornost, ki je ves čas usmerjana na uporabnico;
- *opuščanje priučenih vzorcev vedenja in občutenja (letting go)*: svetovalka zagotavlja prostor, kjer se uporabnica nauči biti svoja, kjer se jo posluša, kjer izraža, kar resnično občuti in ne tistega, kar je bila naučena morati občutiti; svetovalka deluje v tej fazi kot podpornica, ne vsiljuje svojih pričakovanj, tudi ne daje nasvetov in ne pritiska nanjo z interesom po hitrih dosežkih, spoznanjih in napredku;
- *sprejemanje brez obsojanja*: svetovalka ne sodi uporabnici zaradi njenega vedenja in obnašanja, kar koli izreče in naredi, svetovalka sprejme in na tem gradi spremembe; v tej fazi svetovalka praviloma naleti tudi na težo obrambnih mehanizmov pri uporabnici, ki se kažejo kot zavračanje ali kot opravičevanje lastnega obnašanja; pomembno je, da jih hitro prepozna, a jih ni potrebno že takoj odpraviti, saj bi uporabnica to lahko dojela kot preveč agresiven pristop; boljše je, da se uporabnico sooči z njimi ob primernem času.

Druga faza predstavlja *identifikacijo težav in ločevanje med nasprotji*. Namenjena je identificiranju vzorcev v uporabničinem vedenju in razmišljanju in prepoznavanju težav, ki so razvidne iz njenega pripovedovanja. Ta faza se fokusira na specifične težave, koncentrira se na posamezna področja življenja. Išče prioritete oziroma poglobitve težave ali izvor težav, ki jih je potrebno najprej premagati. To je hkrati faza, kjer uporabnica pove, kaj pričakuje od pogovorov in svetovanja in definira svoje lastne cilje (Chaplin, 1990: 44). Med identifikacijo težav se zarišejo tudi mnoga nasprotja med potrebami in željami. Razlike med njima so pogosto zamegljene, posameznica pa pridobiva nejasna sporočila o tem tudi s strani patriarhalne družbe. Slednja po eni strani kot pomembno izpostavlja željo po intimi in bližini, a hkrati vceplja strah pred zavrnitvijo, po drugi strani pa kot vrednoto postavlja neodvisnost posameznice in potrebo po ločevanju. Včasih od žensk zahteva popolno kontroliranje in obvladovanje, spet drugič je zaželen popoln kaos. Ceni neodvisnost in hkrati temelji na moški dominaciji in odvisnosti žensk. Ustvarja hierarhijo različnih vrst na podlagi moči ali nemoči, ločuje med skrajnim perfekcionizmom in neuporabnostjo (vrh ali dno, zmagovalec ali poraženec) (Chaplin, 1990: 48–49). Faza se zaključuje s tem, da se ta nasprotja identificirajo,

uporabnici pojasnijo in da jih prične razumeti. Cilj je odkriti, kaj si res ona sama želi, čuti in potrebuje.

Tretja faza je *raziskovanje preteklosti ter razumevanje nasprotij in notranjih prioritet*. Njen cilj je opuščanje krivde. Uporabnica se mora naučiti ne več kriviti samo sebe, saj jeza obrnjena proti sami sebi vodi v depresijo. Dojeti mora, da en konkreten travmatičen dogodek ni kriv za ves nadaljnji življenjski potek. Prepoznati mora jezo proti drugim ljudem in situacijam. Občutki krivde so del patriarhalnih struktur, ki določajo našo družbo, in so tihi sovražnik vsake posameznice. Svetovalka skozi pripovedovanje uporabnice sledi labirintu namigov, ki kažejo na uporabničino dožemanje lastne vrednosti, stopnjo njenega uporništva, preživete travme. Pozorna mora biti na morebitna razhajanja v družini, na različnost položajev poročenih in tistih, ki živijo v drugačnih življenjskih skupnostih, ter samskih, na delitev otrok med pametne in neumne, na lepe, dobre, uporniške in tiste, ki poskrbijo za vse. Hkrati mora paziti na razhajanja v vsakdanjem življenju: na hierarhijo položajev v družini in izven nje, v šoli in službi; zlasti pa proučiti položaj moških pripadnikov v družini in drugih odnosih, saj imajo večjo moč od žensk (Chaplin, 1990: 57–59).

Tehnike raziskovanja preteklosti so različne, običajno so najuspešnejše naslednje tri (Chaplin, 1990: 61):

- *prva stvar, ki se je spomnimo iz otroštva*: Chaplinova trdi, da je bistven del svetovanja pogovor o otroštvu in odnosih v primarni družini, o pričakovanjih družine in njenih ukazih; tu se kot uspešno pokaže pogovarjanje o prvi stvari, ki se je uporabnica spomni iz otroštva; ta običajno odkrije določeno zgodbo, v kateri se odslikava tipičen vzorec obnašanja pri posameznikih v družini; ta dogodek iz otroštva lahko kristalizira tudi trenutno težavo in problematične dogodke v sedanjih odnosih;
- *asociacije*: uporabnico se spodbuja k sprostitvi in umirjanju ter k svobodnemu povezovanju dogodkov z asociacijami;
- *izvor fraz iz sedanjosti*: svetovalka lahko uporabi tudi fraze iz sedanjosti, ki se s svojim izvorom vrnejo v preteklost; npr. ko uporabnica pove "moram se bolj potruditi" ali "pritoževati se ni dobro", svetovalka povpraša, kdo to pravi, kje je slišala ta komentar prej.

Namen te faze je tudi doseči razumevanje uporabnice, zakaj in kako se je naučila določenih načinov razmišljanja, pomaga ji do spoznanja, da jih lahko opusti, da se jih lahko odvadi.

Pripomore k temu, da ustavi obsojanje same sebe. Spoznanje ji prinese vedenje o tem, da posameznice kopiramo vedenja in reakcije naših staršev, prijateljev, učiteljev in ostalih oseb iz otroštva, ki pa so nastala tudi kot produkt stališč družbenega patriarhalnega sistema (Chaplin, 1990: 62).

Strategije razumevanja notranjih prioritet in hierarhij posameznika so dveh vrst:

- *posredne (indirektne) strategije*: vsaka uporabnica ima sprejemljive in manj sprejemljive plati svoje osebnosti oziroma svojega obnašanja; ko jih svetovalka zaznava, pri posredni strategiji poda zgolj povratno informacijo na zaznano ali ji vrne komentar zgolj na rahlo drugačen način, ne poda pa interpretacij in sugestij, kaj bi morala v konkretni situaciji uporabnica storiti;
- *neposredne (direktne) strategije*: pri tej strategiji ima svetovalka aktivnejšo vlogo; uporabnici lahko naroči, da premisli in zapiše vse, kar so ji kot otroku naročili, da mora narediti ali čutiti, potem se o tem z njo pogovarja; ima možnost, da izvede specifično izpraševanje o določeni temi; lahko sproži voden pogovor o fantazijah; lahko vodi igro asociacij (Chaplin, 1990: 64).

Četrta faza je osrednja faza svetovanja. Chaplinova jo poimenuje kot ***reševanje problema notranjih prioritet ter soočanje in sprejemanje različnosti***. Potem ko so uporabnice soočene s poglobljenimi težavami in notranjimi prioritetami, ko spoznajo svoje dobre in slabe plati, sledi naslednja naloga, ki je popolno sprejemanje svojih slabih plati. Chaplinova pravi, da to različnost oziroma ambivalentnost začne uporabnica čutiti na določeni točki tudi do svetovalke. Najprej jo vidi kot čudovito, saj je pogosto to prva oseba, ki jo je kdaj resnično poslušala, potem pride do tega, da jo vidi kot uspešno, atraktivno, zaželeno v družbi in nikoli osamljeno, sebe pa kot nasprotje. Nato pride do tega, da jo zazna kot negativno in manj močno, saj jo prisilijo v soočenje s problematično situacijo in v določene spremembe. Ta faza teži k temu, da uporabnica spoznava lastna čustva, svetovalka jih vzpodbuja, da jih poimenuje, zlasti jezo in žalost. Obstajajo različne tehnike za vzpodbujanje uporabnic h kontaktu z globokimi čustvi, in sicer (Chaplin, 1990: 76–80):

- *dovoliti tišino*: svetovalka med pogovorom uporablja premore in trenutke tišine, ko lahko uporabnica dejansko občuti svoja čustva in ne samo govori o njih;
- *biti "koš za odpadke"*: svetovalka sprejme to vlogo, dokler uporabnica še ni domača s porajajočimi se čustvi, jezo, veseljem in solzami;

- *opazovanje in razvrščanje čustev*: s tem, ko uporabnica sprošča svoja čustva in se z njimi seznanja, se uči tudi, kdaj je primerno, da jih izraža in kdaj ne;
- *problem projiciranja lastnih čustev na druge*: svetovalka vedno podaja povratno informacijo uporabnici, kadar projicira zavist ali negativna čustva na druge; gre za del faze sprejemanja prej zanikanih lastnih negativnih strani, ki jih je uporabnica vedno pripisovala drugim osebam.

Naslednja, peta faza, je *izvesti spremembo in živeti z različnostjo*. Njen namen je sprejemanje kontradiktornosti življenja in sprejemanje samih sebe, kakršni dejansko smo v trenutnih razmerah. Gre za fazo, kjer se večina uporabnic sreča z izgubo različnih vrst kot tudi s stvarmi, ki jih pridobi z nastalo spremembo. Pogosto gre za izgubo prepričanja, da mora biti človek vedno prijazen, da je vloga žrtve neizogibna ter da jo je nemogoče spremeniti, da je treba vedno biti pod nadzorom in obvladan. Uporabnica izgubi iluzijo imeti popolne starše, moža ali partnerja, prijatelje. Zaradi tega se ta faza imenuje tudi proces odraščanja. Še vedno je zaželeno imeti sanje, a potrebno je ločevati med realnostjo in fantazijami, iluzijami. Gre za prekinitev starih vzorcev obnašanja in preoblikovanje v sprejemljivejši jaz. To je faza, ko se uporabnica dejansko nauči izražati novo sprejeta čustva, lastnosti in obnašanje. Nauči se jih vključiti v svoje vsakdanje življenje. Pogosto se odloči za resnično spremembo življenjskega sloga, kariere ali osebnega življenja. Svetovalka pri porajajočih se spremembah uporabnici lahko svetuje seznam za in proti, če opazi, da spremembe niso najbolj realne, drugače pa ji nudi vso podporo in neobsojajoče sprejemanje. V tej fazi začne uporabnica prvič poslušati samo sebe in svoj notranji glas. Osnovno razmerje med svetovalko in uporabnico se iz odnosa "starši – otrok" spremeni v odnos "odrasel posameznik – odrasel posameznik" (Chaplin, 1990: 85–88).

V tej fazi se uporabnica nauči v svoje vsakdanje življenje vnesti novo ritmiko, in sicer na več področjih:

- *ritmika čustev in čustvovanja*: spozna, da ne moreš biti hkrati prijazen in jezen; sprejemati in zavračati ljudi, situacije ali ideje; pri tem imajo največ težav ženske, ki jim je težko zavrniti človekovo obnašanje, ker se počutijo, da zavrnejo celo osebo; zelo pomembno se je naučiti v določeni situaciji reči "ne"; Chaplinova dodaja še, da sta dajati in sprejemati dva ritmično povezana procesa vsakdanjega življenja, ki

morata biti v ravnovesju, a so žal ženske zaradi delitve spolnih vlog bolj navajene dajati drugim in negovati druge kot sprejemati kar koli zase;

- *ritmika odnosov*: v zdravih odnosih obstaja dober ritem med dajanjem in sprejemanjem; oba v odnosu udeležena človeka igrata obe vlogi, vendar ob različnih situacijah; v mnogih odnosih se pojavi, da je ena oseba dominantna in običajno kontrolira odnos, medtem ko je druga relativno odvisna ali celo pokorna; to je pogost vzorec, ki je označen za naravnega v patriarhalni družbi, ter za večino sprejemljiv in običajen;
- *ritmika nadzora/obvladovanja in opuščanje kontrole*: svetovalka pogosto vzpodbuja uporabnico, da poišče področja v svojem življenju, kjer lahko sprostí rigidno kontrolo, ki jo ima nad sabo in drugimi; za nekatere je to izjemno težko, saj je življenje nekaterih takšno, da imajo nenehno kontrolo nad sabo, domačimi, gospodinjstvom, službo, otroci, starši, potekom dnevne rutine; pod to rigidno kontrolo se običajno nahaja globok strah, lahko pred tem, da bo doživela, da jo bodo zapustili, saj ima občutek nevednosti;
- *telesna ritmika*: vsako telo ima svoj bioritem; ta je zlasti izrazit pri ženskah; potrebno ga je upoštevati in spoštovati; vsak posameznik ima tudi svoj dnevni, tedenski, mesečni in letni ritem; ljudje so lahko jutranji ali nočni tipi – bolje funkcionirajo bodisi zjutraj bodisi pozno zvečer; nekateri imajo več energije zjutraj in dopoldne, spet drugi popoldne; nekateri so skoncentrirani dlje časa, drugi manj in potrebujejo vmesni počitek;
- *ritmika življenjskega sloga*: ne glede na svoj življenjski slog, vedno obstajajo obdobja, ko moramo biti v družbi z drugimi ljudmi, in obdobja, ko moramo biti sami in si vzeti čas zase; problem sodobne družbe je ta, da so ženske nenehno dostopne možu in otrokom, medtem ko se očeta opravičuje "ne moti ga, dela" (Chaplin, 1990: 89–93).

Šesto fazo predstavlja ***trening asertivnosti in izražanje različnosti***. Poglavitni pogoj za zmožnost spremembe življenjskega sloga in izražanje novo pridobljenih vzorcev obnašanja pri uporabnici je, naučiti se biti bolj asertivna. To pomeni sposobnost jasno izraziti, kaj želi in pri svojem stališču vztrajati. Asertivnost predstavlja direktno, iskreno, jasno komunikacijo med dvema enakovrednima subjektoma. Običajno je to nasprotje od tega, kar patriarhalna družba razume kot normalno obliko komunikacije, ki poteka med superiornim in inferiornim subjektom. Asertivnost je zato lahko slabo sprejeta, saj so ljudje pri komunikaciji v

hierarhičnih situacijah praviloma pasivni, agresivni ali manipulativni, lahko pa celo vse troje ob različnih priložnostih oziroma z različnimi subjekti (Chaplin, 1990: 98).

Asertivnost predstavlja spoštovanje do drugih, ima pa svoja pravila in omejitve. Pri ženskah jo pogosto primerjajo z agresivnostjo, kot taka je spoznana zlasti s strani moških, a tudi pri veliko drugih ženskah. Pri asertivni komunikaciji so pomembne naslednje tehnike (Chaplin, 1990: 100–102):

- *jasno zahtevati spremembo*: uporabnica mora dojeti, se naučiti in sprejeti dejstvo, da je nasprotni subjekt v odnosu enakovreden; to ji omogoči, da se lažje postavi zase; svetovalka ji pomaga tako, da skupaj preigravata določene vloge in situacije;
- *uporaba argumentov in stavkov, ki izražajo jasne meje*: je koristna tehnika, ki omogoča, da ženske jasno vzdržijo pri svojih stališčih, s čimer se izognejo situacijam, v katerih bi jim bilo potrebno opravičevati samo sebe ali svoje mnenje; to ne pomeni, da drugega zavrnemo, ampak da vztrajamo pri svojih mejah;
- *vzeti si čas*: stopiti korak nazaj v določeni situaciji in se odločiti, kaj dejansko želiš.

Pr treningu asertivnosti mora svetovalka opraviti svojo vlogo zelo pozorno. Biti mora neposredna, a previdna. Previdna zlasti, da ni dominantna, da ne polaga besed uporabnicam v usta, temveč da zahteve, meje in želje izražajo one same.

Proces svetovanja se zaključi, ko se uporabnica *postavi na noge in zaživi novo, spremenjeno življenje*. Gre za internalizacijo vsega, kar se je uporabnica naučila. Slednje se kaže zlasti v večjem samospoštovanju, boljšem sprejemanju same sebe, zaupanju, kot tudi novih načinov razumevanja same sebe in okolice ter pogledov nase in na ljudi iz okolja. Uporabnica se ob koncu te faze počuti kot celostna oseba (Chaplin, 1990: 113).

Zaključek svetovalnega procesa je za uporabnico obenem stresno, saj se sooči s štiri izgubami hkrati:

1. z izgubo varnega prostora, kjer raziskuje samo sebe,
2. z izgubo brezpogojnega sprejemanja,
3. z izgubo strukturirano porabljenega časa zase,
4. z izgubo osebnega odnosa z določeno osebo (svetovalko).

6.2 PROCES OPOLNOMOČENJA

Cilj vsakega pogovora z žrtvijo nasilja je doseči njeno opolnomočenje. Torej nuditi moč in pogum za določene odločitve. Zlasti tiste odločitve, ki bodo pripeljale do rešitve ali vsaj reševanja nasilnih odnosov.

Opolnomočenje je proces, ki ima različne stopnje. Začne se z zavestnim prepoznavanjem dejstva, da številne situacije, ki sestavljajo sistem zatiranja, niso posledica osebne nesposobnosti človeka, temveč posledica diskriminacije, ki je vgrajena v vse strukture družbenega življenja. Je hkrati proces, kjer prizadeta oseba začne razumevati naravo zatiranja, ki ga doživlja. Šele to razumevanje vodi v razvijanje občutka osebne moči namesto samoobtoževanja (Zaviršek, 1997: 338).

Opolnomočenje je modni termin, beseda, ki jo različni ljudje različno razumejo, in obenem spretnost, ki je spremenila odnose moči med socialno delavko in uporabnicami in s tem spremenila razumevanje socialnega dela kot "pomoči nemočnim", "nesposobnim", "nefunkcionalnim" in "neustreznim" posameznicam in skupinam.

Zagovorniki različnih definicij opolnomočenja se strinjajo v tem, da je opolnomočenje vedno proces, ki mu ne moremo predvideti časa trajanja. Ker gre za proces, definicije ne moremo zapisati v enem stavku.

Opolnomočenje je metoda socialnega dela. Ko jo izvajamo, oseba pridobiva občutek, da je vse bolj sposobna odločati o svojem življenju in te odločitve uresničevati v praksi. Z opolnomočenjem krepimo tisto pot in odločitve, ki jih je naredila oseba sama zase, in ji pomagamo spoznavati in razumeti družbene in osebne ovire v njenem življenju. Z opolnomočenjem pomagamo človeku, da spozna družbeno ustvarjenje, strukturne neenakosti in diskriminacije, in ga spodbujamo, da razvije tiste sposobnosti, s katerimi lahko razširi svoj vpliv in sposobnosti za uporabo moči. Z opolnomočenjem krepimo občutke samozavesti, spodbujamo osebo, da uporablja vzvode moči in delujemo tako, da pride do premika moči. Moč ni le na strani strokovnjakinje, temveč tudi na strani uporabnice ali uporabnika. Pridobljeno moč lahko oseba uporablja zase, za podporo drugim uporabnikom (ženskam ali moškim) in za socialno akcijo.

Po tem opisu opolnomočenja vidimo, da ima opolnomočenje več faz in če opis dekonstruiramo, so ključne faze procesa naslednje:

1. Pridobivanje občutka, da je oseba sposobna odločati o svojem življenju

Uporabljamo večšine poslušanja, aktivne podpore, uporabljamo terminologijo uporabnice in se izogibamo zastavljanju prevelikega števila vprašanj. Uporabnica ima pravico do svoje osebne zgodbe.

2. Podpora, da svoje odločitve uresniči v vsakdanjem življenju

Ženske, ki so najbolj prikrajšane, doživljajo najpogosteje več med seboj povezanih problemov: temu rečemo "krog deprivacije". Zato je v procesu opolnomočenja potrebno razumeti in upoštevati vse probleme v njihovi soodvisnosti in obravnavati vse, ne samo izbranih. Pomembno je, da okrepimo zaupanje osebe, jo razbremenimo občutkov krivde in omogočimo pravico do odločitev. Omogočimo informacije, ki ji koristijo.

3. Podpora, da se človek odloči tako, kot sam misli, da je zanj najbolj prav

Uporabnica in/ali uporabnik imata pravico do najrazličnejših izbir in do tega, da sama ali pa z našo podporo ugotovita svoje potrebe, želje in vizije. Pri tem si lahko pomagamo z metodo izdelovanja individualnega načrta za samostojno življenje, individualnim načrtom za varnost v primeru družinskega nasilja (Zaviršek, 1997: 339–340)³¹, individualnim načrtom osebne asistencije ipd. Te metode uporabnicam in/ali uporabnikom pomagajo, da definirajo smisel sprememb za njih, da načrtujejo in sami usmerjajo proces spreminjanja svojega življenja.

4. Spoznavanje družbenih in osebnih ovir

Osebne ovire so ustaljena verovanja, zdravorazumska prepričanja, tradicionalni vzorci razmišljanja, normativne sodbe. Na nekem drugem mestu smo jim rekli "duhovi iz preteklosti". Družbene ovire pa so institucionalne neenakosti, dvojna merila, stereotipna družbena pričakovanja.

5. Spoznavanje in razumevanje družbeno ustvarjenih strukturnih diskriminacij

---

³¹ Glej tudi: Urek, M. (1997), Od feministične socialne akcije k feminističnemu socialnemu delu, Revija za socialno delo, Visoka šola za socialno delo, letnik 36, št. 5–6.

Če uporabnica in/ali uporabnik razumeta delovanje strukturnih diskriminacij, bosta lahko dožela situacijo, v kateri sta deloma de-individualizirala in spoznala, da izkušnje, ki jih doživljata, niso le posledica osebne ranljivosti, temveč del aktivno delujočih struktur neenakosti. Uporabnica in/ali uporabnik najdeta načine samoizobraževanja, ki jima omogočajo globlje spoznavanje njune življenjske situacije. Znanje nam daje več moči.

6. Povečanje vpliva v svojem življenju

Izkušnje mnogih uporabnic so, da se njihov vpliv okrepi, če so povezane v skupino. Ena od udeleženk specialističnega študija socialnega dela v Kijevu je septembra 2001 dejala: "Ko pomislim na moč, vidim pred seboj veliko skupino ljudi, ki so uporabniki. Če si hočejo pridobiti moč, se morajo povezati!"

7. Krepitev občutkov samozavesti, da uporabnica začne uporabljati moč, ki jo ima

Eden od načinov uporabe moči, ki jo človek ima, je, da postane soudeležen v procesih pomoči. Ženske lahko svoje stiske in težke življenjske situacije, ki so jih preživele, transformirajo v kreativno moč, s katero lahko pomagajo drugim ženskam, ki doživljajo podobno, kot so doživljale same. Strokovnjakinje moramo uporabnice spodbujati, da svoje globoke osebne izkušnje uporabijo za opolnomočenje drugih žensk. Opolnomočenje je v tem, da se uporabnica počuti koristno in si obenem osmisli tudi preteklo travmatično situacijo. Uporabnica naj izobrazuje in opolnomoča druge uporabnice in strokovno osebje.

Ko gre za pomoč ženskam in otrokom, ki imajo izkušnjo nasilja, ta proces sestavljajo (Zaviršek, 1997: 338–340):

1. *razumevanje*: prizadeta oseba mora razumeti, kaj se dogaja (povzročitelji želijo ločiti žensko od okolja, jo osamiti, zato da bi nad njo ohranili nadzor in da ne bi razumela, kaj se dogaja),
2. *zaupanje*: nova izkušnja za žensko, ki preživlja nasilje; ni potrebno postavljati nepotrebnih vprašanj, saj je potrebno razumevanje življenjskih izkušenj ženske, ki preživlja nasilje; praviloma je ženski, ki preživlja nasilje težko komu zaupati, saj jo ponavadi še tisti, ki mu je zaupala izda; prizadeta ženska praviloma tudi dolgo živi v molku ali prepovedi govoriti o nasilju, zato ji je toliko težje; eden od dejavnikov za vzpostavljanje zaupnega razmerja je v komunikaciji uporabljati besede, ki jih uporablja prizadeta oseba,

3. *razbremenitev krivde*: prizadeta oseba mora razumeti, da to, kar se dogaja, ni njena krivda, kakor ji vsiljuje storilec; pri tem je potrebno uporabiti pristop zavestne pristranskosti, da ohranimo jasno sporočilo, da je nasilje nesprejemljivo in da žensko podpremo v odločitvi, da se povzročitelju aktivno upre,
4. *pravica do izbire*: prizadeta oseba ima pravico do izbire vrste intervencije in vseh nadaljnjih odločitev, pravico soodločanja o skupinskih dejavnostih ter nenazadnje ostaja v celoti kompetentna za sprejemanje odločitev o svojem življenju in stvareh, ki so zanjo pomembne,
5. *vpliv struktur*: razumeti je treba, da individualna izkušnja nasilja nikoli ni samo posledica osebne ranljivosti za nasilje, temveč je vedno tudi del delujočih struktur, ki obstajajo v moško-središčnih družbah,
6. *podpora skupin*: uspeh v praksi se poveča, če gre za delo v skupinah, pa naj gre za medsebojno pomoč osebja ali za medsebojno pomoč prizadetih,
7. *pravica do zgodbe*: v procesu opolnomočenja ne smemo prizadeti osebi vzeti pravice do njene osebne zgodbe, niti je ne smemo napolniti z našimi pomeni; osebna zgodba mora v čim večji meri ostati pristna in brez pogledov in sodb drugih,
8. *izdelovanje načrta za varnost*: verjetnost vrnitve prizadete osebe nazaj k povzročitelju je zelo velika, za mnoge pogosto edina možnost v danem trenutku, zato je izdelava načrta za varnost skupaj z žrtvijo zelo pomembna,
9. *soudeležnost v procesih pomoči*: v veliko pomoč pri opolnomočenju žrtev je tudi pogovor z ženskami, ki so preživele podobno izkušnjo; to sodelovanje je v obojestransko korist – tako ženski, ki stopa na pot opolnomočenja, kot ženski, ki je preživela izkušnjo nasilja, ki jo sedaj lahko podeli ter morda celo prvič dobi priložnost pomagati drugim in se zato počuti koristnejša in manj odvisna.

7 INTERVENTNA SLUŽBA V PRAKSI SKOZI ŠTUDIJSKO DOKUMENTACIJO

Prva nacionalna raziskava nasilja je bila izvedena v zasebni sferi leta 2010. Ugotovljeno je bilo, da vsaka druga ženska po dopolnjenem 15. letu starosti doživi nasilje. Ženske so povedale, da jih ima največ izkušnje s psihičnim nasiljem (49,3 %), sledi fizično (23,0 %), premoženjsko (14,1 %), pogosto je omejevano gibanje (13,9 %) ter spolno nasilje (6,5 %). Polovica anketirank je povedala, da je doživela nasilje v zadnjih 12. mesecih, s čimer je raziskava pokazala, da gre za problem, ki obstaja tukaj in zdaj.

S sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini iz leta 2008 preko dejavnosti različnih ženskih nevladnih organizacij, dela strokovnjakov različnih področij ter medijskih kampanij je prišlo do premika, zaradi katerega se danes ženskam ob njihovi izpovedi verjame, da so doživele nasilje ali ga doživljajo.

Zgodbe o družinskem nasilju so postale del normalnosti. Zaradi ničelne tolerance oziroma vsaj strmljenja k njej se sedaj lahko usmerimo v izboljšanje strokovnega dela. Strokovno podporo žal še vedno označujejo sporadičnost, kratkotrajnost in omejenost, zato nadalje ostaja strokovni cilj doseganje večplastne strokovne in neprekinjene podpore. Pogled na obstoječe metode strokovnega dela izpostavi prepogosto uporabo preživelih metod nameščanja in oddaje. Namesto njiju bi veljalo strmeti k sodobnejši metodi, ki bi vključevala krepitev socialne spretnosti žensk in otrok, dolgotrajno podporo družini, krepitev podpornih in nezlorablajočih socialnih mrež ter zaščito pred drugimi posledicami nasilja. Strokovna podpora naj bi pri odločitvah vključevala razmislek o perspektivi življenjskega poteka, saj se je potrebno vedno vprašati, kaj je najprimernejše za določeno žrtev. Poiskati je treba takšno rešitev, ki bo tudi po pretečenem nekajletnem obdobju dobra in bo nudila uspešen nadaljnji življenjski potek.

V tem sklopu bom prikazala vpliv dela interventne službe na obravnavo družinskega nasilja. Interventna služba predstavlja prvi stik žrtve s strokovnjakinjo, zato je posebnega pomena usposobljenost in strokovno vedenje slednje, ki zariše nadaljnji potek obravnave, ki pa je v osnovi lahko vsaj dvojen:

- a) do nadaljnje obravnave pride,
- b) obravnave ni, nadaljnjega dela in stika z žrtvijo ni.

Izhajajoč iz prakse vemo, da lahko nadaljnja obravnava sproži ponovno nasilje, lahko pa ga ustavi in/ali umirja. Obravnava zahteva pripravo ocene ogroženosti in strokovnega načrta pomoči.

Prvotni odziv žrtev je čustveno nabit, na površje prihajajo čustva jeze, strahu, občutki ničvrednosti, samoobtoževanje, zavlačevanje z odločitvijo o prijavi. Prav zaradi navedenega je potrebno skrbno voditi pogovor, ki mora imeti naslednje značilnosti: primerna dolžina, upoštevanje zasebnosti, spol strokovnjaka, navzočnost drugih/podpornih oseb, zmanjševanje napetosti, jasnost in morebitna razlaga pri zastavljanju vprašanj. Strokovna delavka mora

upoštevati prioritete žrtve, saj je ona tista, ki narekuje smer pogovora. Ni nujno, da vedno govori resnico. Lahko celo zavlačuje s prijavo.

Na podlagi prakse je potrebno razmišljati tudi o nejasni in neutrjeni³² poklicni identiteti socialnih delavk. Od opredelitve slednje je odvisno, kako in koliko lastne aktivnosti bo strokovnjakinja vložila v konkreten primer in načrt pomoči. Če bo mnenja, da ima le poklicni dvojni mandat socialnega dela, bo vzdrževala vedno ogroženo ravnovesje med zakonskimi pravicami, potrebami in interesi žrtev na eni strani in interesi javnih služb po nadzorovanju na drugi strani. Preudarjala bo med pomočjo in nadzorom/represijo. Drugače bo, če bo sprejela profesionalni trojni mandat, ki vključuje še dve komponenti. Prva je znanstvena utemeljenost metod, od katerih je moč pričakovati, da bodo blažile socialne probleme ali delovale preventivno. Druga pa predstavlja kodeks etike, ki ga je neodvisno od zunanjih vplivov sprejela stroka sama. Trojni mandat daje socialnim delavkam legitimnost, da si same dodelijo naloge ali jih tudi zavrnejo in se s tem bolj približajo žrtvi in njenemu problemu (Staub Bernasconi, 2011).

7.1 VZOREC

Dokumentacija, ki je bila osnova za pridobivanje podatkov, je zajela interventna poročila Centra za socialno delo Kočevje iz obdobja 2010–2013. Zanj sem se odločila, ker je standardizirane oblike, ker omogoča oblikovanje reprezentativnega vzorca. Odlikuje jo dejstvo, da je izjemno sistematična, pri evidentiranju se pojavljajo enake konstante, kar doprinese h kakovostni statistiki.

---

³² Pojma uporablja in nanju opozarja avtorica Staub Bernasconi. Uporablja ju v povezavi s poklicno identiteto socialnih delavk, v zvezi s katero razvije tudi svojo teorijo. V tem kontekstu ju uporabljam tudi sama. Strinjam se z avtorico v tem delu, kjer zagovarja širino strokovnega dela in širino pooblastil socialne delavke. Smatram, da gre za poklicno identiteto, ki je s teoretičnega vidika jasno določena, a se v praksi kaže kot nejasna. Nejasna v smislu negotovosti socialnih delavk o tem, kaj vse smo dolžne pri konkretni obravnavi storiti, kot tudi pomanjkanje zavedanja, da javna pooblastila ne pokrivajo vseh naših dolžnosti ter da moramo socialne delavke postoriti še kaj več. Kot pravi avtorica, se nenazadnje pri tem lahko opremo na kodeks etičnih načel, ki je sprejet za področje socialnega varstva, in razširimo svoj delokrog. Hkrati pa je od nas samih odvisno, kaj vse bomo za ženske, ki pridejo po pomoč, storile. Ker je krmarjenje med mejami javnih pooblastil in koristjo/interesi uporabnic težko in tudi od primera do primera drugačno, je po mojem mnenju naša poklicna identiteta toliko bolj neutrjena. Nimamo ustaljene prakse kako ravnati, zlasti pa se socialne delavke, ki delajo v javnih zavodih, pri strokovnem delu omejujejo zgolj na svoja ozka pooblastila, kar je slabo za kvaliteto nujenih storitev. Zato smo tudi deležne kritik, kadar nas primerjajo z nevladnimi organizacijami, kar je v tem delu žal upravičeno.

Standardni obrazec poročila o delu interventne službe je datiran, prinaša informacijo o tedensko dežurni socialni delavki, naveden je podatek o predhodni dežurni, razviden je tudi zapis o tem, kdo bo dežurstvo prevzel v bodoče. Obrazec je dvodelen. V razvidu sta dva dela: delo, opravljeno na terenu, in delo, vezano na (telefonske) pogovore. Ob koncu poročila stoji še podatek o potnem nalogu oziroma strošku taksi službe, skupnem številu opravljenih delovnih ur ter navedba prilog (običajno zapis razgovora z žrtvijo). Opravljene delovne ure so razdeljene na ure, opravljene ob delavnikih popoldne, v nočnem času, ob nedeljah in praznikih.

7.2 TEZE

V tem sklopu sem postavila tudi nekaj tez, ki jih želim potrditi, in so sledeče:

- *Normalizacija nasilja je privedla k večjemu številu prijav družinskega nasilja.*

V preteklosti se je pogosto dogajalo, da so pojave nasilja prikrivali. Do tega je prihajalo zlasti v primerih družinskega nasilja, kjer je nasilno vedenje ostalo omejeno na prostor za štirimi zidovi. Zgodil se je premik v družbi, ki je postala bolj odprta in hkrati pripravljena slišati izpovedi žensk in otrok o nasilju. Ne gre več za prepovedano temo. Družbeni razmislek je napredoval, saj žrtev ni vnaprej obsojena zaradi priznanja o doživljanju nasilja. Žrtve v očeh družbe praviloma niso več videne kot krive in odgovorne za povzročeno nasilje.

- *Zakon o preprečevanju nasilja v družini je z ustanovitvijo interventne službe prinesel nove metode in oblike dela socialnih delavk in delavcev.*

Statistični podatki, ki jih vodi Policijska uprava in zajemajo obdobje pred letom 2008 kažejo, da je bilo obravnavanih zgolj nekaj nasilnih dejanj. Po omenjenem letu, ko je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini, je razviden porast tovrstnih kaznivih dejanj. Številke torej kažejo, da je bolj specialen zakon, ki je jasneje določil pristojnosti, pooblastila in naloge različnih služb, odločilno pripomogel k odkrivanju in preprečevanju nasilja. S posameznimi zakonskimi določili so strokovne službe dobile več pooblastil in jasno strukturiran okvir dela. Uzakonila se je tudi ničelna toleranca in dolžnost prijave nasilja.

- *Vodenje multidisciplinarnih timov prispeva k strokovno kvalitetnejšemu načinu obravnav.*

Zakonodaja določa, kdaj sta sklic in vodenje multidisciplinarnih timov pri obravnavi nasilja nujna. Ker gre za pripravo ocene ogroženosti žrtve ter izdelavo kratkoročnih in dolgoročnih ciljev pomoči, ki posegajo v več sfer življenja, to pripelje k večplastni in kvalitetnejši obravnavi. Koordinacija pripadnikov različnih strok uspešneje gradi podporno socialno mrežo žrtvi.

- *Strokovni razgovor, ki ga opravi strokovna delavka v času trajanja interventne službe z osebo, ki doživlja nasilje, je temelj za izgradnjo odnosa zaupanja in opolnomočenje te osebe.*

Način, kako se socialna delavka približa žrtvi in vzpostavi stik z njo, je pogovor. Vse ostale ovire odstrani policija (po potrebi vdor v stanovanje, fizični umik storilca nasilnega dejanja ipd.). Komunikacija je tista, na kateri mora socialna delavka graditi. Ta pogovor je strokovno oblikovan in voden. Izhajajoč iz Freudovega psihoanalitičnega spoznanja lahko tudi v tem primeru potrdimo, da je pogovor tisti, ki "zdravi". Ko je vzpostavljen odnos zaupanja med žrtvijo in socialno delavko, je pogovor še vedno temelj, preko katerega se žrtev opolnomoči ter se ji pomaga zaključiti ponavljajoči se cikel nasilja.

- *Trojni mandat socialne delavke oziroma delavca odločilno vpliva na njeno/njegovo prizadevnost pri reševanju konkretnega problema.*

Ideal, h kateremu bi morala strmeti vsaka socialna delavka, je trojni mandat pri svojem delu. Poleg javnih pooblastil in nalog bi morala tudi sama delovati kot zagovornica žrtve, lahko tudi kot njena spremljevalka pri postopkih pred drugimi represivnimi organi. V tem mandatu bi morala najti povod za lastno strokovno prizadevnost. To pomeni, da je treba zaradi nudenja pomoči preseči tudi zakonsko opredeljene in določene naloge ter zavzeti splošno zagovorniško držo.

7.3 METODOLOGIJA

Naloga zajema kvalitativno raziskavo. Izpeljana je po principu interpretacije in kritičnega pogleda. Temelje sem ji postavila na študiji obstoječih sekundarnih virov, le-te pa sem podkrepila s podatki, ki sem jih pridobila na podlagi študije primarnih virov – internih spisov Centra za socialno delo Kočevje.

Vzorec zajema analizo primerov družinskega nasilja, obravnavanega v interventni službi na Centru za socialno delo Kočevje v obdobju 2010-2013. Za obdobje 2008–2010 primerom ni možno slediti zaradi razpršenih evidenc. Za izbor takšne dokumentacije sem se odločila zato, ker je standardizirane oblike in omogoča oblikovanje reprezentativnega vzorca.

V poročilih sem iskala dejstva za potrditev ali ovržbo zgoraj postavljenih tez. Kot je bilo že rečeno, sem uporabila študij dokumentacije.

Ugotavljala sem uspešnost in odzivnost interventne službe ter poskušala iskati kazalce kakovosti nujenih storitev. V postopkih obravnave nasilja sem odkrivala, kdo so bile žrtve (mladoletne osebe ali odrasli), preverila koliko je bilo namestitev v krizne centre in krizne centre za mlade. Preveriti sem želela večplastnost strokovne obravnave žrtev, zato sem preštela in obdelala izrečene ukrepe prepovedi približevanja, za katere so po Zakonu o policiji zadolženi kriminalisti in so v fazi takojšnje intervencije in neposrednega stika z žrtvijo odraz dobrega sodelovanja strokovnih služb. S celotnim raziskovalnim procesom želim potrditi potrebnost trojnega mandata in pokazati na razsežnosti, ki jih ta prinaša na področje strokovnega socialnega dela.

Tehnike zbiranja podatkov so temeljile na analizi dokumentov. Vpogledala sem v vsa poročila interventne službe, izdelana v obravnavanem obdobju (ker se dežurstvo med strokovnimi delavkami menja tedensko, so tudi poročila izdelana vsakih 7 dni). Ker so poročila pisana na podlagi standardiziranega obrazca, ki je predpisan regijskim interventnim službam in vsebuje dva poglavitna vsebinska sklopa, sem na podlagi tega sama za vsak primer izdelala tabelarni prikaz aktivnosti. Podatke sem razvrščala tabelarno. Rubrike so bile sledeče:

- interventno delo na terenu:

Datum	Razlog in kraj intervencije	Trajanje	CSD
-------	-----------------------------	----------	-----

- delo opravljeno preko (telefonskih) pogovorov:

Datum	Razlog pogovora	Klicani	Trajanje
-------	-----------------	---------	----------

Interventno obravnavani primeri nasilja se spreminjajo, po vrsti nasilja so drugačni, po številu jih je vse več, zato zaznavam določeno dinamiko. Izdelala sem nekaj grafičnih prikazov, ki so jo vizualno predstavili. Zajela sem vsa obravnavana leta skupaj. S primerjalno metodo sem na jasn način argumentirala svoje hipoteze.

Analizo podatkov sem opravila po deskriptivni in reflektivni metodi, saj je v raziskovanem primeru osrednjega pomena kvaliteta storitev, ki zahteva zapisan način analize. Pomembno je čim bolj pomagati žrtvi, da zaživi dostojno življenje, ter oblikovati močno podporno socialno mrežo.

Socialno delo nasploh, zlasti pa delo z žrtvami nasilja, ima svoje specifike. Zaradi tega je težko opredeliti ali definirati posamezne kazalnike/merilnike, ki bi odražali kvaliteto strokovnega dela. Dejstvo je, da potekata postopek obravnave in pomoči žrtvi nasilja daljši čas. Postopek se vedno ne konča z umikom žrtve, umikom iz nasilnega okolja, s prenehanjem ciklusa nasilja, z uspešnim okrevanjem. Gre za dolgotrajne procese, v katerih mora strokovna delavka vložiti veliko truda. Končni rezultat obravnave ni vedno odraz (ne)kvalitetnega dela. Zato menim, da lahko zavzetost strokovnjakinj povzamem le z doslednim študijem dokumentacije.

7.4 PREDSTAVITEV REZULTATOV

Rezultate najprej predstavljam po posameznih letih.

7.4.1 LETO 2010

Tabela 1: Število opravljenih intervencij v letu 2010 glede na št. oseb

ŠTEVILO OPRAVLJENIH INTERVENCIJ					
MESEC	Št. opravljenih intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju	OSTALE INTERVENCIJE NA TERENU		SKUPAJ št. opravljenih intervencij na terenu	Število telefonskih pogovorov
		Mladoletni	Drugi		
JANUAR					
FEBRUAR		1		1	2
MAREC		2		2	3
APRIL		1	1	2	
MAJ		2	1	3	4
JUNIJ		1	2	3	8
JULIJ		1	1	2	4
AVGUST					
SEPTEMBER	1	3	2	6	7
OKTOBER		2		2	2
NOVEMBER		1		1	1
DECEMBER	1	2		3	3
SKUPAJ	2	16	7	25	34

Vse razvrstitve primerov intervencij v tabelo in njihova poimenovanja sem določila sama, smiselno in logično glede na to, ali je šlo za terensko delo socialnih delavk, terensko delo z izrekom (policijskega) ukrepa prepovedi približevanja storilcu ali zgolj za telefonsko svetovanje brez osebnega obiska pri ženskah, ki so doživele nasilje. V stolpcu, ki sem ga poimenovala Število opravljenih intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju, sem beležila vse tiste intervencije strokovnih delavk s posredovanjem na terenu, kjer je prišlo do izreka prepovedi približevanja. Gre za intervencije, v sklopu katerih so socialne delavke interventne službe pri družini posredovale skupaj s policijo, ki je storilcem izrekla ta ukrep. Tu so zajeti najhujši primeri nasilja v družini, ko je bilo za umiritev situacije nujno potrebno storilca umakniti iz domačega okolja in njegove bližine ter bližine žene/partnerke in otrok. Te primere sem ločila od primerov, ki sem jih poimenovala Ostale intervencije na terenu (zato na tem mestu opozarjam, da se primeri, zajeti v drugem stolpiču, ne podvajajo s prvimi).

V drugem stolpiču Ostale intervencije na terenu sem navedla vse primere posredovanj socialnih delavk z obiskom na domu oziroma v zasebnih prostorih, ki so se obravnavali brez neposredno izrečenih ukrepov proti storilcem, vendar so bili še vedno tako hudi, da je bilo nujno potrebno vzpostaviti osebni stik z ženskami in/ali otroki. Tu sem družinske člane, ki jim je bila nudena pomoč, še dodatno razvrstila, in sicer na mladoletne in druge. Pod prvo oznako sem preštela vse otroke, žrtve nasilja, ki so bili mlajši od 18 let. Oznaka drugi pa opredeljuje število žensk/partnerk, žrtev nasilja, ter nekaj posamičnih primerov, ko so bili žrtve nasilja starši ali (samo) matere povzročitelja. Opozarjam, da so slednji primeri v vseh obravnavanih letih, ki sem jih z raziskavo zajela, zgolj posamični, in da zato številka pod oznako drugi v krepko več kot 90 % odraža partnerke, žrtve nasilja. Glede na navedeno bi lahko rekla, da gre za primere *gender based violence*³³.

Tretji stolpec predstavlja skupno število opravljenih intervencij na terenu, pri čemer sem intervencije štela po številu udeleženih družinskih članov – žrtev. Torej, v primeru, da je šlo za 4-člansko družino, kjer se kot žrtve pojavljajo partnerka in 2 otroka, je šlo za tri intervencije. Razlog za takšno štetje in beleženje je dejstvo, da se z vsakim posebej opravi

---

³³ Na izraz opozarja novejša literatura – Nasilje nad ženskami v Sloveniji, 2013: 9. Avtorice zapišejo, da je zaradi pritiska feminističnih raziskovalk in aktivistk ter soglasja v mednarodnem prostoru prevladalo prepričanje, da bi bilo bolj pravilno govoriti o *gender based violence*, o nasilju na podlagi spola oziroma spolno specifičnem nasilju.

Kar se tiče podatkov moje raziskave, naj povem, da v vseh obravnavanih letih, ki so zajeta, ni zabeleženega niti enega primera nasilja, ki bi ga izvajala ženska nad svojim možem/partnerjem.

razgovor ter da se tudi za vsakega posebej izdelava ocena ogroženosti. Ker so takšni primeri za dežurno socialno delavko zahtevni, se včasih poslužuje tudi tega, da v pomoč pozove sodelavko. Tudi pri nadaljnji obravnavi običajno sodeluje več socialnih delavk, zelo pogosto si med seboj pomagajo z izmenjavo strokovnih mnenj ter preko debat, ki so usmerjene v to, kako in kaj ponuditi kot najboljše možnosti za ženske in otroke z izkušnjo nasilja.

Zadnji stolpec vsebuje podatek o skupnem številu opravljenih telefonskih pogovorov, ki so jih v posameznem mesecu izvedle dežurne strokovne delavke interventne službe. Praksa je namreč takšna, da se strokovna delavka, ki sprejme obvestilo o primeru nasilja v družini na 24 ur dežurni telefon, najprej pozanima, kaj se je zgodilo, kdaj in kje ter kako resna je trenutna situacija v družini. Na podlagi pridobljenih informacij oceni resnost primera. Če gre za manj hude primere, kjer na podlagi takojšnje ocene ogroženosti udeleženi ugotovi, da je možno situacijo do naslednjega delovnega dne centra umiriti že s svetovalnim pogovorom po telefonu, do obiska na terenu ne pride. V takšnem primeru obravnava primera poteka preko razgovorov po telefonu, tako z žrtvami nasilja kot s storilci, osebni pogovor pa sledi naslednji delovni dan na centru za socialno delo (dogovori se tudi ura srečanja). Kadar je potrebno, dežurna socialna delavka tudi večkrat v isti noči, čez vikend ali v popoldanskem času pokliče žensko in/ali otroka in preverja stanje ter opravlja svetovalne razgovore. Odločitev, ali bo socialna delavka izvedla telefonsko svetovanje ali bo odšla na teren, sprejema sama. Merilo ostaja trenutna ocena ogroženosti. Pri tem se upošteva tudi želje žensk, njihovo potrebo po osebnem stiku, umiritev situacije v družini, resnost konflikta, napada, groženj.

Iz zgornjih pojasnil je razvidno, da je tudi moje razvrščanje primerov v sklopu raziskave potekalo na podlagi neke individualne ocene o tem, kolikšna je resnost nasilja nad ženskami. Te ocene povzemam od samih dežurnih interventnih socialnih delavk, a jih je nekako možno primerjati še s t.i. lestvico taktik konfliktov (Conflict Tactics Scale – CTS), ki jo uporabljajo v raziskavah, izvedenih v ZDA in tudi drugod. Lahko rečem, da gre za grobi približek tem merilom, ki so sicer natančnejša in razmejujejo med naslednjimi dejanji, izvedenimi nad udeleženci nasilja (Nasilje nad ženskami v Sloveniji, 2013: 10):

- porivanje, grabljenje, suvanje,
- zaušnica, boksanje, udarjanje s pestjo,
- udarec ali poskus udarca s predmetom,
- pretepanje,
- dušenje,

- ustrahovanje z nožem ali s strelnim orožjem,
- uporaba noža ali strel z orožjem.

Ta lestvica je lahko problematična, ker opisana dejanja s spolno nevtralnostjo pripisuje tudi ženskam, ker ni kontekstualizirana, učinki dejanj pa so lahko različni. Ženske se prej prestrašijo kot moški, isto dejanje se povezuje z različnim številom poškodb ipd. Lestvica izpušča nekatere oblike nasilja, kot sta spolno nasilje in zasledovanje. Ker ni vezana le na nasilje v zasebnosti, jo težko primerjamo z drugimi oblikami domačega nasilja. Alternativa tej lestvici je upoštevanje ravni psihičnih (duševnih) poškodb, ki jih povzroči nasilni napad. Upoštevanje ravni poškodbe kot mere učinka ima dve prednosti: izognemo se razliki v učinku, ki ga ima ista vrsta nasilja na različna spola, in vzpostavimo povezavo s prevladujočim konceptom kriminala, ker splošne lestvice kriminala vključujejo poškodbo kot ključen element kriminalnega dejanja. Pomembna mera učinka je tudi pogostost napada (Nasilje nad ženskami v sloveniji, 2013: 10–11).

Grafični prikaz 1:

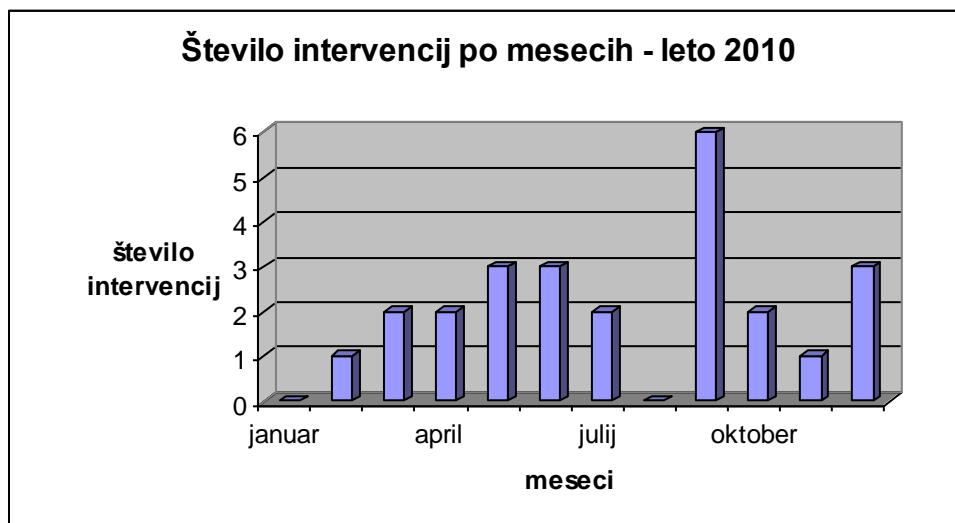

Tabela 2: Vrste intervencij v letu 2010 glede na št. primerov

Št. intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi oz. kraju	Št. intervencij z namestitvami mladoletnih v krizni center	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini brez namestitev	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini z namestitvijo v krizni center	Prisotnost pri zaslišanju mladoletnega otroka, primeri opustitve skrbi staršev za otroka	Intervencije ob težavah pri stikih, primeri mladoletnih begov od doma
2	4	6	0	3	4

Namen izrisa tabele 1 je bil prikazati pogostost oziroma številčnost ter resnost obravnavanih primerov nasilja pri interventni službi, namen zgornje tabele 2 pa je primere predstaviti vsebinsko. Torej pokazati, kaj vse je dežurna delavka na intervenciji opravila. Njeno temeljno in izhodiščno delo je vodenje strokovno usmerjenega razgovora, ki je tesno povezan z izdelavo ocene ogroženosti, sledi pa še več opravil. V najhujših primerih je bistveno sodelovanje s policijo s ciljem umika nasilneža iz domačega okolja, torej to so primeri, ko se izreka prepoved približevanja (prvi stolpič). Naslednji trije stolpiči prinašajo podatek o tem, kolikšno število mladoletnih otrok je bilo nameščenih v krizne centre, koliko žensk se je odločilo za odhod v krizni center ali varno hišo (tu uporabljam samo poimenovanje krizni center, dejansko pa se jih nekaj odpelje še v varne hiše, odvisno od tega, kje je možnost takojšnjega sprejema in je še prazen prostor – glede na dejstvo, da je ob določenih mesecih obravnav nasilja več, se zgodi, da so ti varni prostori polno zasedeni) ter koliko žensk se po opravljeni intervenciji odloči ostati doma in odklanja odhod v varno okolje. Kadar se ureja krizna namestitev, mora dežurna delavka poklicati v krizne centre ali varne hiše in urediti sprejem. Ženskam in otrokom pomaga s pripravo najnujnejših osebnih stvari za odhod. Ker so žrtve običajno še v stanju šoka, prestrašenosti in negotovosti, jih opozori na osebne in ostale dokumente, ki jih morajo vzeti. S službenim vozilom opravi nato tudi prevoz v krizni center. Če se umikajo otroci, pomaga pri obveščanju šole o odsotnosti in po potrebi uredi še vpis v drugo šolo. Zadnja dva stolpiča navajata še dvojce primerov, kjer se ravno tako uporablja interventno delo. To so primeri, ko policija zaslišuje mladoletne otroke, ki so brez spremstva staršev, in primeri, ko starši opustijo skrb nad otroki. Torej srečujemo se s primeri, ko mladoletni otroci storijo kakšno kaznivo dejanje ali prekršek, pri katerem jih policija prime, privede na policijsko postajo in zasliši. Ker to zaslihanje ne more biti formalnopravno

izvedeno brez prisotnosti staršev kot zakonitih zastopnikov, jih ob njihovi odsotnosti ali nedosegljivosti nadomešča socialna delavka. Ker se pogosto zgodi, da se otroci zatečejo h kriminalnim dejanjem ravno zaradi nasilnega očeta in nasilja, ki ga doživljajo doma, in ker je to nek njihov način iskanja pozornosti in sproščanja stisk, primere s takšnim ozadjem zajamam v tabeli. Smiselno so tu vključeni še primeri, ko je interventna služba obveščena na primer o otroku, ki ponoči brez spremstva pohajkuje po mestu in ne ve, kje so starši, ali pa na primer primeri, ko smo obveščeni, da dojenček v sosednjem stanovanju joka že celo noč in ga nihče ne umiri, na terenu pa se ugotovi, da so starši sicer doma, a v opitem stanju ali pod vplivom prepovedanih drog.

Dokaj pogosto smo soočeni še s primeri begov mladoletnih otrok od doma. Zgodi se, da adolescenti zaradi doživljanja nasilja doma brez opozorila in brez sporočila, kam gredo, zapustijo starše in se zatečejo k prijateljicam, prijateljem. Imeli smo že prijve, ko so prijateljčini starši preko policije sporočili, da je pri njih pogrešan otrok, saj so bili seznanjeni s tem, da morajo biti mladoletni otroci v varstvu in skrbi staršev. Kadar se ugotovi, da je v ozadju nasilje v družini, interventne delavke običajno ravnajo tako, da se seznanijo in povprašajo o socialni mreži otroka (stari starši, ostali sorodniki, starši prijateljev) in ga zaupajo v začasno varstvo tem osebam. Torej otroka ne silijo nazaj v nasilno družino in tudi ne v krizne namestitve, če te odklanja, ampak uredijo začasno bivanje pri drugih osebah, ki jim otrok zaupa.

Zelo pogost razlog za razveze zakonskih skupnosti, razpade zunajzakonskih in drugačnih skupnosti je nasilje. Pogosto se žal dogaja, da nasilni partner s svojim nasilništvom ne preneha po končanju zveze in nasilje izvaja tudi pozneje. Kadar se takima bivšima partnerjema rodi otrok, s katerim ima običajno oče stike tudi vnaprej, se velikokrat zgodi, da do izbruhov nasilja prihaja ob vikendih, med potekom stikov. Takrat interveniramo in te primere zajemam v zadnjem stolpiču svoje tabele.

Tabela torej prikazuje tipične situacije oziroma primere nasilja v družini nad partnerko, nasilje nad otroki, za katerega izvemo ob neki popolnoma drugi situaciji, ko interveniramo, nasilje po prenehanju partnerskih zvez, kjer se otroke izrablja kot povod za izbruh nasilnega konflikta ter tihega nasilja (kot ga imenujem sama), ko se enostavno opusti skrb za otroka, ali kjer se materam preprečuje, da bi poskrbele za otroke.

Grafični prikaz 2:

7.4.2 LETO 2011

Tabela 3: Število opravljenih intervencij v letu 2011 glede na št. oseb

ŠTEVILO OPRAVLJENIH INTERVENCIJ					
MESEC	Št. opravljenih intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju	OSTALE INTERVENCIJE NA TERENU		SKUPAJ št. opravljenih intervencij na terenu	Število telefonskih pogovorov
		Mladoletni	Drugi		
JANUAR	1	1		2	3
FEBRUAR			1	1	8
MAREC	1	1		2	3
APRIL	1		1	2	3
MAJ		1		1	2
JUNIJ		1		1	1
JULIJ		4	4	8	6
AVGUST			1	1	2
SEPTEMBER			1	1	2
OKTOBER		1		1	2
NOVEMBER	1		1	2	3
DECEMBER					
SKUPAJ	4	9	9	22	35

Grafični prikaz 3:

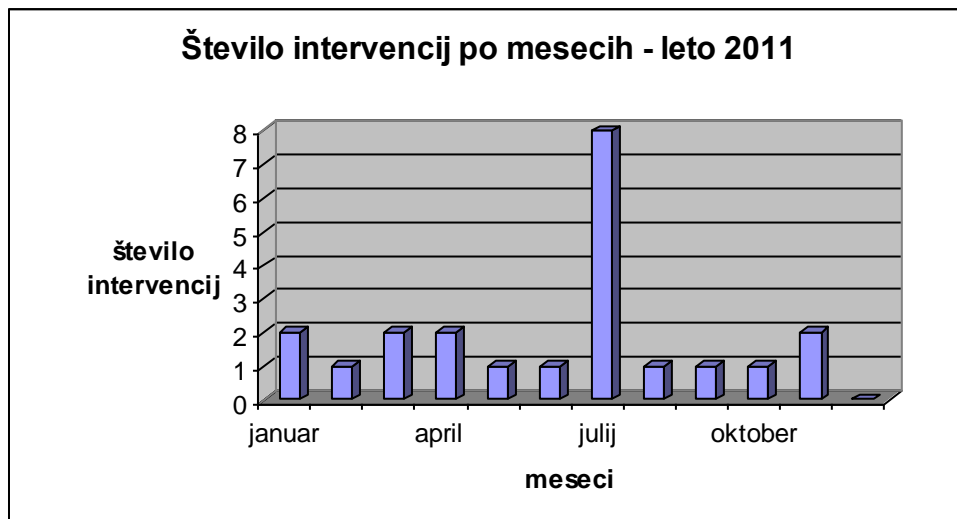

Tabela 4: Vrste intervencij v letu 2011 glede na št. primerov

Št. intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi oz. kraju	Št. intervencij z namestitvami mladoletnih v krizni center	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini brez namestitev	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini z namestitvijo v krizni center	Prisotnost pri zaslišanju mladoletnega otroka, primeri opustitve skrbi staršev za otroka	Intervencije ob težavah pri stikih, primeri mladoletnih begov od doma
4	1	5	2	3	5

Grafični prikaz 4:

7.4.3 LETO 2012

Tabela 5: Število opravljenih intervencij v letu 2012 glede na št. oseb

ŠTEVILO OPRAVLJENIH INTERVENCIJ					
MESEC	Št. opravljenih intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju	OSTALE INTERVENCIJE NA TERENU		SKUPAJ št. opravljenih intervencij na terenu	Število telefonskih pogovorov
		Mladoletni	Drugi		
JANUAR		1		1	4
FEBRUAR		1	1	2	6
MAREC					
APRIL		6	2	8	6
MAJ					
JUNIJ					
JULIJ	1	1	2	4	1
AVGUST	2		3	5	3
SEPTEMBER	1	3	2	6	7
OKTOBER	1	2	1	4	5
NOVEMBER	2	2	2	6	3
DECEMBER	3	5	4	12	10
SKUPAJ	10	21	17	48	45

Grafični prikaz 5:

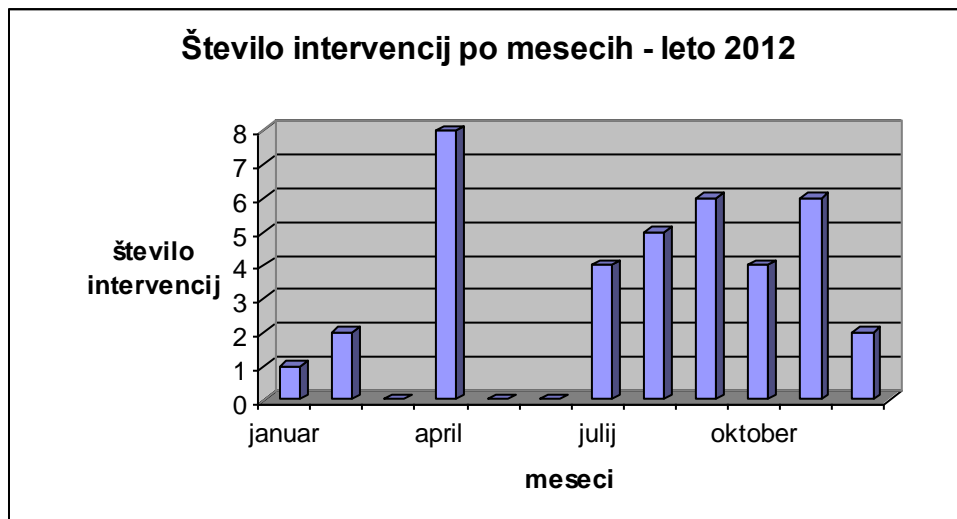

Tabela 6: Vrste intervencij v letu 2012 glede na št. primerov

Št. intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi oz. kraju	Št. intervencij z namestitvami mladoletnih v krizni center	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini brez namestitev	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini z namestitvijo v krizni center	Prisotnost pri zaslišanju mladoletnega otroka, primeri opustitve skrbi staršev za otroka	Intervencije ob težavah pri stikih, primeri mladoletnih begov od doma
10	5	13	5	5	6

Grafični prikaz 6:

7.4.4 LETO 2013

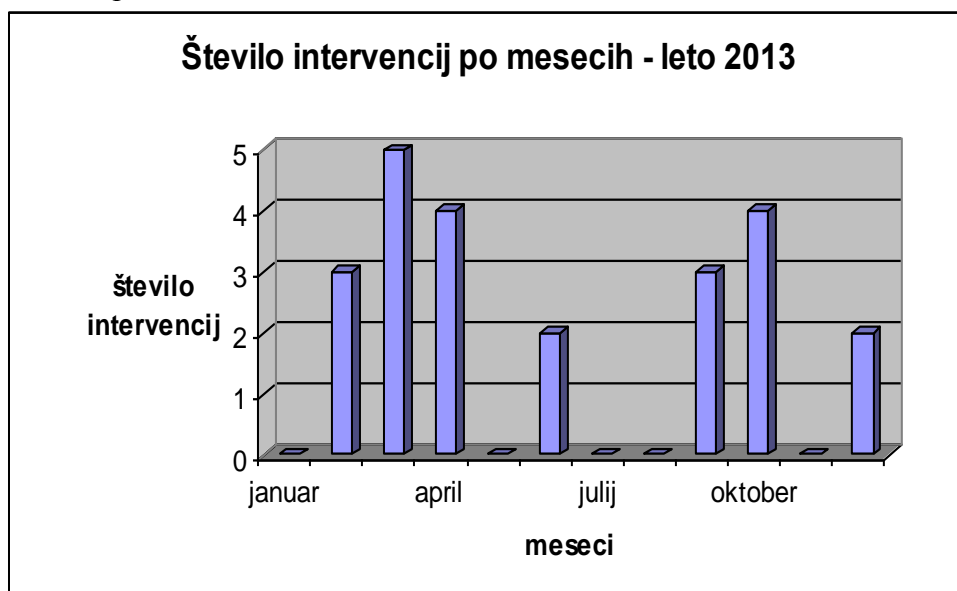
Tabela 7: Število opravljenih intervencij v letu 2013 glede na št. oseb

ŠTEVILO OPRAVLJENIH INTERVENCIJ					
MESEC	Št. opravljenih intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju	OSTALE INTERVENCIJE NA TERENU		SKUPAJ št. opravljenih intervencij na terenu	Število telefonskih pogovorov
		Mladoletni	Drugi		
JANUAR	1		1		2
FEBRUAR	2	1	3	3	2
MAREC		10	5	5	9
APRIL		3	2	4	3
MAJ	1		3		3
JUNIJ		3	1	2	1
JULIJ	1		2		4
AVGUST	4	2	5		6
SEPTEMBER	2	5	6	3	6
OKTOBER	3	1	8	4	5
NOVEMBER	2	1	2		3
DECEMBER	4	2	5	2	5
SKUPAJ	20	28	7	23	49

Tabela 8: Vrste intervencij v letu 2013 glede na št. primerov

Št. intervencij po Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi oz. kraju	Št. intervencij z namestitvami mladoletnih v krizni center	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini brez namestitev	Št. intervencij pri odraslih žrtvah nasilja v družini z namestitvijo v krizni center	Prisotnost pri zaslišanju mladoletnega otroka, primeri opustitve skrbi staršev za otroka	Intervencije ob težavah pri stikih, primeri mladoletnih begov od doma
20	8	12	4	11	2

Grafični prikaz 7:

Grafični prikaz 8:

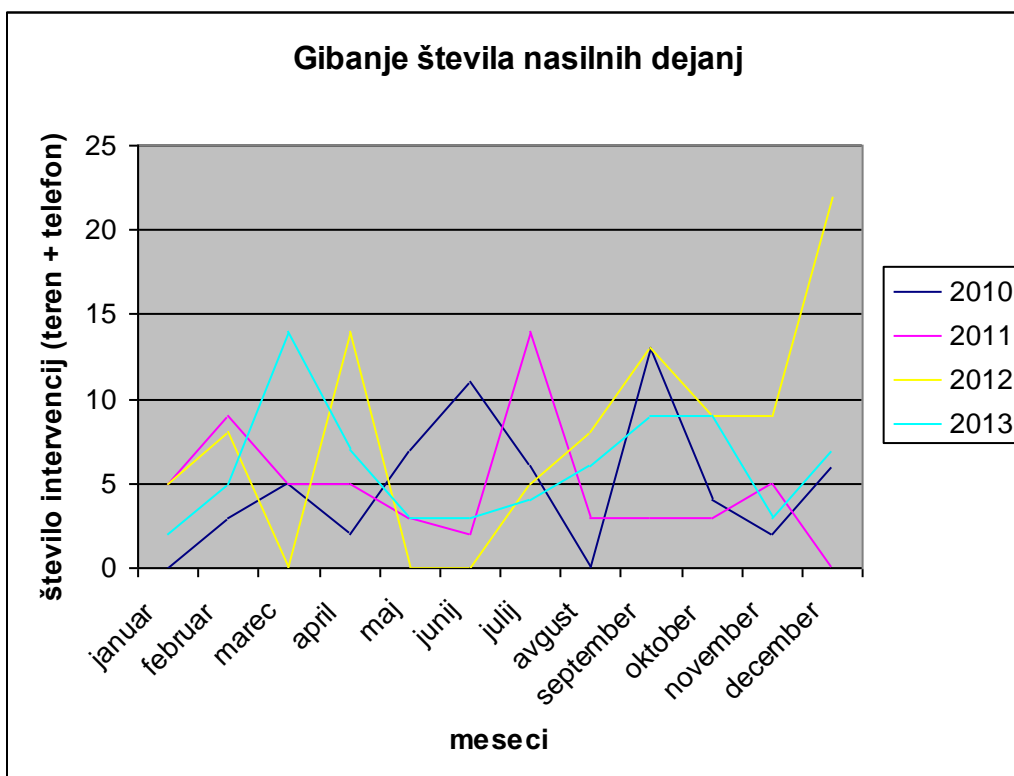

7.4.5 GIBANJE NASILNIH DEJANJ V 4-LETNEM OBDOBJU

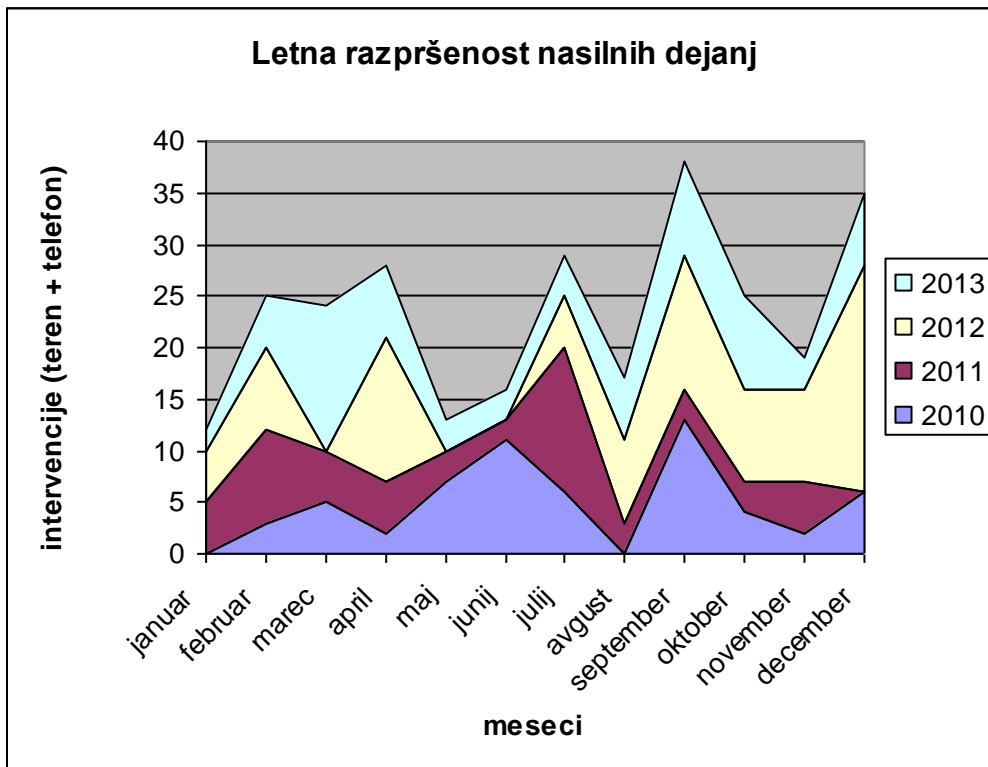
Pod to točko z grafičnimi prikazi predstavljam skupaj trende v obdobju zadnjih štirih let. Namen te predstavitve je prikaz določenega gibanja nasilnih ravnanj, na podlagi katerega sem izpeljala tudi analizo, ki podkrepi prej postavljene teze.

Natančnejše pojasnilo, kaj uvrščam pod določeno kategorijo, sem podala že v točki 7.4.1. Naslednji grafični prikazi predstajajo gibanje števila nasilnih dejanj, ki so bila obravnavana s strani interventne službe preko telefonskega pogovora ali dela na terenu. Natančno je izrisana krivulja za čas od leta 2010 do leta 2013. Izrazito so prikazani vrhovi nasilnih gibanj. Le-ti sovpadajo s posameznim obdobjem leta in so v odvisnosti od preostalih okoliščin, ki jih narekuje porazporeditev posameznih dogodkov, ki so večini ljudi v danem trenutku oziroma mesecu enaki. Nadaljnja sistematična analiza je podana pod točko 7.5.

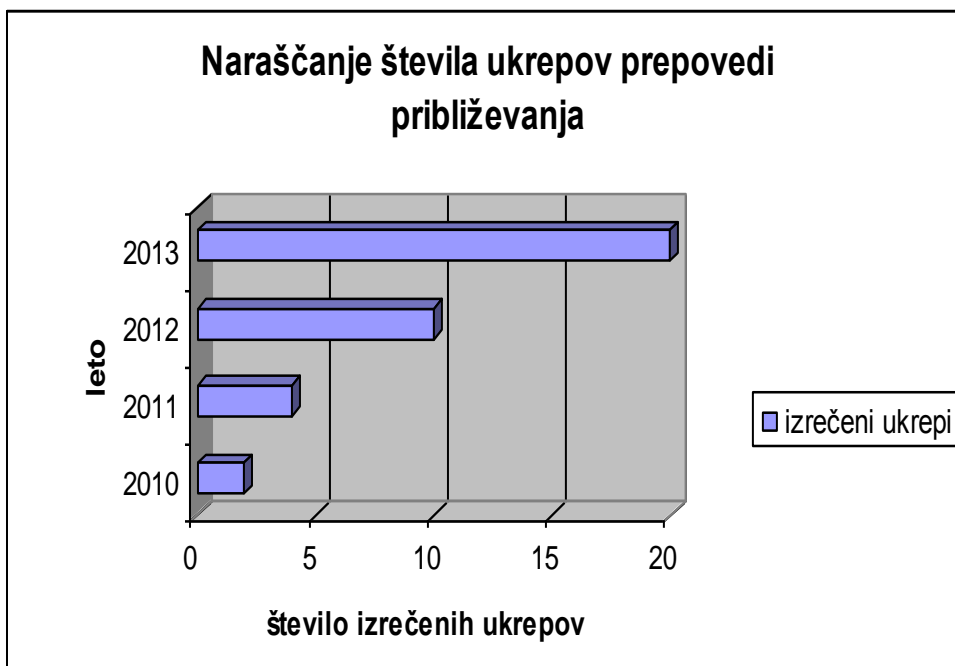
Grafični prikaz 9:

Grafični prikaz 10:

Grafični prikaz 11:

7.5 ANALIZA REZULTATOV

Analiza pridobljenih podatkov pokaže, da je hipoteza o naraščanju števila prijavljenih nasilnih ravnanj pravilna. Evidence CSD Kočevje nazorno prikažejo porast števila intervencij ob pojavu nasilja glede na izhodiščno leto 2010. Potrdim lahko tudi, da interventna služba poskrbi za trenutno umirjanje situacije, v njeni pristojnosti pa je tudi nameščanje mladoletnih in odraslih v krizne centre, sodelovanje s policijo pri begih od doma, spremljanje mladoletnih na zaslišanju, prevzemanje odgovornosti pri primerih, ko starši opustijo dolžno skrb nad otroki.

Porast nasilja dokumentirajo tudi datumi, datirani na tedenskih poročilih, ki pričajo o številu nasilnih dejanj po posameznih letih in ki hkrati kažejo na sosledje interventnega ukrepanja in izvedenih aktivnosti. Posamezne aktivnosti in delo interventnih socialnih delavk je razmejeno glede na vrsto in stopnjo nasilnega dejanja, vendar ni enotnega pravila, kaj storiti v primeru nastanka posameznega nasilnega konflikta. Strukturirano sem podala informacijo o poteku tipične obravnave primera pod točko 7.4.1. Ponovno opozarjam, da se dežurna delavka odloča kako ravnati, čemu dati prednost v danem trenutku, glede na dane okoliščine. Takoj je soočena z razmišljanjem in vpeljana v proces nudenja storitev in tvorjenja okvirjev načrta pomoči žrtvam. O uspešnosti interventne službe, hkrati pa o povečanju nasilnih dejanj glede na izhodiščno leto priča število opravljenih ur v sklopu dežurstev interventne službe. Podkrepilni kazalec je torej število opravljenih delovnih ur.

Tu se mi zastavlja vprašanje, ali je primerov nasilja več zaradi osveščenosti družbe. Zagotovo se na tem mestu strinjam z interpretacijo oziroma stališčem, ki jo/ga podajata avtorici Sedmak in Kralj, ki pravita, da nasilja še zdaleč ni mogoče obravnavati zgolj kot individualni problem posameznice, ki ga doživlja. Pojav nasilja je namreč odvisen od tega, kako družba reagira nanj. Lahko ga sankcionira in obsodi ter s tem skrbi za zmanjševanje možnosti za njegovo pojavljanje ali pa nasilje tolerira, minimalizira (Sedmak, Kralj, 2013: 176). Tudi sodobna družboslovna literatura namenja vprašanju, kdaj družbeni fenomen postane socialni problem, posebno pozornost. Na tem mestu je to upravičeno vprašanje. Socialni problem je prav gotovo več kot osebno mnenje o tem, da nekaj je ali ni družbeni problem; družbeni problem ima socialne komponente in zadeva večje število ljudi. Prav tako mora biti prepoznaven kot družbeni problem, se pravi, da ga občuti večje število ljudi dovolj močno, da želijo spremembo in so pripravljeni delovati zanjo. Da dovolj velika kritična množica ljudi prepozna

družbeni problem, pa je lahko dolgotrajen proces. Če ljudje zaradi nečesa trpijo, pa tega ne prepoznajo kot družbeni problem, potem to ni družbeni problem. To postane šele, ko je doseženo določeno strinjanje o tem, da je nekaj narobe, in so se ljudje pripravljene organizirati in ukrepati. Ti, ki zaradi česa trpijo, svoje situacije ne prepoznavajo nujno kot družbeni problem. Pogosto svoje trpljenje razumejo kot individualni ali moralni primanjkljaj, kot primanjkljaj sposobnosti, vrlin, sreče, lastno krivdo ipd. (Sedmak, Kralj, 2013: 176).

Sama ocenjujem, da je slovenska družba postala bolj osveščena. Ne morem pa na podlagi svoje raziskave, ki sem jo opravila, trditi, da je zaradi osveščenosti družbe prijav primerov nasilja več. Z gotovostjo lahko potrdim le, da vstopa v strokovno obravnavo več primerov nasilja kot prej. Kot bistvena razloga za slednje vidim osveščenost organov in služb, ki se s tovrstno problematiko ukvarjajo, ter postavitve systemskega okvirja (torej sprejem zakona s konkretiziranimi pooblastili).

Iz zapisov razgovorov z ženskami, ki so bili priloga k poročilom dežurnih interventnih delavk, je možno razbrati, da je dejavnikov, ki vplivajo na pojav nasilja kar nekaj. Med slednjimi sem odkrila, da so to pogosto težave z alkoholom (pri storilcu), brezposelnost (če je ta pri ženski, ji storilec očita nesposobnost, lenost), težave v službi (običajno pri storilcu, gnev in nezadovoljstvo iz delovnega okolja pa se kot nasilni psihični in fizični izbruhi prenašajo na ženske), slabo finančno stanje družine, različnost kultur (na Kočevskem živi veliko priseljencev in kot problem je pri tej populaciji zaznati, da storilci praviloma očitajo ženski in otrokom krivdo za izselitev iz domovine, nelagodje, slabšo sprejetost in težave pri iskanju zaposlitev v novem okolju). Na podlagi povedanega lahko potegnem povezavo med naraščanjem nasilja in ekonomsko krizo oziroma revščino. To je zagotovo eden od razlogov, da je v trenutni situaciji nasilja več.

Razvidno je tudi, da se je interventna služba v začetku svojega nastanka ukvarjala predvsem z otroki in mladoletnimi osebami, medtem ko je trenutno stanje takšno, da narašča število obravnav odraslih žrtev nasilnih dejanj. Ugotavljam, da so ženske spregovorile pozneje. Najprej smo se srečali s primeri, ko so otroci povedali, kaj se dogaja doma. Običajno smo bili o dogajanju obveščeni s strani šole, ki je pri otroku ali mladostniku zaznala vedenjske motnje in učne težave. Dinamika odnosov v družini je ponavadi takšna, da se težave družine pričnejo odkrivati šele, ko odraščajoči mladostniki s svojim vedenjem opozorijo na določene probleme. Šele med obravnavo otrok se je kot izvor vseh težav pokazalo nasilje očeta.

Zaznati je še, da se ženske sedaj prej odločajo za prijavo nasilja. Primerov, ko bi nasilje partnerja nad žensko trajalo več let ali daljše življenjsko obdobje, je manj. Ocenjujem, da se povečuje število prijav žensk, ki so mlajše, v svojem najaktivnejšem življenjskem obdobju, stare približno od 22 do 38 let. Gre sicer za grobo oceno, ker natančnega števila in odstotka nisem računala, zagotovo pa je izražen porast v tej starostni skupini. To so praviloma ženske iz družin, kjer so tudi majhni otroci, ki so prisotni ob izvajanju nasilja ali pa vsaj zanj vedo, četudi mu niso vedno priča.

Občutiti je tudi premik v sodelovanju centra za socialno delo z ostalimi institucijami, zlasti s policijskimi postajami. Odraz tega je drastično naraščanje števila izrečenih ukrepov prepovedi približevanja določeni osebi in kraju po Zakonu o policiji. Policija je postala odzivna na ogrožujoča vedenja povzročiteljev nasilja in jim začela poleg plačilnih nalogov zaradi kršitev javnega reda in miru izrekati tudi ukrepe prepovedi približevanja. Pogrešam pa še več sodelovanja z zdravstvom in zlasti s šolo. Sodelovanje s slednjo se običajno vzpostavi šele v poznejši fazi obravnave nasilja v družini. Iz študija interventnih poročil tudi ni razvidno, da bi bila šola prijaviteljica zaznanega nasilja (razen v enem primeru). Enako je s primeri prijav s strani dežurnih ali osebnih zdravnikov, ti primeri so zgolj posamični.

Posebnosti so razvidne tudi glede časovne dinamike obravnavanega nasilja. Glede na čas intervencije lahko potrdim, da se slednje izvajajo praviloma pozno popoldne, pogosto ponoči in ob nedeljah. Torej v času, ko ljudje več vstopajo v medosebne partnerske odnose in ko prihajajo iz službe domov. To so trenutki, ko so v istih prostorih, ko se ne morejo nikamor umakniti, ko so doma vsi družinski člani itd. V nekaterih družinah so to zelo stresni in krizni trenutki. Pojavljajo se še odstopanja v posameznih mesecih. Dinamika nasilnih odnosov, tako kot odnosov nasploh, je povečana z začetkom pomladi, v poletnih mesecih oziroma v času letnih dopustov in v mesecu oktobru, kar nekako sovpada z začetkom novega šolskega leta. To je možno povezati tudi s t.i. dejavniki tveganja, se pravi, da določeni dejavniki, vezani na družbeno in socialno življenje ljudi (pričetek pouka in šolskih obveznosti, prvih preverjanj znanja, dodatne obveznosti staršev, vezane na izobraževanje otrok, poletni oddih od službenih obveznosti, pričetek pomladi in novih aktivnosti) obremenilno vplivajo na ljudi in povzročijo trenja ter konflikte, ki privedejo do eskalacije nasilja.

7.6 UGOTOVITVE

V sodobni družbi se ne ukvarjamo več z vprašanjem obstoja nasilja. Raziskave so pokazale, da je nasilje prisotno in da presega okvire etničnih skupin/manjšin, revne in/ali neizobražene sloje prebivalstva. Z nasiljem različnih oblik se je možno srečati praktično na vsakem koraku.

Tudi družba je sprejela ničelno toleranco do nasilja. Politična volja je naredila korak naprej in sprejela podrobnejšo zakonodajo, ki je v praksi že zaživela in se pokazala za primerno. Morda bi ob primerih dobre prakse, ki so trenutno nekoliko nižje pojavnosti, uspešneje preventivno delovali.

Velik delež k napredku tega področja lahko doprinesejo strokovnjakinje same, katerih pomembna naloga je delovanje v smislu preventive, zatekanje k uspešnim življenjskim perspektivam, omogočanje kakovostnih storitev in nudenja žrtvi potrebne oskrbe.

Ugotavljam, da je delo interventne službe centrov za socialno delo po uvodnih manjših aktivnostih sedaj v polnosti zaživelo. Intervencij je čedalje več, število prijav narašča, povečuje se tudi število nudenja pomoči po telefonu. Interventna pomoč je v prvi vrsti namenjena žrtvam, pogovorov s povzročitelji je bistveno manj, kar je pokazatelj zagovorniške drže in prioritetenega obravnavanja prizadetih. Če primerjam starostno strukturo obravnavanih oseb v letu 2010 s poznejšimi leti, vidim premik v tem, da socialne delavke intervencije ne jemljejo več samo kot način obravnave ogroženih otrok, ampak je sedaj to zlasti pomoč za odrasle žrtve nasilja. Kaže se že tudi dinamika pogostosti pojavljanja nasilnih ravnanj v določenih obdobjih, ki jim interventno delo sledi, socialnim delavkam ne povzroča težav dežurstvo ob praznikih, v času poletnih dopustov in podobno. Iz preučenih poročil vidim, da je njihova odzivnost tudi v teh obdobjih zagotovljena in je na voljo v vseh potrebnih primerih. Velik premik zaznavam pri sodelovanju s policijo, ta je na lokalnem nivoju postala tudi za desetkrat odzivnejša (izhajajoč iz porasta števila izrečenih ukrepov prepovedi približevanja). Celo tako represivni organ kot je institucija policije, je ob dobrem sodelovanju s centrom za socialno delo zavzela držo, ki gre v bran žrtvi. Posledica so izrečeni ukrepi v bistveno večjem številu, s katerimi zagotavlja žrtvi varnejše okolje.

Svoje ugotovitve sem želela podkrepiti tudi s podatki, ki jih zbira in vodi Skupnost centrov za socialno delo. Pridobila sem evidence, ki se beležijo po mesecih, a spoznala, da so te zelo skope. Skupnost centrov za socialno delo je v vseh teh letih namreč beležila zgolj dva sklopa:

število izrečenih ukrepov prepovedi približevanja ter ostale intervencije. Ta dva podatka pa žal ne moreta podkrepiti ali ovreči rezultatov, ki izhajajo iz moje raziskave. Dodatno pojasnilo in komentar glede evidentiranja nasilja pri Skupnosti centrov za socialno delo sem poiskala tudi pri svoji regijski koordinatoriki, ki v takem beleženju podatkov vidi enako pomanjkljivost. Ti podatki so preskopi. Hkrati je izpostavila, da je interventnim delavkam težko vnašati podatke v informacijski sistem ISCS2, ki se trenutno uporablja kot uradna evidenca, saj v sklopu baze socialnih podatkov, kamor se vnašajo primeri nasilja ni opcij, s katerimi bi konkretizirale delo, ki je bilo opravljeno. Možnosti za konkretniji opis primera pa tudi ni. Tako ostajajo vsi ti primeri statistično neobdelani. Veliko je zlasti razgovorov po telefonu, ki se sploh nikjer ne beležijo.

Vseeno zaradi boljše predstave navajam podatke Skupnosti CSD.

Tabela 9: Podatki SCSD za leto 2010

2010	Število intervencij ~ prepoved približevanja	Ostale intervencije	SKUPAJ
JANUAR	26	6	32
FEBRUAR	75	18	93
MAREC	63	24	87
APRIL	55	27	82
MAJ	78	34	112
JUNIJ	66	27	93
JULIJ	65	29	94
AVGUST	51	20	71
SEPTEMBER	51	22	73
OKTOBER	67	33	100
NOVEMBER	54	25	79
DECEMBER	62	24	86
SKUPAJ	713	289	1002

Tabela 10: Podatki SCSD za leto 2011

2011	Število intervencij ~ prepoved približevanja	Ostale intervencije	SKUPAJ
JANUAR	64	28	92
FEBRUAR	49	36	85
MAREC	66	38	104
APRIL	68	47	115
MAJ	61	41	102
JUNIJ	67	54	121
JULIJ	52	55	107
AVGUST	65	46	111
SEPTEMBER	53	33	86
OKTOBER	74	38	112
NOVEMBER	51	52	103
DECEMBER	72	36	108
SKUPAJ	742	504	1246

Tabela 11: Podatki SCSD za leto 2012

2012	Število intervencij ~ prepoved približevanja	Ostale intervencije	SKUPAJ
JANUAR	57	43	100
FEBRUAR	47	33	80
MAREC	59	49	108
APRIL	59	41	100
MAJ	46	36	82
JUNIJ	56	35	91
JULIJ	66	51	117
AVGUST	56	40	96
SEPTEMBER	50	34	84
OKTOBER	48	51	99
NOVEMBER	71	70	141
DECEMBER	66	58	124
SKUPAJ	681	541	1222

Tabela 12: Podatki SCSD za leto 2013

2013	Število intervencij ~ prepoved približevanja	Ostale intervencije	SKUPAJ
JANUAR	43	57	100
FEBRUAR	32	28	60
MAREC	44	39	83
APRIL	50	49	99
MAJ	50	30	80
JUNIJ	54	42	96
JULIJ	60	43	103
AVGUST	90	42	132
SEPTEMBER	58	42	100
OKTOBER	70	37	107
NOVEMBER	81	43	124
DECEMBER	64	34	98
SKUPAJ	696	486	1182

Iz teh podatkov je vseeno razvidno dvojje: da se je število izrečenih ukrepov prepovedi približevanja rahlo zmanjšalo, ravno tako kot skupno število vseh primerov nasilja, z izjemo preostalih intervencij, ki so se vmes povečale. Pri evidentiranju se ločuje med primeri, kjer je bil storilec tako nasilen, da je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja – najhujši primeri nasilja, od drugih primerov, kjer tega ukrepa niso izrekli ali se je na interventnem delu počelo kaj drugega. Pojasnila, zakaj se prvo skupino izvzema od vseh ostalih intervencij, ni. Skleпам lahko, da je bila to želja ministrstva, zgolj zaradi tega, da bo ta kategorija primerljiva s policijskimi statistikami, saj bo šlo za skupen kazalnik. Vprašljivo se mi zdi že, da se pri evidencah tako oklepamo seštevanja ukrepov, ko pa sploh nimamo vpliva na njihovo izrekanje. So v absolutni pristojnosti policije, naši stroki samo sporočajo, da gre za najresnejše primere. Vsekakor koristen podatek, a ne odločilen, saj socialne delavke razsežnosti in težavnosti konkretnih nasilnih dejanj ne merimo samo po tem ukrepu ali po moči klofute, brce, grobe besede, saj se zavedamo, da je vsako nasilje resno. Zato zame to ni merodajen kazalnik ali pa vsaj ne more biti edini kazalnik, ki bi ločeval ene primere od drugih, in hkrati zagotovo vsi ostali primeri ne spadajo v isti koš z enotno oznako preostale intervencije.

Dodati moram, da sem seznanjena, da se pod kategorijo preostalih intervencij beleži vsak interventni obisk ne glede na njegovo vsebino – izvedeno vrsto aktivnosti. Evidence so

takšne, da se vnosu v bazo statistik doda oznaka Ostale intervencije, čemur sledi prostor, namenjen kratkemu opisu dogodka. Dežurna socialna delavka torej s svojimi besedami v nekaj kratkih stavkih povzame dogodek in opiše intervencijo. Kriterijev, kaj točno naj se beleži, ali zahtev po naštevanju socialnovarstvenih storitev in opisa delovnih nalog ni. Zaradi tega pravega uvida v to, kaj podatki sporočajo, ni. Pomembno pa se mi zdi ponovno izpostaviti, da se tudi tu kljub vsemu odraža povečanje števila primerov v kategoriji preostale intervencije, kar kaže, da interventne službe obravnavajo vedno več primerov, to pa pomeni več izhodov na teren, več pomoči v kriznih situacijah, več strokovne obravnave. Je odraz, da je ustanovitev interventnih služb pravilna in koristna novost ter hkrati nujno potrebna. Policija kot institucija zagotovo nima pravih vzvodov, da bi pomagala ženskam, ki doživljajo nasilje, razen tega da zastrašujoče deluje na nasilneža, nevladne službe in organizacije pa nimajo možnosti (pooblastil) za vstop in interveniranje v zasebnih prostorih. Edino kar lahko poveže in ponudi oboje, je interventna služba. To vidim kot ključno, zato jo je potrebno čim pogosteje uporabiti. Ker je evidentiranega interventnega dela več, pomeni, da imamo nasilja in prijav iz leta v leto več. Tudi na ravni celotne Slovenije se ta trend potrди.

Kot je bilo že omenjeno, moram tovrstno beleženje oceniti za zgrešeno in ostajam mnenja, da gre za neprimerno statistično evidentiranje. Vpogled v konkretne dokumente in poročila daje pravi uvid, kaj in kako se dela, ter ponuja možnosti realne ocene kvalitete interventnih storitev, zato menim, da bi bilo nujno potrebno razmisliti, kako pravilneje in boljše izdelati statistične prikaze.

Podatke evidentiranega nasilja sem pridobila iz še enega vira. To je z Generalne policijske uprave v Ljubljani, na pisno zahtevo. Zahtevo po razkritju podatkov v raziskovalne in izobraževalne namene so odobrili in mi preko kontaktne osebe, g. Alojza Sladiča, sporočili naslednje evidence policije.

Tabela 13: Število obravnavanih kaznivih dejanj po 191. členu KZ-1 (Nasilje v družini) glede na zaključni dokument

zaključni dokument	leto			
	2008	2009	2010	prvo polletje 2011
ovadba	120	2478	2344	1039
poročilo	3	184	292	141
SKUPAJ	123	2662	2636	1180

Policija je tabelo izdelala na podlagi števila obravnavanih nasilnih dejanj, ki so izpolnila tudi znake kaznivega dejanja nasilja v družini. To kaznivo dejanje je novo, njegova definicija je specialnejša, navaja znake, ki so vezani na družinsko okolje. Pred tem za primere nasilja v zasebni sferi nismo imeli posebnega kaznivega dejanja in se je storilce preganjalo na podlagi kaznivega dejanja nasilništva in nekaterih drugih dejanj. Zaradi specifične načina nasilnega ravnanja v družini je bilo to kaznivo dejanje po prejšnjih opredelitvah težje dokazljivo. Velikokrat je bilo zaradi tega tudi ocenjeno, da kaznivega dejanja sploh ni bilo in je policija storilce kaznovala zgolj za prekršek. Tudi kazni so bile potem milejše, saj so se izrekale zgolj globe.

V zgornji tabeli policija statistične podatke deli glede na zaključni dokument. To pomeni glede na način, kako se policijska obravnava primera konča. Če je v zadevi policija primer zaključila s poročilom, to pomeni, da zadeva ni bila posredovana državnemu tožilcu niti preiskovalnemu sodniku, zato kazenskega postopka proti storilcu ne bo. Prav tako ne bo kaznovanja za kaznivo dejanje. Sum storitve kaznivega dejanja se zavrne, policija opravi oceno, da kaznivo dejanje, kot ga opredeljuje zakon, ni bilo storjeno. Kazni nasilnež ne bo prejel.

Če pa se je primer zaključil z ovadbo, ki jo po uradni dolžnosti pripravijo kriminalisti, pomeni, da bo primer posredovan državnemu tožilcu, ki bo moral prav tako po uradni dolžnosti spisati obtožnico in jo posredovati sodišču. Sledil bo kazenski postopek in kazen storilcu.

Ob primerjavi obeh tipov primerov je torej razvidno, da se sicer povečuje število tako enih kot drugih, a je nasilnih dejanj, ki končajo na obravnavi na sodišču več, tudi do desetkrat in več, kot tistih, kjer nasilnež ni kaznovan. Kljub vsemu še vedno preveliko primerov ne dobi epiloga na sodišču in nasilneži ubežijo vsakršni kazni.

Tabela 14: Pregled ukrepov "Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi" po 39. a členu Zakona o policiji

Policijska uprava	2004*	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celje	0	39	95	96	116	240	227	266
Koper	2	14	13	38	30	74	70	106
Kranj	2	5	11	18	21	43	62	34
Krško	3	7	8	21	24	36	22	/
Ljubljana	1	21	39	92	92	135	141	110
Maribor	1	18	41	125	132	310	301	300
Murska Sobota	2	1	2	8	15	63	60	46
Nova Gorica	0	18	29	33	28	42	26	29
Novo mesto	3	10	15	27	38	92	96	139
Postojna	0	1	6	10	8	17	17	/
Slovenj Gradec	0	17	23	36	52	69	58	/
SKUPAJ	14	151	282	504	556	1121	1080	1031

* ukrep policija izvaja od 23. 09. 2004 dalje

Ta tabela prikazuje število izrečenih ukrepov prepovedi približevanja po posameznih policijskih upravah po Sloveniji. Iz nje je razvidno, da je število teh ukrepov pri vseh policijskih postajah naraščalo do leta 2009. V letu 2010 in 2011 je pričelo upadati, pri nekaterih policijskih postajah je razvidno celo, da v celem letu 2011 ni bilo izrečenega niti enega samega tovrstnega ukrepa. Ker se po izkušnjah, ki jih imam iz naše interventne službe, ti ukrepi izrekajo v primerih najhujšega družinskega nasilja, gre za trende in držo, ki niso zaščitniški do žensk in otrok z izkušnjo nasilja. Zagovornišтво tu ni izkazano. Ker gre pri tem ukrepu za takojšnjo odstranitev nasilneža iz bližine ženske in otrok ter domačega okolja, je neuporaba teh ukrepov lahko odraz manj učinkovite obravnave, zlasti ob upoštevanju dejstva, da je na sodno rešitev zadeve in odmere kazni nasilnežu potrebno čakati še zelo dolgo, v vmesnem času pa je ženska izpostavljena veliki verjetnosti ponovnega nasilja.

Tabela 15: Nadaljnji postopek obravnave ukrepov "Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi"

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Število ukrepov	14	151	282	504	556	1121	1080	1031
Število razveljavitev	/	11	26	42	36	54	39	40
Delež razveljavitev	/	7,3 %	9,2 %	8,3 %	6,5 %	4,8 %	3,6 %	3,8 %
Podaljšanje do 10 dni	/	107	198	369	405	873	823	756
Podaljšanje do 60 dni	/	20	55	81	96	152	151	160
Število kršitev ukrepa*	6	95	140	201	237	312	307	346
Delež kršitev ukrepa	42,8 %	62,9 %	49,6 %	39,9 %	42,6 %	27,9 %	28,4 %	33,5 %

* kršitve po 7. odstavku 39. a člena Zakona o policiji

Zgornja tabela prikazuje, kaj se je dogajalo po izreku ukrepa prepovedi približevanja v posameznem primeru. Zaslediti je, da se povečuje število podaljšanj ukrepa. Podaljšanje za dodatnih 10 dni se pojavlja v 74,5 % primerov, za dodatnih 60 dni pa v 15,1 % primerov. Pri podatku o številu razveljavitev moram poudariti, da je postopek pri tem tak, da mora policija vsako odredbo, s katero izreče ta ukrep, posredovati preiskovalnemu sodniku. Slednji mora po uradni dolžnosti preveriti njeno utemeljenost in zakonitost, pri tem pa jo lahko razveljavi kot napačno ali potrdi kot pravilno. Če jo potrdi, jo lahko hkrati podaljša do 10 dni, ne glede na to, ali ima za podaljšanje predlog ženske, žrtve nasilja, ali ne. Ženska, ki je doživela nasilje, ima možnost, da se na odločitev sodnika pritoži. Po zbranih podatkih ženske podajo pritožbo le v 5 % zadev (tak odstotek navaja Filipčič, K. v Nasilje nad ženskami v Sloveniji, 2013: 67). Tu je pomemben še podatek o deležu kršitev ukrepa s strani storilcev. Razvidno je, da se ta delež giblje med eno do dvema tretjinama vseh primerov, kar je izjemno veliko. Podatek pove, da ukrep kljub svoji varovalni funkciji ne dosega takšnega namena. Visok delež kršitev kaže, da varnost in zaščita žensk, žrtev nasilja, nista zagotovljena. Ker sama razpolagam zgolj z že izdelanimi statistikami, ne morem izpeljati teze, zakaj toliko kršitev. Nadzor nad spoštovanjem ukrepa je raziskovala še dr. Filipčič (Nasilje nad ženskami v Sloveniji, 2013: 67), ki pove, da je vpogledala v same spise, in sicer pri PU Ljubljana, pri čemer je ugotovila,

da v več kot polovici zadev zabeležk o spremljanju tega ukrepa ni bilo. Bili pa so dosledni pri PU Novo mesto, kjer policija skrbno in pogosto nadzoruje spoštovanje ukrepa. V analiziranih primerih so policisti izvajali nadzor najmanj enkrat dnevno, v 42 % zadev tudi dvakrat dnevno, ves čas trajanja ukrepa. Praviloma policisti pridejo k žrtvi in jo vprašajo, ali je storilec kršil ukrep, redkeje pa jo o tem povprašajo v telefonskem razgovoru.

Tabela 16: Kršitve Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)

kršitve	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nasilje v družini (6/4 ZJRM-1 v povezavi s 6/1, 6/2 in 6/3 ZJRM-1³⁴)	2415	5120	5064	4000	3857	3735

Razumeti je treba, da policisti, ki zaradi prijave nasilnega vedenja pridejo na intervencijo v zasebne prostore, poizvedujejo, kaj točno se je zgodilo. Glede na navedbe udeleženi, torej tako žensk, ki so doživele nasilje, kot nasilneža, presodijo, ali gre samo za prekršek ali že za kaznivo dejanje nasilneža. Če se odločijo za prekršek, izdajo plačilni nalog z navedbo višine globe, ki jo mora nasilnež poravnati. Tako zgornja tabela prikazuje število izrečenih glob. Opazno je, da njihovo število do leta 2008 narašča, potem pa prične upadati. Ta upad pripisujem dejstvu, da do tega leta nismo imeli formiranega kaznivega dejanja nasilja v družini, potem pa, zato se policisti raje kot za prekršek odločajo za kaznivo dejanje in nasilnemu ravnanju pripisujejo hujšo obliko kriminalnosti. S tem se kaže večja senzibilnost do problema, torej zavedanje o večji resnosti in teži posledic, ki jih ženske zaradi teh ravnanj utrpijo.

Ti podatki podajo drugačno sliko. Primerjava omogoča, da lahko povlečem vzporednico s podatki, ki izhajajo iz analiziranja dela interventne službe. Kot je vidno v tabeli 13, je količina pri policiji obravnavanih primerov nasilja v primerjavi z izhodiščnim letom 2008 poskočila kar za dvajsetkrat. Ker gre ravno za povišanje v obdobju po letu 2008, to pripisujem

³⁴ Zakon o javnem redu in miru, 6. člen: nasilno in drzno vedenje

(1) Kdor izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, se kaznuje z globo od 60.000 do 120.000 tolarjev.

(2) Kdor koga udari, se kaznuje z globo od 80.000 tolarjev do 150.000 tolarjev.

(3) Kdor se pretepa, se kaznuje z globo od 100.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

(4) Če so prekrški iz prejšnjih odstavkov storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu, se kršitelj kaznuje z globo od 150.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

uveljavitvi Zakona o preprečevanju nasilja v družini. In ker je policija represivni državni organ, ki za osnovo svojega dela jemlje konkretna zakonska pooblastila, na podlagi katerih se izvršujejo vsa ukrepanja, trdim, da je pri policijski obravnavi zaznati pozitivne učinke nove zakonodaje. Kar ocenjujem kot pozitivno, je dejstvo, da se večino primerov pripelje do ovadbe in v poznejši kazenski postopek, zgolj od 7 % do 13 % primerov se zaključijo s poročilom brez nadaljnjega ukrepanja.

S primeri nasilja se po končani policijski obravnavi ukvarja sodišče. Sodni postopki se vodijo za vse primere, za katere je bila vložena ovadba. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije, objavljeni na spletni strani³⁵ novembra 2012, podajo informacijo o ovadenih primerih nasilja. Pravijo, da je bilo v letu 2010 za kaznivo dejanje nasilja v družini ovadenih 1168 oseb, za telesne poškodbe 1768 oseb, za spolno nasilje 345 oseb, za zanemarjanje otroka in surovo vedenje 469 oseb in za umor 54 oseb. V letu 2011 pa so razvidne sledeče ovadbe: za kaznivo dejanje nasilja v družini ovadenih 1092 oseb, za telesne poškodbe 1654 oseb, za spolno nasilje 443 oseb, za zanemarjanje otroka in surovo vedenje 481 oseb in za umor 35 oseb. Storilci nasilnih kaznivih dejanj so bili najpogosteje obsojeni zaradi povzročenih telesnih poškodb. V letu 2011 je bilo zaradi tovrstnih kaznivih dejanj obsojenih 570 moških in 38 žensk, leto prej pa 535 moških in 41 žensk. Storilci nasilja v družini so bili v letu 2011 obsojeni 207-krat (200 moških in 7 žensk), v letu 2010 pa 186-krat (182 moških in 4 ženske). Osebe, obsojene zaradi kaznivih dejanj spolnega nasilja, so vedno moški – v letu 2011 jih je bilo 80, v letu 2010 93. V letu 2011 je bilo med obsojenimi za zanemarjanje otroka in surovo ravnanje 45 moških in 51 žensk (skupaj torej 96 oseb), v letu 2010 pa 50 moških in 30 žensk (skupaj 80 oseb). Osebe, obsojene zaradi kaznivega dejanja umora, so praviloma moški, v letu 2011 jih je bilo 26 (in 2 ženski), v letu 2010 21 (in 6 žensk). Če torej pogledam konkretne podatke za leto 2010, od policijsko obravnavanih primerov do končnih obsodb za kaznivo dejanje nasilja v družini, pridem do 7,05 % pravnomočno obsojenih storilcev.

Številke kažejo, da je sodna obravnava še eno rešeto, skozi katero gredo storilci nasilnih dejanj. Hkrati povedo, da jih tudi iz sodnega postopka večina odide oproščenih in spoznanih za nedolžne. Podatek iz leta 2010 pove, da je obsojenih le 25,2 % storilcev, iz leta 2010 pa, da gre za 27,5 % obsojenih storilcev. Kljub prenizkemu deležu sodno kaznovanih je zabeležena majhna rast obsodb. Na spletnih straneh Statističnega urada Republike Slovenije nisem uspela

---

³⁵ Omenjena novica se nahaja na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5148 (29. 08. 2014).

najti podatkov za preostali leti, zajeti v analizo, zato ni možno v celoti določiti deleža obsojenih za predmetno obdobje.

Iz tabele 14 je razvidno gibanje števila izrečenih ukrepov približevanja. V obdobju od leta 2004 do leta 2009 se je število hitro povečevalo. V letu 2010 se je v nekaterih policijskih upravah še zviševalo, drugje pa se je že začelo zmanjševati. Večji upad je viden v letu 2011, ko nekatere uprave niso beležile niti enega izreka prepovedi približevanja. Razlog temu gre iskati v povezavi s komentarji, ki jih je slišati s strani žensk z izkušnjo nasilja, ki pravijo, da so policisti dandanes čedalje manj pozorni in bolj brezbrizni kot včasih. Glede na dejstvo, da je izključno policija pristojna za izrek omenjenih ukrepov, vzroki za nezadovoljstvo izvirajo pri njih. Definitivno gre za močen zasuk v stališču do zlorabljenih žensk, ki ga smemo močno kritizirati. Če smo že prišli do znatnega napredka, da nasilje ne ostaja več prikrito, če smo spoznali in spregovorili ter pričeli prijavljati primere nasilja, potem tudi ne smemo zavirati pri ukrepanju. Izrekanje teh ukrepov je ključno, zlasti pri neposrednih intervencijah na terenu, ko je za umirjanje situacije nujno, da se nasilnega moškega odstrani iz domačega okolja. Do sedaj je bil praviloma ta ukrep s strani zlorabljenih žensk viden kot znak, da tudi institucije delamo resno in da nam je mar za njihovo zaščito in varnost. Bojim se, da se bo zgrajen odnos zaupanja pričel krhati.

Enako stanje kažejo še podatki iz tabele 16, od koder izhaja spoznanje, da je tudi obravnavanja prekrškov zaradi nasilne vsebine manj. Mislim, da pogostost nasilnih ravnanj ostaja ali se celo zvišuje, jih pa policija obravnava manj, ker so zavzeli drugačno mnenje o tem, kaj/kakšna so tista dejanja in ravnanja, ki izpolnjujejo zakonske znake za prekršek ali kaznivo dejanje. To je odraz njihove brezbriznosti in večjega toleriranja storilčevih ravnanj.

Pomembnost ukrepa prepovedi približevanja utemeljujem tudi z dejstvom, da je kar od 70 % do 76 % ukrepov podaljšanih s sklepom sodišča. Torej tudi sodišče kot naslednji sodelujoči organ v obravnavi nasilja zelo pogosto ugotavlja nujnost umika nasilneža iz skupnega doma. Še en razlog več, da načina in pogostost izrekanja ne spreminjamo.

Kar štejem v dobro policije, pa so podatki, ki kažejo, da je kršitev izrečenih ukrepov prepovedi približevanja v zadnjem triletju manj. Predhodno se je delež kršitev gibal med 40 % in 63 %, kar je izredno visok delež, sedaj se to pojavlja v manj kot tretjini primerov. Morda smemo iskati vzroke za upad kršitev izrečenih ukrepov pri osveščenosti vsakega posameznika (povzročitelja nasilja) in pozitivnem učinku dela strokovnih delavk centrov za socialno delo,

ki skozi pogovor in pravilno ukrepanje vplivajo na razmišljanje storilcev, saj le-ti doživijo uvid v pravilno in dopustno ravnanje.

Slika je na ravni države rahlo drugačna kot na lokalnem nivoju. To obžalujem, saj preobrat, ki je razviden v statistiki, pripisujem začetku neke nove politike oziroma novemu načinu vodenja policijskih obravnav na področju nasilja v družini. O tem načinu razmišljam na podlagi tabel 14 in 16, kjer leto 2009 predstavlja začetek zmanjševanja števila obravnavanih primerov. Kot novi način pojmujem najverjetnejšo interno spremembo znotraj delovanja policije in/ali dokumentiranja ukrepov. Zapisana trditev je zgolj moje osebno mnenje, saj delavke centra za socialno delo nimamo vpogleda v interno dokumentacijo preostalih institucij, vključenih v obravnavo nasilja. Vsekakor pa mislim, da moramo biti na zaznane trende pozorni in jih v bodoče spremljati in ustrezno analizirati, morda bodo zahtevali dodatno raziskavo, ki pa ni predmet empiričnega dela te naloge.

V praksi smo trud strokovnjakinj in teorije, ki je spisala sodoben in učinkovit zakon, realizirali s primeri dobre prakse. Pokazali smo veliko motivacije in gradili na uspešnem sodelovanju. Koherentno smo delovali centri za socialno delo, nevladne organizacije, policija, sodišča. Vsi skupaj smo prispevali k uresničitvi individualnih načrtov pomoči žrtvam. Tovrstne poglede in stališča moramo ohranjati, saj so zastavljeni dobro, in se zavedati, da ob izpadu katerega od sodelujočih organov družbeni problem nasilja lahko zapeljemo v popolnoma drugačne vode in uporabimo metode dela, ki ne bodo "skupaj z žrtvijo", ampak "nasproti nje".

8 USMERITVE ZA PRIHODNJE DELO

8.1 OSREDOTOČENJE NA PERSPEKTIVO ŽIVLJENJSKEGA POTEKA

Ženske se z nasiljem spoprijemajo različno. Tako takrat, ko se dogaja, kakor pozneje, ko se spopadajo z njegovimi posledicami. V tem pomenu se je v okviru feminizma v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja zgodil tudi terminološki premik: namesto besede "žrtev" se je začela uporabljati beseda "preživele" (v izvorniku *survivor*).³⁶

---

³⁶ Tako tudi Kelly Liz v poglavju Žrtve ali preživele? v knjigi Spolno nasilje (1996), Feministične raziskave za socialno delo, str. 148.

Ugotovljeno je bilo, da obstajajo vsaj trije koncepti odzivanja in reagiranja na nasilje. To so upor, obvladovanje in preživetje.

Obvladovalne strategije uporabljajo ženske med napadi, takoj po njih ali čez čas. Obvladovanje je definirano kot dejanje, s katerim se izognemo stiski ali jo nadziramo. Ženski obvladovalni odzivi so aktivna, konstruktivna prilagoditev na doživetje izrabljenosti. Odziv posameznice je odvisen od tega, kako opredeli to, kar doživi, od okvira, v katerem se to zgodi, in od virov, ki so ji takrat in pozneje na voljo. Na njene možnosti obvladovanja vplivajo njeni notranji viri, osebni položaj in dostopnost podpore socialnih mrež in strokovnih služb. Pogosto se pojavlja, da je posledica groženj z nasiljem vnaprejšnje obvladovalno vedenje, s katerim se poskušajo ženske izogniti spolnemu nasilju (Spolno nasilje, 1996: 148).

Upor pomeni dejavno nasprotovanje, boj, zavrnitev sodelovanja ali podreditve. Upor implicira občutek sile, moči ali pa osebo, ki aktivno nasprotuje. Je posebna oblika obvladovalne strategije. Nanaša se na dogodke, kjer je uporabljena sila in se ženske fizično uprejo. Ženska se lahko upre tudi tako, da se v primerih, ko jo moški poskuša prestrašiti, ne ustraši ali vsaj ne pokaže strahu. Upor torej vključuje dejavno nasprotovanje izrabljajočemu moškemu vedenju oziroma nadzoru, ki ga hočejo moški imeti nad ženskami (Spolno nasilje, 1996: 149). Hkrati je obvladovalna strategija, ki onemogoči nekatere oblike premoči, ki jo imajo izrabljajoči moški nad ženskami. Kadar se obvladovanje združi s politično akcijo, kjer posameznice ali skupine razumejo socialne vzroke svoje stiske in vidijo rešitev v družbeni akciji, pa gre za kolektivni upor. Razširjenost in oblika ženskega upora proti napadom je odvisna od okoliščin in od virov, o katerih čutijo, da jih lahko kadar koli uporabijo. Upor zahteva dovolj moči, da so pripravljene tvegati, saj se lahko dogodki stopnjujejo. V nekaterih primerih lahko upor onemogoči ali omeji nasilje, v drugih ga lahko poveča (Spolno nasilje, 1996: 150).

Preživeti pomeni živeti naprej. Pomeni obstajati naprej po življenjsko nevarni izkušnji, ki je sestavni del primerov nasilja. Preživetje je pozitiven izid poskusov obvladovanja oziroma upiranja. Beseda preživeti se uporablja tako za fizično kot čustveno preživetje nasilnega napada. Čustveno preživetje se nanaša na stopnjo, do katere so ženske sposobne prenoviti svoje življenje, tako da izkušnje nasilja nimajo vseobsegajočega in kontinuiranega negativnega učinka na njihovo življenje (Spolno nasilje, 1996: 150–151).

S prepoznavanjem, dokumentiranjem in ovrednotenjem najrazličnejših načinov, s katerimi se ženske upirajo (spolnemu) nasilju, postane mogoč premik od viktimizacije k razumevanju zapletenosti ženskih izkušenj (spolnega) nasilja (Spolno nasilje, 1996: 175).

Za socialno delo je pomembno, da se odziva na potrebe uporabnic. Da namesto vnaprej definiranih rešitev in definicij problemov omogoča, da vsak človek zase definira zlorabo in nasilje. To je pogoj, da socialna delavka prevzame vlogo zagovornice prizadete ženske.³⁷

“Nekatere ženske se tako globoko definirajo prek odnosov z moškimi, da konec odnosa doživljajo kot izgubo “same sebe”, druge iz nasilnega odnosa ne morejo izstopiti zaradi ekonomske odvisnosti, tretje je strah naporov, ki jih zahteva skrb za otroka, ki ni porazdeljena med več odraslih, četrte dolgo verjamejo obljubam storilcev in zaupajo v smisel lastnega žrtvovanja. Mnogo žensk doživi premalo podpore pri odločanju za takšno dejanje, prestrašene in premalo zaščitene so tudi, ko gre za vprašanje pravnih norm in osebne varnosti. Socialne delavke dolgo niso bile pozorne na to, da je za večino žensk problem nasilja prevelik, da bi ga lahko rešile same brez podpore drugih žensk in drugih podobnih izkušenj. Pri svetovanju v socialnem delu je zato potrebno upoštevati, da se vsaka ženska različno odziva na svetovalne tehnike. Nekatere se uspejo rešiti v situacijah neverjetnega nasilja in zmorejo neverjetno dobro skrbeti za svoje otroke in druge ljudi. Druge ne preživijo ali pa je cena za preživetje previsoka. Včasih posameznice zavrnejo ponujene možnosti ali poti, ki se v določenem obdobju zdijo pomembne, kvaliteta njihovega življenja pa ostaja nizka. V svetovalnem procesu je potrebno upoštevati obe skupini in vedeti, da nekatere ženske, iz kakršnega koli razloga že, ne preživijo in ostajajo skrajno ranljive. Pomembno pa je, da socialna delavka vedno ostaja v vlogi njihove zagovornice, kar pomeni tudi to, da spoštljivo ravna z vsemi odločitvami žensk, tudi z odločitvijo, da ostanejo v nasilnem odnosu” (Zaviršek, 1994: 77).

Za vse prizadete osebe je pomembno, da se jim omogoči prostor, v katerem se bodo počutile varno, kjer bodo čutile zaupanje, moč, bližino in samozaupanje. Varnost pomeni zaupanje v to, da lahko človek sam sebe brani in zavaruje, pa tudi bazično zaupanje v to, da človek od drugih ne bo doživel bolečine, nasilja in izgube. Zato je po eni strani potrebna sprememba prakse v psihosocialnih službah, ki neposredno pomagajo prizadetim ženskam, po drugi strani pa sprememba perspektive, ki bo krepila osebno izbiro, spodbujala neodvisnost in nudenje pomoči, da se kultivirata osebna in socialna moč žensk (Zaviršek, 1994: 107). Potrebna je čim

---

³⁷ Tako stališče zavzema tudi Zaviršek, D.: Ženske in duševno zdravje, poglavje Zanikanja in prezrtja, str. 74.

večja senzibilizacija osebja, ki ženskam, ki so preživele nasilje, pomagajo, in ki je hkrati sposobno in usposobljeno odgovoriti na travmatični dogodek. Čustva prizadete morajo biti razumljena obenem s travmatičnim dogodkom, nanje pa je potrebno odgovarjati z nudenjem psihične podpore in opogumljanjem (Zaviršek, 1994: 108).

Zavzeti je treba socialno perspektivo in poudariti, da je nasilje vse tisto, kar človek doživi kot nasilje in občutek, da je v funkciji drugega, da je njegovo telo le inštrument za zadovoljevanje potreb, interesov drugega. Je torej vse tisto, kar človek sam zase definira kot zlorabo. Takšna perspektiva omogoča, da se strokovnjakinja odziva na potrebe uporabnic določene službe in se prilagaja potrebam ljudi, ki prihajajo po pomoč. Namesto vnaprej definiranih rešitev in definicij se ohranja odprt prostor, da to stori tista, ki je prizadeta. Takšen koncept, ki upošteva najprej perspektivo uporabnic in uporabnikov, je v svetu močno spremenil modele intervencije in modele psihosocialne pomoči (Zaviršek, 1994: 152).

8.2 TROJNI MANDAT STROKOVNIH DELAVK IN DELAVCEV

Najpogosteje je predmet socialnega dela opredeljen kot pomoč ljudem v različnih življenjskih stiskah. Vendar pa centri za socialno delo izvajajo zelo različne dejavnosti, kar kaže, da t.i. pomoč ni njihovo edino poslanstvo. Obseg njihovih nalog sega od svetovanja in terapevtskega dela (psihosocialne pomoči) do izvrševanja javnih pooblastil. Postopno večanje zakonsko določenih pristojnosti v okviru javnega sektorja je povzročilo priznanje in krepitev njihove družbene vloge. Posledica tega pa je, da je danes ena izmed njihovih pomembnejših vlog ta, da so podaljšana roka upravnih organov in v nekaterih primerih celo represivnih organov. Ta njihova vloga omejuje in včasih celo onemogoča njihovo temeljno vlogo, ki je psihosocialna pomoč posameznikom. Socialna delavka naj bi hkrati opravljala nadzorstvo v interesu družbe in posameznici psihosocialno pomagala (Filipčič, 2002: 62).

S podobnimi situacijami se pri obravnavanju konkretnih primerov soočam tudi sama, zato želim opozoriti na pomembnost in prednosti profesionalnega trojnega mandata socialnega dela pred poklicnim dvojnim mandatom.

Pri tem se najprej zastavlja vprašanje, ali je socialno delo poklic ali profesija, kakšno je razmerje med teorijo in prakso, kaj je socialnemu delu specifičnega, torej po čem se loči od

drugih sorodnih humanističnih strok. Pomembno je, da ima teorijo, ki je njemu lastna, socialna delavka pa zaslužno avtoriteto.³⁸

Vsaka profesija ima svoje korenine v določenem poklicu, kar pomeni, da ima na začetku vse značilnosti poklica v razvojnem procesu, ki ga imenujemo profesionalizacija, lahko poklic razvije določene lastnosti, zaradi katerih se pomembno izboljša kvaliteta storitev pripadnikov določenega poklica. To lahko po določenem času privede do profesionalnosti (Steničnik, 2001: 54). Stopnjo profesionalnosti se meri na različne načine, v teoriji pa je najpogosteje uporabljen Greenwoodov model za ocenjevanje položaja socialnega dela oziroma profesionalnosti socialnega dela.

Omenjeni model zajema sledeče kriterije (Steničnik, 2001: 55):

- *teoretična zasnovanost*: obsega raven in kvaliteto izobraževanja, prepoznavnost lastnih teoretičnih konceptov in njihovo povezanost s prakso, razvitost raziskovanja in obstoječi fond strokovne literature,
- *profesionalna etika*: nanaša se na sprejetje etičnega kodeksa socialnih delavk,
- *družbena priznanost socialnega dela*: zajema avtonomnost socialne delavke pri strokovnih odločitvah, pravno definiranost njenih kompetenc, obstoj institucij, v katerih je socialno delo primarna disciplina, licence, certifikati, registracija,
- *strokovna avtoriteta socialnih delavk*: predstavlja status socialne delavke v družbi tudi v razmerju do sorodnih profesij,
- *profesionalna kultura*: kaže se v povezanosti v poklicna združenja in obstoju strokovne terminologije.

Stroki naziv profesije poleg ugleda prinese tudi priznanje akademske in laične javnosti, s katerim dobi kompetence za opravljanje določenih storitev. Profesionalnost stroke predstavlja dokaz, da je za njeno članstvo potrebno kompleksno znanje, ki se ga lahko pridobi le s strokovnim izobraževanjem, nenazadnje pa mu da profesionalnost značaj garancije, s katero se v razmerju do svojih uporabnikov zaveže, da bodo storitve opravljali strokovnjaki, torej dobro usposobljeni ljudje, od katerih lahko pričakujejo kvalitetno delo in spoštljiv odnos v času reševanja njihovih težav. Ko je stroka profesionalizirana, s tem pridobi pravico do

---

³⁸ Tovrstna vprašanja si zastavlja tudi Selinšek, P. (2001), Identiteta socialnega dela in poklicna identiteta socialnih delavk in delavcev. Diplomaska naloga visokošolskega programa, str. 53.

sprejemanja avtonomnih strokovnih odločitev, v katere drugi ne dvomijo (Steničnik, 2001: 55).

Podobno argumentira Staub-Bernasconijeva. Pravi, da je t.i. dvojni mandat sestavljen iz pomoči in nadzora, kar je osrednja strukturna značilnost funkcije zagotavljanja storitev socialnih delavk in delavcev. Na ta način mora socialna delavka vzdrževati "vedno ogroženo ravnovesje med zakonskimi pravicami, potrebami in interesi klientov na eni strani ter interesi javnih služb po nadzorovanju na drugi strani". Zgodovinsko gledano je socialno delo produkt družbenega procesa, ki uporablja "socialno razpoložljivost kot institut nadzora in discipliniranja prikrajšanih družbenih skupin". Z nadzorom sta mišljena prevlada in represija ali natančneje pomoč kot nadzor (Staub-Bernasconi, 2011: 178). Če dvojni mandat razlagamo zelo ozko, je torej dovolj poznati družbene norme, zakone in metode dela in že lahko pripišemo odstopajoča stanja nekaterim zakonom, pravilom, postopkom, predpisom in številu primerov, ki jih je treba obdelati. Nekoliko širša razlaga tega dvojnega mandata pa zahteva bolj kompleksno razumevanje dejanskega stanja kot tudi samega ukrepanja. Zahteva namreč spretnost za vzpostavljanje odnosov, motiviranje, pogajanje in mediacijo med različnimi interesi in pravicami uporabnic ter nalogami, pooblastili, interesi in dolžnostmi, ki jih imajo izvajalke. Ta mediacija pa poteka v okviru določenih razmerij moči, tako da obstaja nevarnost, da bo izid v korist izvajalk storitev. Ne glede na omenjene razlike pa tako razumljen dvojni mandat še vedno pomeni le socialni poklic, ne pa tudi stroke (Staub-Bernasconi, 2011: 179).

Stroke ima namreč poleg dveh omenjenih še tretji mandat, ki po mnenju Staub-Bernasconijeve zajema še dve komponenti. Prva je znanstvena utemeljenost metod, ki vsebujejo sebi lastne teorije ravnanja, od katerih je moč pričakovati, da bodo blažile socialne probleme in delovale preventivno. Znanstvena utemeljitev pomeni transdisciplinaren opis situacije oziroma problema in zakonitosti, ki ga povzročajo. Staub-Bernasconijeva dodaja še, da gre pri stroki tudi za to, da so znanstvena spoznanja smernice za delovanje v praksi, pri čemer obstaja zavedanje, da bo treba sprejete teorije, intuicijo, vrednote in metode popraviti oziroma spremeniti. Druga komponenta trojnega mandata pa je kodeks etike, ki ga je neodvisno od zunanjih vplivov sprejela stroke sama, ki ga sama tudi nadzoruje in ga mora sama nadzorovati. Etični kodeks socialnih delavk in tudi konsenzualna mednarodna definicija socialnega dela kot etične smernice stroke posebej poudarjata človekove pravice in pravičnost. To sta regulativni ideji, na podlagi katerih se definira, razlaga in ocenjuje problem

in na podlagi katerih morajo uporabnice storitev in tudi nosilke dejavnosti ovrednotiti spreminjanje stanja. S sklicevanjem na človekovo dostojanstvo kot temeljem delovanja v socialnem delu se preprečuje razvrednotenje pomoči posameznicam v korist strukturnega ali strokovno-političnega dela (Staub-Bernasconi, 2011: 179).

Tretji mandat je torej nadrejen in daje socialnim delavkam in delavcem legitimnost za sprejem ali zavrnitev naročil/mandatov in s tem tudi možnost, da si sami dodelijo naloge ali jih tudi zavrnejo. Gre za stroki lasten znanstveno in etično utemeljen referenčni sistem, ki omogoča kritično reflektivno distanco do uporabnic, politike, izvajalcev storitev, ki ga mora stroka socialnega dela v praksi tudi udejanjiti (Staub-Bernasconi, 2011: 179). Staub-Bernasconijeva zaključuje, da znanstvena utemeljitev in poklicni kodeks socialnemu delu ne le zagotavljata osnovo za neodvisno oceno situacij, problemov, njihovo razlago in vrednotenje, izbiro ustreznega ravnanja, ampak mu dajeta tudi legitimnost in pooblastilo (mandat), da si socialne delavke in delavci sami določijo svoje naloge. V kritičnih situacijah socialnim delavkam in delavcem torej ni treba nujno čakati na to, da dobijo mandat, naročilo ali pogodbo, kar bi bilo tako ali tako povezano z dolgim čakanjem (Staub-Bernasconi, 2011: 180).

Ravno slednje pa sama dojemam kot ključno spoznanje, za katerega si želim in si prizadevam, da bi se v praksi čim bolj udejanjilo. Želim si, da bi prišlo do internalizacije tega argumenta, da bi ga socialne delavke in delavci počrpali v delovni vsakdan, in to v čim večjem številu, če ne že vsi. Če prezrcalim vprašanje obsega pooblastil/mandata na področje obravnave nasilja v družini, dojemam kot bistveno, da se opravljeno strokovno delo v celoti vidi skozi perspektivo trojnega mandata. Težim k temu, da bi vsaka strokovna delavka v tovrstnih primerih doprinesla čim večji lastni angažma k rešitvi stiske, ki jo doživlja ženska, ki jo ima pred seboj, izhajajoč iz vsega pridobljenega znanja iz teorije socialnega dela kot znanstvene stroke ter kodeksa etičnih načel, ki ji, upoštevaje pravico do človekovega dostojanstva in dostojnega življenja kot temeljni vrednoti, daje vse legitimne možnosti za ukrepanje. Želim, da delamo po principu prisluhni in verjemi ženski, ki je preživela nasilje, bodi pristranska, bodi zagovornica in začni delovati takoj, saj si za to pooblaščen.

8.3 KJE SMO IN KAM MORAMO³⁹

Na pobudo Aktiva regijskih koordinatoric za obravnavo nasilja v družini je Državni svet RS dne 2. decembra 2013 organiziral posvet z naslovom *Nasilje v družini – sistemski odzivi nanj*, ki je bil namenjen oceni trenutnega stanja na področju obravnave omenjene problematike, torej v obdobju petih let po sprejemu Zakona o preprečevanju nasilja v družini, ki je mejnik za sistematično ukvarjanje s tem družbenim problemom. Gre za mejnik, ki je v sam družbeni sistem vnesel namen preprečevanja in boj zoper različne oblike nasilja v družini in povezal sodelovanje številnih družbenih segmentov, institucij in posameznikov. Strokovnjaki z različnih področij so podali odgovore na to, ali so cilji, vloge, naloge, predvideni ukrepi različnih državnih organov in nevladnih organizacij pravilno in učinkovito zastavljeni.

Ocenili so, da današnje stanje kaže napredek na področju zaznave nasilja v družini kot perečega družbenega pojava, saj se še pred desetletjem ni priznavalo, da nasilje v družini in družbi sploh obstaja. Slednje se je začelo spreminjati s prvimi akcijami nevladnih organizacij ter sodelovanjem med centri za socialno delo in nevladnimi organizacijami v začetku prejšnjega desetletja, kar se je potem tudi nagradilo s sprejetjem področnega zakona. Prišlo je do zaznave nasilja v javnosti in zavedanja, da je slednje vpeto v delovanje celotne družbe. Od tega zavedanja je odvisno, koliko bomo kot država uspešni pri njegovem preprečevanju. Pomembno je, da celotna družba sprejme nasilje kot družbeni in ne kot individualni problem posameznika. Vprašanja nasilja je potrebno pravilno nasloviti in ozaveščati ljudi še naprej, tudi z medijskimi akcijami ter izobraževanji strokovnjakov in ljudi vseh generacij, še zlasti najmlajših.

V praksi tako javne kot nevladne organizacije zaznavajo povečan pojav nasilja v družini – po nekaterih ocenah tudi za 300 %. Trenutna gospodarska in družbena kriza potencirata pojave nasilja zaradi občutka nemoči, finančnih in psihičnih stisk ljudi, hkrati pa zaradi pomanjkanja finančnih sredstev omejujeta učinkovitost povezovanja organizacij za obravnavo nasilja na sistemski ravni. Žrtve nasilja se prav zaradi ekonomske odvisnosti ne odločajo za prekinitev nasilnega odnosa, kar ogroža njihovo zdravje in kakovost življenja. Zaradi tega je trenutno še bolj nujno pravočasno ukrepati in zagotoviti, da se sistem med seboj tesneje povezuje ter da omejena finančna sredstva ne predstavljajo izgovora za neaktivnost.

---

³⁹ Oceno stanja, trenutne težave pri obravnavanju nasilja v družini, prednosti in slabosti sistema v celoti povzeman po sprejetih sklepih, številka 0650-00/07-P, izdanih dne 22. 01. 2014 s strani Državnega sveta RS na podlagi izmenjanih mnenj, izkušenj in didkusije na posvetu *Nasilje v družini – sistemski odzivi nanj*.

V korist oseb, ki so preživele nasilje ali ga še doživljajo, je treba razvijati dobro prakso in vseskozi iskati nove rešitve, inovativne pristope, modele in tipe reševanja težav, razvijati nove storitve, ki bodo prilagojene potrebam posameznikov. Začaran krog nasilja se lahko razreši samo tako, da se ga prekine.

V določenih regijah Slovenije je pojav nasilja v družini potenciran zaradi splošnih razmer – visoka stopnja nezaposlenosti, revščina, stiske, zato bi jim bilo potrebno posvečati dodatno pozornost.

Nujna je nadaljnja krepitev medresorskega sodelovanja, saj je tudi do sprejema zakona prišlo, ker se je pokazalo, da se posamezni segmenti, ločeni eden od drugega, ne morejo učinkovito spopadati s pojavom nasilja, ki je zelo kompleksen. Vložiti je treba več truda v medsebojno poznavanje in razumevanje izhodišč in načinov dela posameznih segmentov sistema, saj bo to pripomoglo k jasnejšim pričakovanjem glede zmožnosti in pristojnosti odzivanja posameznega dela sistema in boljšemu delovanju sistema kot celote. Vse možnosti sodelovanja različnih organov še niso izčrpane, zlasti se pogreša intenzivnejše sodelovanje s strani zdravstva, sodišč in tožilstev. Vstop in izstop policije v proces obravnave nasilja mora biti hiter, saj policija s svojimi ukrepi naredi prostor za delo drugih institucij. Če mora policija pri isti družini posredovati večkrat, to kaže na neučinkovitost sistema kot celote.

Vloga nevladnih organizacij v sistemu pomoči je kjučnega pomena, saj slednje izvajajo pomemben del programov, namenjenih ljudem z izkušnjo nasilja ter povzročiteljem. Razširiti je treba mrežo različnih oblik pomoči iz mestnih predelov na podeželje.

Zagotoviti je treba dovolj rehabilitacijskih in drugih socialnih programov, ki so nujni za okrevanje otrok, žrtev nasilnih dejanj, zagotoviti takojšnji umik otroka iz okolja, v katerem je zaradi nasilja ogrožen, in izvajati vse možne ukrepe za njegovo zaščito. Otrokove koristi morajo biti vedno na prvem mestu in naloga odraslih oziroma strokovnih delavk je, da mu zagotovijo pomoč, ga zaščitijo, predvsem pa mu verjamejo, če spregovori o nasilju nad njim. Vsaka strokovna delavka v sistemu bi morala brez pomisleka prevzeti odgovornost in s ciljem največje možne zaščite otroka pričati na sodišču. Še več pozornosti bi morali nameniti spolnim zlorabam otrok. Starost otrok, ki spregovorijo o spolnem nasilju, se namreč znižuje, a se pojavljajo številne težave pri obravnavi, saj se pogosto zgodi, da se zaradi pomanjkanja dokazov ali ker se otroku ne verjame, postopki ustavljajo, zato se otrok vrne nazaj v okolje, v katerem doživlja nasilje.

Na posvetu je bilo izpostavljeno, da so trenutno najbolj ranljiva skupina glede doživljanja nasilja starejši in ljudje z ovirami. Izkušnje iz prakse so pokazale, da se čedalje več primerov nasilja odkriva med omenjenima skupinama. Gre za cel spekter različnih oblik nasilja, poleg fizičnega, vse pogosteje še ekonomsko nasilje – nezmožnost razpolaganja s pokojninami, odrekanje domske oskrbe. Starejše osebe, ki so žrtve nasilja, praviloma ne želijo podati prijave in policiji velikokrat ne zaupajo, zlasti če so povzročitelji sorodniki, zato bi morali tu vsi organi aktivneje vstopiti v proces. Ugotovljeno je bilo še, da se trenutno kot eden največjih problemov kaže pomanjkanje specializiranih varnih hiš za starostnike in invalide, kamor bi jih nameščali.

Glede področja šolstva je bila dana pripomba, da sta potrebna dodatno usposabljanje šolskih delavcev ter bolj jasna opredelitev njihovih pristojnosti in načina vodenja postopka, če otrok v šoli ali drugem vzgojno-izobraževalnem zavodu pove, da doživlja nasilje.

Področje zdravstva je bilo ocenjeno kot trenutno najšibkejša točka sistema, saj nima zagotovljenih nobenih sistematičnih ukrepov na področju nasilja. Po številnih ocenah zdravstvo še vedno premalo sodeluje z ostalimi segmenti sistema (centri za socialno delo, policija) neposredno in pri sodelovanju na multidisciplinarnih timih.

Na področju dela tožilstev in sodišč še vedno primanjkuje sodnih izvedencev. Manjka ustrezen odziv, ozaveščenost o pojavu nasilja ter sistematičnost ukrepov. Končni del postopka obravnave nasilja tako še vedno velja za šibko točko. Ko ostali organi izvedejo vse, kar lahko, se namreč velikokrat ustavi v sodnih postopkih. Okrožna državna tožilstva in sodišča bi morala zagotoviti epilog ovadb za kazniva dejanja s področja nasilja. Sodni postopki so preveč dolgotrajni in potekajo v smeri, da je žrtev tista, ki mora dokazovati, da je res žrtev. Prav tako žrtev nasilja nima pravice do brezplačnega pravnega zastopnika po uradni dolžnosti, kot jo ima povzročitelj nasilja. Kazenske ovadbe, ki so zavržene, velikokrat temeljijo na razlagi, da ne gre za nasilje oziroma da ne gre za življenjske skupnosti, saj se težave pojavljajo zaradi različnih interpretacij kazenskih določb in različne sodne prakse. Slednja postavlja previsoke kriterije glede opredelitev ravnanj, ki naj bi sodila v kaznivo dejanje nasilja v družini (pogoj kontinuitete dogajanja, zahteva dakaza o podrejenem položaju žrtve). Tako je vse več nasilnih dejanj opredeljenih kot tistih, ki se obravnavajo kot prekršek, ali pa so žrtve napotene na zasebne tožbe. Postopek se mnogokrat ustavi tudi zato, ker žrtev, ki je dolžna pričati, zaradi določenih razlogov tega ni sposobna izpeljati.

To so torej trenutni pokazatelji stanja na terenu. Napredek je viden, a hkrati se že kažejo obrisi vseh odprtih, nerešenih težav v zvezi z delom v praksi. Če pogledamo še konkretnije, tokrat v sam način dela strokovnih delavk, mislim, da je treba izpostaviti še sledeče, kar moramo izboljšati oziroma k čemur moramo še bolj stremeti.

Za obravnavo ljudi, ki so preživeli nasilje ali ga doživljajo, moramo uporabljati posebna načela oziroma principe dela, ki zajemajo naslednja stališča (Kaljenje, 2010: 43–44):

- Povečanje varnosti žrtve nasilja.
- Opogumljanje, krepitev moči žrtve nasilja.
- Za nasilje je vedno odgovorna oseba, ki ga povzroča.
- Fokus pomoči je na prenehanju nasilja ter povečanju varnosti žrtve nasilja in ne na popravljanju ali prekinitvi odnosa med žrtvijo in osebo, ki povzroča nasilje.
- Pomoč je vedno individualizirana in prilagojena potrebam in zmožnostim žrtve.
- Nujnost postopka se ugotavlja glede na stopnjo nevarnosti in oceno ogroženosti žrtve.
- Pri vseh oblikah pomoči je treba upoštevati neenakost v razporeditvi moči med žrtvijo in povzročiteljem nasilja. To pomeni, da ne smemo uporabljati načela enake obravnave, saj bi s tem dodatno ogrozili žrtev nasilja.

Slednjih navedb bi se morali nenehno držati in se hkrati zavedati, da smo strokovne delavke odgovorne za (Kaljenje, 2010: 45):

- identifikacijo problema nasilja v družini,
- spoštovanje zaupnosti in tajnosti podatkov žrtve nasilja,
- spoštovanje potreb in prepričanj žrtve,
- eliminiranje predsodkov pri obravnavi žrtve nasilja,
- doslednost pri delu,
- dobro informiranje in koordinirano izmenjavo informacij s strokovnimi službami,
- spoštovanje in izvajanje vseh zakonskih določil in možnosti,
- pridobivanje zaupanja žrtve v institucijo,
- stalno samopresojo učinkov pomoči in njihovo izboljšavo,
- stalno usposabljanje na področju dela z nasiljem.

Nasproti vsem naših odgovornostim pa stojijo pravice vsake žrtve nasilja (Kaljenje, 2010: 44–45):

- da jo strokovne delavke obravnavajo z dostojanstvom in spoštovanjem,

- do nediskriminirajoče obravnave ne glede na raso, starost, socialni položaj, invalidnost, spolno usmerjenost, versko in etnično pripadnost,
- da se jo obravnava kot žrtev nasilja ne glede na prejšnji odnos s povzročiteljem nasilja (sorodnik, partner itn.) in ne glede na povzročiteljev položaj v družbi (ugled, socialni položaj, poklic, starost itn.),
- da živi v varnih razmerah ali da se izpeljejo praktični koraki, s katerimi se bosta zmanjšala njena ogroženost in njen strah pred vnovičnim nasiljem (namestitev v varno hišo, prepoved približevanja, izselitev osebe, ki povzroča nasilje, iz skupnega bivališča),
- da so ji podane vse informacije o njenih pravicah,
- do tistih oblik pomoči, ki sledijo njenim potrebam in željam ter ji omogočajo, da si pridobi nadzor nad svojim življenjem,
- da presodi, da ima dovolj moči za vložitev prijave proti povzročitelju nasilja, ne da bi to zmanjšalo odgovornost strokovnih služb za ravnanje ob nasilju v družini,
- da ima običajne posttravmatske reakcije, kot so nespečnost, nočne more, ogorčenost nad moškimi, vznemirjenost, strah, bes itn., ne da bi se jih uvrščalo v patologijo, temveč da se jih razume kot normalen odziv na preživeto nasilje,
- do pritožbe nad delom posameznih institucij, strokovnih delavk, če meni, da so kršene njene pravice, ali če meni, da obravnava ni bila usmerjena v povečanje njene varnosti,
- da se njena identiteta popolnoma zavaruje pred mediji.

Pri svojem delu smo strokovne delavke dolžne upoštevati določena posebna pravila komuniciranja in vedenja med identifikacijo nasilja. Zaupati moramo, da žrtev nasilja govori resnico, in sprejemati njene izkušnje. Potrditi ji moramo, da je veliko drugih žensk in otrok imelo podobne izkušnje. Prepoznati moramo neenakosti v nasilnem odnosu in potrditi, da za nasilje ni kriva žrtev ter ga ni izzvala s svojim vedenjem. Za nasilje je vedno odgovorna tista oseba, ki ga je povzročila oziroma ga povzroča. Spoštovati je potrebno samostojnost in pravico žrtve do sprejemanja lastnih odločitev in ji ponuditi pomoč in podporo pri vnovični vzpostavitvi nadzora nad svojim življenjem. Žrtvi je treba pomagati tudi, da vpogleda v lastni položaj brez sugeriranja naših razmišljanj in rešitev ali razlaganja njenega položaja. Osebe, ki doživlja nasilje, ne smemo obsojati, če ne vztraja v postopkih pregona ali se odloči za vrnitev k svojemu partnerju. Celoten čas obravnave skrbimo za spoštovanje zasebnosti, zaupnosti in tajnosti podatkov o žrtvi nasilja. V največji možni meri vzdržujemo empatičnost, razumevanje

in zaupanje v odnosu do žrtve nasilja. Vse dejavnosti in komunikacijo izvajamo na način, ki prispeva k opolnomočenju. Pri obravnavi moramo vedno izhajati iz strokovnosti in odgovornosti pri delu. Vedno moramo ponuditi svojo strokovno pomoč, ne glede na rešitev, ki jo je žrtev trenutno pripravljena sprejeti (Kaljenje, 2010: 51).

Menim, da je pri vsem tem osrednja naloga strokovnih delavk ta, da jasno definiramo dvoje: odnos do nasilja nad ženskami ter odnos do žrtve nasilja.

Odnos do nasilja nad ženskami moramo definirati in oblikovati na sledeč način (Kaljenje, 2010: 68):

- Nasilje definiramo kot nasilje. Za nasilje ne uporabljamo drugih definicij, kot so na primer konflikt, prepir, slaba komunikacija, pretiravanje, preobčutljivost.
- Odločno se opredelimo proti nasilju. Nasilja ne zanikamo, ne minimaliziramo, ne racionaliziramo, opravičujemo.
- Ne iščemo vzrokov za povzročanje nasilja. Ni zunanjih ali notranjih dejavnikov, ki bi osebo silili k povzročanju nasilja. Za nasilje je vedno odgovoren tisti, ki nasilje povzroča.
- Jasno opredelimo, kdo v nasilnem odnosu je žrtev in kdo nasilje povzroča.
- Poudarimo, da je za nasilje odgovorna samo oseba, ki ga povzroča. Povzročitelj nasilja se sam odloči za povzročanje nasilja, ne glede na to, kaj žrtev reče ali stori. Odgovornosti za nasilje nikoli ne porazdelimo med povzročitelja in žrtev.
- Od žrtve nikoli ne zahtevamo soočanja z osebo, ki povzroča nasilje. Povzročitelj nasilja ima večjo moč kot žrtev nasilja, zato odnos ni enakovreden.

Odnos do žrtve nasilja pa mora po vsebinski plati zajemati sledeče (Kaljenje, 2010: 69):

- Žrtvi nasilja verjamemo, da je žrtev nasilja. Žrtve nasilja ne zaslišujemo. Ne iščemo dokazov za to, da je res žrtev. Ne iščemo "objektivne resnice", ne zanima nas "druga stran".
- Aktivno se osredotočimo na žrtev nasilja. Vso pozornost namenjamo njej in njenemu problemu. Ne preusmerjamo pozornosti na povzročitelja nasilja.
- Do žrtve nasilja se vedemo kot do celostne osebnosti. Žrtev nasilja ni samo žrtev, je tudi preživela – oseba, ki ima moč.

- Psihičnih, čustvenih in vedenjskih stanj žrtve ne obravnavamo kot patoloških. Da lahko preživi v nasilnem odnosu, žrtev nasilja razvije strategije preživetja, ki so normalen odziv na preživeto nasilje.
- Ne moraliziramo, ne vrednotimo, ne obsojamo (osebe, razmišljanja, čustev, dejanj).
- Ne izvajamo psihičnega nasilja. Ne povzdigujemo glasu, ne uporabljamo ultimativ, groženj, izsiljevanja, vsiljevanja, poniževanja, žalitev.
- Izogibamo se nerealnih pričakovanj do žrtve.

Ko komuniciramo z osebo, ki doživlja nasilje ali ga je preživela, je ena naših najpomembnejših nalog ta, da smo aktivne poslušalke. Osebo spodbujamo k temu, da spregovori. Pustimo ji čas, da se zbere (če ne more spregovoriti ali če joče). Pozorno jo poslušamo. Ne prehitevamo s svojimi mislimi. Ne ustvarjamo si vnaprejšnjih predstav, sklepov ter ne razmišljamo o vprašanjih, ki jih bomo postavili, in o informacijah, ki jih želimo podati. Ne prekinjamo spontane pripovedi. Spontano pripoved prekinemo le, če česa ne slišimo ali ne razumemo. Osebi pustimo dovolj časa, da izrazi, kar misli in čuti. Pozornost namenjamo tudi tistemu, kar ostane neizgovorjeno. Izražamo spremljanje pripovedi. Če oseba molči, sprejmemo njen molk, če ga potrebuje. Molk ji pomagamo prekiniti, če ne želi molčati. Vprašanja ji postavljamo, ko potrebujemo dodatne informacije, pojasnilo ali ko kaj preslišimo. S postavljanjem vprašanj izražamo pozorno spremljanje njene zgodbe, skrb zanjo. Preverimo, ali je oseba pripravljena odgovarjati na določena vprašanja. Sprašujemo samo tisto, kar je pomembno za problem, spoštujemo pa njeno pravico do zasebnosti. Vprašanja zastavljamo previdno in obzirno. Pozorni smo na to, da nismo sumničavi ter da ne zaslišujemo. Ne zastavljamo vprašalnice "Zakaj?", temveč uporabljamo vprašalnico "Kako to?". Postavljamo odprta vprašanja, ki spodbujajo pripoved. Pri dialogu prilagodimo način govora. Prilagodimo naš jezik, in sicer tako, da ga razume. Izogibamo se uporabi strokovnega jezika, ne teoretiziramo, ne predavamo in nimamo monologov (Kaljenje, 2010: 70–71).

9 SKLEP

Za večino današnjih oblik družinskega življenja sta značilna dva pogosto konfliktna odnosa: odnos med generacijami in odnos med spoloma. Danes so soočenja med generacijami in med spoloma svobodnejša. Družina ne živi več v nerazvezljivosti zakona, enakost med spoloma ne povzroča več takšnih napetosti, kot jih je nekoč, in tudi odnosi, pogojeni s starostno razliko,

so manj napeti (Filipčič, 2002: 27). Še vedno pa ostaja izražena težnja vsakega posameznika, da najde svoj zasebni prostor v družini, zato gre tu za nenehni preplet dveh potreb: potrebe po avtonomiji in potrebe po povezanosti oziroma intimnosti družinskih članov (tako razlaga še Filipčič, 2002: 28). Za družino je značilno veliko pravil, ki jih morajo njeni člani spoštovati. Družinski člani se tudi nenehno nadzorujejo med seboj. Pričakujejo ali zahtevajo od drugih, da bodo spoštovali pravila sožitja, ki temeljijo na zahtevah po prilagajanju, sklepanju kompromisov, podrejanju. In prav zaradi teh pravil je v družini malo zasebnosti. Vse, kar posameznik počne v družini (doma), je navadno vidno. Nasilje v družini tako pogosto izvira iz stisk posameznika, ki so posledica omejevanja njegove zasebnosti v družini, ali pa se nasilje kaže v različnih oblikah nadzora enega družinskega člana nad drugim (Filipčič, 2002: 34–35).

Bistvena značilnost družine, pomembna za razumevanje visoke stopnje nasilja v njej, je dejstvo, da družinski člani veliko časa prebijejo skupaj v medsebojni interakciji. Družinski člani opravljajo veliko skupnih aktivnosti (prehranjevanje, skrb za otroke, skupni izleti in dopusti ...) in imajo skupne interese, večina zunajdružinskih socialnih interakcij pa je vezanih na določen namen. To pomeni, da je tudi več "dogodkov", pri katerih se lahko razhajajo pričakovanja članov družine ter več priložnosti za razočaranje, jezo in depresijo. Za družino ni značilno samo veliko dejavnosti, pri katerih lahko pride do nesoglasij, ampak je pomembna tudi stopnja prizadetosti posameznikov v takšnih primerih, ki je bistveno večja kot v podobnih situacijah zunaj družine. Gre za posledico dejstva, da so družinski člani močno čustveno vključeni v družinsko dogajanje. Na članstvo v družini je vezano tudi prepričanje, da lahko družinski člani vplivajo na ravnanja in stališča drugih članov. Vplivanje je še najmanj problematično pri odnosu starši – otroci, saj je tradicionalna vloga staršev vzgoja, katere bistvo je vplivanje in nadzorovanje. Močno vplivanje pa obstaja tudi med partnerjema. Oba pričakujeta, da se bo drugi partner "v imenu ljubezni" bolj ali manj prilagajal. To pa navadno pomeni podrejanje. Za družino so ravno tako značilne generacijske in spolne razlike v pogledih na življenje (izjema so družine istospolnih partnerjev in družine brez otrok). Zato lahko govorimo o družini kot o socialni skupini, za katero so značilni konflikti interesov (spolni in generacijski). Upoštevajoč spolne in starostne razlike so družinske vloge bolj pogojene s temi biološkimi značilnostmi kot z različnimi interesi in sposobnostmi družinskih članov. Posledica tega je seksistična organizacija družine (pri čemer seveda ne upoštevamo družine istospolnih partnerjev). Ta seksistična struktura je povzročitelj konfliktov (Filipčič, 2002: 40–41).

Kljub pravici do zasebnosti lahko v družinsko življenje poseže tudi država. Slednje kot edini mednarodni dokument navaja Evropska konvencija o temeljnih človekovih pravicah v 8. členu. Posegi države v družino, kadar so posamezni člani potrebni varstva, so upravičeni in se jih pogosto imenuje "zaščitniške intervencije" (poimenovaje navaja Filipčič, 2002: 37).

Tem so vsebinsko enake strokovne intervencije centrov za socialno delo. Ti so kot javni zavodi s strani države pooblaščen za nudenje strokovne pomoči. Slednjo v grobem delimo na intervencijo neposredno na terenu ter na intervencijo po telefonu. Zgodi se, da zadostuje zgolj ena vrsta, kompleksna obravnava nasilja pa zahteva vključenost obojega, da se v najkrajšem možnem času pomaga žrtvi in se jo po potrebi umakne v varno okolje. Stanje je potrebno umiriti in normalizirati.

Empirični del je potrdil domnevo, da se družba osvešča, postaja odprta in skrbi za kvaliteto življenja. Evidence beleženja nasilja kažejo na porast prijav družinskega nasilja, kar razumemo kot dejstvo, da sodobni trendi ne tolerirajo več nasilnih dejanj, žrtev ni deležna obsojanj ali hujše oblike le-teh – zaničevanj.

Veliko vlogo pri obravnavi družinskega nasilja imajo centri za socialno delo. Njihove delavke so nosilke trojnega mandata. Tudi v praksi njihovo delo temelji na upoštevanju moralne norme in zagovorniške drže. Pomagati ni težko niti ob praznikih, vikendih, v nočnih urah ali pa ob delavnikih izven delovnega časa.

V primeru nasilja ni časa za odlog, odreagirati je potrebno po principu tukaj in zdaj. Zato je pravgotovo izstopajoča metoda dela pogovor. Le-ta nudi uvid v situacijo, za žrtev pa s psihoterapevtskega vidika pomeni osvoboditev starih spon in korak naprej. Ker je to začetna faza obravnave, mora biti pogovor strokovno in predvsem premišljeno voden. Pogovorna situacija je stik socialne delavke in žrtve, zato je pomembno, da se počuti varno in poslušano oziroma slišano.

Ob zaključku je vsekakor potrebno izpostaviti tudi zakonsko podlago. Zakon o preprečevanju nasilja v družini je prinesel izboljšave in pozitivne premike v boju proti nasilju. Natančneje je opredelil način strokovne obravnave in določil naloge sodelujočih institucij. Vpeljal je medinstitucionalno sodelovanje kot način dela. Vendar praksa in vsakodnevne izkušnje kličejo po dodatnih določilih ali izboljšavah. Kljub zakonski kritosti imamo strokovne

delavke težave pri sodelovanju s šolami oziroma vzgojno-izobraževalnimi zavodi in zdravstvenimi institucijami. Družinsko nasilje prizadene posredno ali neposredno več družinskih članov, zato je toliko bolj pomembno pridobiti informacije z več koncev. Šola in zdravstvene institucije ne prijavljajo nasilja, četudi ga odkrijejo, saj to zanje ni uokvirjena primarna dejavnost, poleg tega se bojijo zunanjih pritiskov, birokratskih zapletov in okrnjenosti ugleda, v kolikor se domneve na sodni ravni ne bi potrdile.

Ogromno je bilo na tem področju že narejenega. Poglavitni rezi v družbenem razmišljanju in premiki so zaživel. Ostaja pa dejstvo, da največ lahko naredi posameznik sam, ki skrbno pazi na lastno in tujo kvaliteto življenja. Osmišljeno in dostojno življenje ne daje prostora nasilnemu vedenju in dejanjem.

Pri tem se je potrebno zavedati, da "nasilje je, ne glede na to, kje se pojavlja, predvsem izkazovanje moči, je borba za dostop, za nadzor nad človekom" (Urek, 2005: 77).

Nasilje v družini je v sodobnih družbah inkriminirano. Vsebina inkriminacij je odvisna od družbenega okolja, v katerem so nastale, s čimer je povezana tudi stopnja ozaveščenosti javnosti za ta pojav. Kazensko pravo preganja storilce nasilja v družini v interesu države in žrtev. Pomembno je, da z inkriminacijo nasilja v družini država pokaže negativen odnos do tega pojava, saj s tem znižuje toleranco do nasilja (Filipčič, 2000: 79–96).

Nasilje nad ženskami je razširjeno v slovenskem prostoru, vendar so se zgodili posamezni premiki na poti odkrivanja in preprečevanja nasilnih dejanj. Dragoceni so stiki z ženskami, ki imajo za sabo izkušnjo z nasiljem, saj predstavljajo vir informacij o kontekstih, v katerih se je nasilje nad njimi dogajalo, oblikah nasilja, najpogostejših strategijah nasilnežev, učinkovitih in neučinkovitih metodah, ki so se jih same posluževale, da bi se nasilja ubranile.

Če vas enkrat udari, je preveč.

Če vas enkrat ponižuje, je preveč.

Če vam enkrat grozi, je preveč.

Najdite moč v sebi,

poiščite pomoč pri drugih.⁴⁰

---

⁴⁰ Avtorica besed je Tilka Klančar, načelnica Oddelka za zdravje in socialno delo Mestne občine Ljubljana.

10 SEZNAM VIROV IN LITERATURE

1. Arko, M. (1993), Spolno nasilje nad otroki v Sloveniji (1981–92). Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Balažic, J. (2006), V labirintu zlorab in nasilja. V: Zloraba in nasilje v družini in družbi, XII. spominsko srečanje akademika Janeza Milčinskega, Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete, 23–26.
3. Bass, E., Davis, L. (1998), Pogum za okrevanje: Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu. Ljubljana: Liberalna akademija, Visoka šola za socialno delo.
4. Bezenšek Lalič, O. (2009), Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
5. Carney, T. P. (2010), Spolno nasilje: Strateški in operativni postopki kriminalistične preiskave in samovarovanje potencialnih žrtev. Ljubljana: Amalietti & Amalietti.
6. Chaplin, J. (1990), Feminist counseling in action. London: SAGE Publications.
7. Charmaz, K. (2006), Constructing Grounded Theory: A practical Guide Through Qualitative Analysis. London: SAGE Publications.
8. Dejavniki tveganja za nasilje, Mreža 2. Semič, 2009.
http://www.osbos.si/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=915&Itemid=65#256,1 (22. 12. 2012)
9. Dobash, E. R., Dobash, P. R. (1992), Women, Violence and Social Change. London, New York: Routledge.
10. Ent, D. W. van der, Evers, Th. D., Komduur, K. (2001), Nasilje nad ženskami – odgovornost policije: Za kvalitetnejše delo policije v primerih nasilja nad ženskami. Ljubljana: Ženska svetovalnica.
11. Ferlan, M. (1991), Psihološko nasilje nad otroki. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Flaker, V. (2003), Temeljne in nujne spretnosti socialnega dela. V: Socialno delo, 42, 4–5, 237–257.
13. Flaker, V. (1997), Timi kot način interdisciplinarnega sodelovanja, V: Socialno delo, 36, 1: 3–12.
14. Filipčič, K. (2000), Kazenskopravno obravnavanje nasilja v družini – v čigavem interesu? V: Zbornik znanstvenih razprav, 60, 1: 79–96.
15. Filipčič, K. (2002), Konflikt med svetovalno in nadzorovalno vlogo socialnega delavca. V: Lokalno – globalno – socialno: Zbornik abstraktov, 62.
16. Filipčič, K. (2002), Nasilje v družini. Ljubljana: Bonex.

17. Freud S. (2001), *Nelagodje v kulturi*. Ljubljana: Gyrus.
18. Freud S. (2005), *Spisi o psihoanalitični tehniki*. Ljubljana: Analecta.
19. Hvalič Touzery, S. Zlorabe starih ljudi v Sloveniji. V: ŽIBERNA, A. (ur.): *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: zamolčane zgodbe*. Založba Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije, Ljubljana, 2005, str. 87–93.
20. "Infonas": informirajmo se o nasilju. Društvo za nenasilno komunikacijo, Ljubljana, 2000.
21. Kaljenje, št. 10, letnik V: *Bilten Skupnosti CSD Slovenije*, Ljubljana, december 2010.
22. Kozmik, V., Dobnikar, M. (1999), *Dosje: nasilje nad ženskami*. Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za žensko politiko.
23. Kristančič, A. (1984), *Metoda i tehnika savjetovališnog rada*. Zagreb: Zavod grada Zagreba za socijalni rad, Udružena samoupravna interesna zajednica Socijalne zaštite grada Zagreba.
24. Kristančič, A., Osterman, A. (1998), *Osnove in elementi svetovalne komunikacije*. Ljubljana: AA Inserco.
25. Leskošek, V., et al. (2013), *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*. Maribor: Založba Aristej.
26. Mlakar, J. Psihološke raziskave nasilja med intimnimi partnerji in v družinah. *KLIP – revija za teorijo in prakso klinične psihologije*, št. 6, 2010.
http://www.klinicna-psihologija.si/klip_psiholoske_raziskave_nasilja_med_partnerji_in_v_druzinah (22. 12. 2012)
27. *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco: Poročilo raziskave (2003)*. Ljubljana: Inštitut za medicinske vede, ZRC SAZU.
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/nasilje_nad_zenskami_nicelna_toleranca.pdf (17. 4. 2012)
28. Neuvirt Bokan, S. (1997), *Položaj žensk v romski družini*. Diplomaska naloga. Visoka šola za socialano delo, Ljubljana.
29. Pentek, M. *Nasilje in zloraba nad starejšimi*. V: ŽIBERNA, A. (ur.): *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe*. Založba Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije, Ljubljana, 2005, str. 55–57.
30. *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: Priročnik (2004)*, Ljubljana: Društvo SOS telefon.
31. Sedmak, M., Kralj, A.: *O čem pričajo spremembe javnega mnenja v odnosu do nasilja nad ženskami v zasebnosti?* V: Leskošek, V., et al.: *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*. Založba Aristej, Maribor, 2013, str. 159–190.

32. Selič, P. Nasilje nad starejšimi – o motivaciji, moči (pooblastilih) in potrebnih virih za ukrepanje. V: ŽIBERNA, A. (ur.): Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe. Založba Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije, Ljubljana, 2005, str. 78–86.
33. Selič, P. Kdo ima moč in možnost za ukrepanje. VITA – zdravstvenovzgojna revija, let. 13, št. 61, 2007, str. 11–13.
34. Steničnik, P. (2001), Identiteta socialnega dela in poklicna identiteta socialnih delavk in delavcev: Diplomsko naloga visokošolskega programa. Ljubljana: VŠSD.
35. Socialno delo (Tematska številka o nasilju), 36, 5–6 (1997), Ljubljana.
36. Spolno nasilje: Feministične raziskave za socialno delo (1996), Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
37. Statistični urad Republike Slovenije (2012).
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5148 (29. 08. 2014)
38. Staub Bernasconi, S. (2011), Od poklicnega dvojnega do profesionalnega trojnega mandata: Znanost in človekove pravice kot temelja strokovnega socialnega dela. Socialno delo, 50, 3–4: 173–185.
39. Svetovna zdravstvena organizacija = World Health Organization (WHO), World report on violence and helth. Geneva, 2002.
40. 365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani = 365-day battle against violence against women in Ljubljana (2010), Ljubljana: Mestna občina.
41. Urek, M. (1997), Od feministične socialne akcije k feminističnemu socialnemu delu, Revija za socialno delo, Visoka šola za socialno delo, letnik 36, št. 5–6: 383–397.
42. Urek, M. (2005), Skrite zgodbe: Ženske, hendikep in nasilje v družini. Socialno delo, 44, 1–2: 73–79.
43. Vollmaier, L. (2009), Problem varnih hiš za žrtve nasilja v družini. Diplomsko delo visokošolskega programa. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
44. Zagovornik – glas otroka (2006), Ljubljana: Varuh človekovih pravic.
45. Zaviršek, D. (1994), Ženske in duševno zdravje: O novih kulturah skrbi. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
46. Zaviršek, D. (1997), Diskurzi o nasilju in pomoči, Revija za socialno delo, Visoka šola za socialno delo, letnik 36, št. 5–6, str. 339–340.
47. Zaviršek D. (2000), Hendikep kot kulturna travma. Ljubljana: Založba CF.

48. Zaviršek, D. (2002), Nevidno nasilje – normativnost in normalizacija nasilja nad ljudmi z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami: Raziskava št. 133. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

49. Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje. Ljubljana: Študentska založba (Celje).

50. Zaviršek, D. (2003), Nevidno nasilje – normativnost in normalizacija nasilja nad ljudmi z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 54, 1: 3–14.

51. Zaviršek, D. (2006), Nasilje nad ženskami in otroki v družini: 10 let ozaveščanja in preprečevanja. V: Jubilejni zbornik: 25. november 1996–25. november 2006. Maribor: Center za socialno delo, Varna hiša (30–40).

11 PRAVNI VIRI

1. Ustava Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 33/1991, 24/2003.

Naslov spletne strani:

<http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/PoliticniSistem/URS/UstavaRepublikeSlovenije>

2. Zakon o preprečevanju nasilja v družini – ZPND, Ur. l. RS, št. 16/2008.

Naslov spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>

3. Zakona o varstvu javnega reda in miru – ZJRM-1, Ur. l. RS, št. 70/06.

Naslov spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200670&stevilka=2998>

4. Kolektivna pogodba za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije, Ur. l. RS, št. 15/94, 18/94 - ZRPJZ, 57/95, 19/96, 56/98, 56/98, 76/98, 39/99 - ZMPUPR, 102/00, 62/01, 60/08, 75/08, 107/11, 40/12 in 46/13.

Naslov spletne strani:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=KOLP78#>

5. Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 31/2009.

Naslov spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=91824>

6. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 – ReNPPND0914, Ur. l. RS, št. 41/2009.

Naslov spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=92436>

7. Sklepi Državnega sveta na podlagi posveta z naslovom Nasilje v družini – sistemski odzivi nanj, št. 0650-00/07-P, 22. 01. 2014.